

Torsdagen den 28 mars

Kl. 12.00

§ 1 Justerades protokollen för den 20 innevarande månad.

§ 2 Meddelande ang. inställande av planerat arbetsplenium fredagen den 29 mars

Herr TALMANNEN yttrade:

Såvitt kan bedömas av förhandsanmälningarna till talarlistorna blir det möjligt att slutbehandla samtliga på föredragningslistan upptagna ärenden vid dagens sammanträde. Det blir därigenom inte nödvändigt att anordna något arbetsplenium i morgon. Sammanträdet fredagen den 29 mars blir därför ett bordläggningssplenium och tar sin början kl. 15.00.

§ 3 Ang. övervakningen av hastighetsbestämmelser i trafiken

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr Hörbergs (fp) i kammararens protokoll för den 22 mars intagna fråga, nr 131, och anförde:

Herr talman! Herr Hörberg har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd vidta för att förhindra att personbilar utan någon som helst synlig polismarkering eller -ljus men förda av polis under tjänsteutövning grovt överträder gällande hastighetsbestämmelser vid "jakt" på bilister som begår samma förseelse och genom jakten ofta pressas till ytterligare risktagande.

Enligt vägtrafikkungörelsen äger förare av uttryckningsfordon vid uttryckning och bl. a. polis i brådskande yrkesutövning rätt att åsidosätta bestämmelser om högsta tillåtna färdhastighet. Det är inte möjligt att ange vilket eller vilka uppdrag som är av sådan beskaffenhet att sådana körningar får eller bör förekomma. Detta måste i det särskilda fallet bedömas av föraren under beaktande av bl. a. uppdragets art, vägens beskaffenhet och övrig trafik.

I det här sammanhanget vill jag påpeka att fordonsförare som grovt överträder gällande hastighetsbestämmelser enligt erfarenhet ofta utgör en risk för allvarliga trafikolyckor. Om vederbörande har visat uppenbar likgiltighet för andra människors liv eller egendom bedöms brottet av domstol som grov vårdslöshet i trafik med endast fängelse i straffskalan. Sådana fall leder regelmässigt till att länsrätten återkallar körkortet.

Situationer kan uppstå som påkallar ett polisingripande för att snabbt hejda en våldsamt framfart. Den omständigheten att fordon framförs i uttryckningskörning eller under brådskande tjänsteutövning fritar givetvis inte föraren från skyldighet att iaktta tillbörlig omsorg och varsamhet under färden. Detta gäller i än högre grad fordon som inte är försedda

Torsdagen den
28 mars 1974

Ang. övervak-
ningen av hastig-
hetsbestämmel-
ser i trafiken

med särskilda kännetecken utan uppfattas som helt "vanliga" fordon. Rikspolisstyrelsen har utfärdat föreskrifter och anvisningar för polispersonalen beträffande utryckningskörning, förföljande och efterföljande av annat fordon för att minska riskerna vid sådana uppdrag. Polismännen är också särskilt utbildade och prövade innan de får framföra polisens fordon.

Några åtgärder från min sida anser jag inte vara påkallade.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Geijer för svaret på min fråga.

Orsaken till att jag ställde den är ett intermezzo nyligen i min hemkommun. Det slutade dess bättre lyckligt, men det saknade inte olyckstillbud. En av polis förd bil utan någon som helst markering om att det var en polisbil framfördes med hastigheter över 100 km/tim, enligt uppgifter som jag fått, på gator där 50 respektive 70 km var tillåtet. Det innebär uppenbart betydande risker för övriga trafikanter. Riskerna är givetvis större just på grund av det faktum att bilen i fråga inte uppmärksammas såsom polisbil utan mer ser ut som en privatbil.

Jag hade hoppats att statsrådet kanske något hårdare skulle fördöma sådant förfaringsätt. Jag tycker att det vore rimligt att man begärde att grövre brott än hastighetsöverskridande skulle ha begåtts för att sådana åtgärder som fortkörning skall få vidtagas från polisens sida.

Nu säger statsrådet här i svaret att rikspolisstyrelsen har utfärdat föreskrifter och att särskild omsorg bör iakttas i synnerhet när polisbilen inte är markerad. Det förekommer dock tydligen ovarsamhet i enstaka fall, och ett påpekande till vederbörande polismyndigheter kanske hade varit berättigat. Man kanske kunde tänka sig att åtminstone detta korta debattprotokoll kunde distribueras såsom ett påpekande?

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag vill egentligen bara för säkerhets skull tillägga att rätten för polispersonal att överträda hastighetsbestämmelser inte är knuten till fordonet utan att denna rätt är knuten till polisen.

Jag kan naturligtvis inte här gå in på enskilda fall. Jag tror att det fall som herr Hörberg syftar på är föremål för JO:s prövning. Då får JO pröva om i det enskilda fallet har skett någon överträdelse eller om vederbörande gått längre än vad gällande bestämmelser medger.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om sänkning av skatten på vin

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara fru Kristenssons (m) i kammararens protokoll för den 22 mars intagna fråga, nr 127, och anförde:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat mig, om jag med anledning av de ej obetydligt höjda vinpriserna och den på grund härav ökade

försäljningen av starksprit vill föreslå en sänkning av skatten på vin för att därmed tillgodose de alkoholpolitiska strävanden, som på senare tid vunnit allt större anslutning.

Jag vill som svar anföra att den drygt 7-procentiga nedgången i vinförsäljningen under år 1973 inte enligt min mening motiverar någon skattesänkning.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga.

Den filosofi som riksdagen ställt sig bakom ända sedan slutet på 1950-talet har ju syftat till att försöka styra över konsumtionen från starkare drycker till alkoholsvagare drycker. Man har därvid bl. a. använt skatten som instrument.

Under 1950-talet utgjordes inte mindre än två tredjedelar av den totala alkoholkonsumtionen av starksprit. Nu har starkspritskonsumtionen gått ner och ligger i varje fall under 50 procent av den totala spritkonsumtionen. Den förändring som nu senast noterats är väl inte så särskilt alarmerande, men den innebär i alla fall att starkspritsförsäljningen ökat med 2 procent under det att vinkonsumtionen har minskat. Totalt sett innebär denna förändring en inte obetydlig förskjutning mot ökad konsumtion av alkoholstarkare drycker.

Anledningen till detta är ganska klar, tycker jag. Under 1973 höjdes ju priset på vin med inte mindre än 30 procent och av denna höjning drabbade 12 procent inköpspriset medan inte mindre än 18,3 procent hänförde sig till skatten.

Nu säger finansministern i sitt svar att 7 procent sänkning av vinförsäljningen inte är ett tillräckligt motiv för en åtgärd via skatten. Då skulle jag vilja fråga finansministern vilken siffra som skulle vara tillräcklig för att motivera en sänkning av vinskatten. Det har, tycker jag, tagit ganska lång tid för människorna att ändra sina alkoholvanor i riktning mot en minskad starkspritskonsumtion. Det tycks mig gå väsentligt mycket snabbare att återgå till en ökad konsumtion av starksprit när vinpriserna blir för dyra. Därför är det, tycker jag, fara i ett dröjsmål. Det relativt goda resultat som ändå uppnåtts under senare år kan omintetgöras. Jag tycker alltså att det finns motiv för att nu överväga en skattesänkning.

Jag skulle återigen vilja fråga finansministern hur stor förskjutningen från vin- till starkspritskonsumtion egentligen skall vara för att det enligt finansministerns mening skall bli motiverat att vidta åtgärder på det skattepolitiska området.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag måste tyvärr säga att jag inte är beredd att ange på procenten hur stor förskjutningen skulle vara för att fru Kristenssons motiveringar kunde få mig att ändra uppfattning. Man får göra en allmän bedömning. Från den har jag kommit fram till att en nedgång på 7 procent är för liten för att den skall föranleda en skatteförändring. Bakgrunden till de höjda vinpriserna är ju en stark prisökning på själva

Torsdagen den
28 mars 1974

*Ang. arbetet på
information rörande
kärnkraftens
fortsatta användning*

leveransen från producentländerna, och sedan uppstår de här kraftiga procentpåslagen när skatten läggs på denna.

Nu tror jag inte att den här specifika prisstegringen på vinsorterna blir någon permanent företeelse. Utvecklingen kan vända från tid till annan, och att hålla på och laborera med skattesatserna på grund av prisförändringar på själva råvaran tror jag blir en något underlig alkoholpolitik.

Tyvärr, fru Kristensson, är jag alltså inte beredd att rita ut den där exakta procentsatsen. Jag har bara sagt att håller nedgången sig kring 7 procent, tycker jag att det är för litet för att man skall göra några förändringar.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag kan ha förståelse för att finansministern inte är beredd att nämna någon exakt siffra där det skall vara motiverat att ingripa, men eftersom Ni säger att 7 procent är för litet borde Ni ju kunna ange ungefär vilken storleksordning det skall röra sig om för att man skall finna åtgärder motiverade. Personligen kan jag inte tycka annat än att tendensen mot en inte obetydlig ökning av starkspritskonsumtionen i alla fall är ett tecken som man bör vara observant på, i all synnerhet som det — som jag sade tidigare — tar ganska lång tid att ändra alkoholvanor i riktning mot svagare drycker medan man mycket fort återgår till ökad konsumtion av starksprit; jag trodde att finansministern och jag var överens om att det bör undvikas. Därför anser jag fortfarande att det är fara i dröjsmål.

Om nu finansministern skall avvakta kanske ett år till för att se hur konsumtionen har förändrats, kommer det att ta ytterligare tid innan man får några resultat, och därför tycker jag att finansministerns svar inte är riktigt tillfredsställande.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! I själva principfrågan om önskvärdheten av att svenska folkets alkoholvanor förskjuts i riktning mot de mindre alkoholstarka dryckerna har vi väl inga delade meningar, och den politiken kommer vi säkerligen att fortsätta med.

Ökningen på starkspriten är 1,5 procent, så den är inte så där våldsam, och minskningen på vinet är som sagt drygt 7 procent. Det måste bli brutalare utslag, och då finns det variationsmöjligheter i flera riktningar, som fru Kristensson själv säkerligen har räknat ut.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. arbetet på information rörande kärnkraftens fortsatta användning

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara fru Anérs (fp) i kammararens protokoll för den 14 mars intagna fråga, nr 119, och anförde:

Herr talman! Fru Anér har frågat mig om jag anser att grupper

Torsdagen den
28 mars 1974*Ang. arbetet på
information rörande
kärnkraftens
fortsatta använd-
ning*

fristående från kärnkraftsintressena fått tillräcklig möjlighet att medarbeta i det informationspaket som industridepartementet gett ut inför riksdagsbeslutet om kärnkraftens fortsatta användning.

Ett antal åtgärder har aktualiserats från regeringens sida för att få fram en allsidig information och stimulera till en bred energidebatt.

Det väsentligaste inslaget härvidlag är att intressera våra studieförbund att till hösten starta en studie- och diskussionsverksamhet om energifrågorna. Detta sker genom att möjligheter skapas för att ge visst ekonomiskt bidrag till förbunden utöver sedvanliga statsbidrag till studiecirkel på samma sätt som för den stora informationskampanjen Val 70. Vidare kommer en annonskampanj att genomföras för att rekrytera cirkeldeltagare.

Studieförbunden har redan kommit mycket långt i sin planering av höstens verksamhet. För att underlätta för de intresserade förbunden att trots detta hinna få i gång energistudierna i höst har vi från industridepartementets sida ställt till förfogande dels en bibliografi över energilitteratur, dels en boklåda med offentligt tryck. Jag vill understryka att varje studieförbund givetvis självt arbetar fram och ansvarar för sitt kursmaterial. Varken bibliografin eller boklådan gör anspråk på att vara fullständigt komplett. Bl. a. täcker bibliografin i huvudsak endast litteratur som finns tillgänglig på svenska och är utgiven under de senaste åren.

Vidare ställer departementet en allsidigt sammansatt vetenskaplig referensgrupp till förfogande för studieförbunden, om de önskar få sitt material faktagranskat.

Denna uppläggning av informationskampanjen har bl. a. diskuterats i energirådet och vid ett sammanträde med företrädare för studieförbunden och riksdagspartierna. Jag har också redovisat den här i riksdagen i mitt svar på en interpellation av herr Palm den 19 mars.

Eftersom vi har ansett det vara självskrivet att studieförbunden själva utarbetar kursmaterialet har vi inte gett olika intressegruppering möjlighet att påverka innehållet i informationspaketet. Jag är övertygad om att studieförbunden och kursboksörfattarna själva kan bedöma frågan om böckernas lämpligaste utformning och behovet av kontakt med olika grupper. Det är vidare min bestämda uppfattning att alla åsiktsriktningar som trätt fram i energidebatten är väl företrädna i bibliografin.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret.

Men jag är naturligtvis inte riktigt nöjd med tanke på det här allsidiga och breda informationspaketet som vi borde ha fått. Vad studieförbunden har fått är en litteraturlista från industridepartementet som vilken bibliotekarie som helst hade kunnat sätta ihop på en halv eftermiddag. Studieförbunden skall också få ett paket med officiellt tryck, och de har fått löfte om att de kan ha kurser. Om de vill kan de dela upp kurserna på fem gånger i stället för tio – det är alltså en särskild favör. Så står det också någonting om en vetenskaplig referensgrupp som, såvitt jag vet, ännu icke är tillsatt – studieförbunden har i varje fall inte fått tillgång till

Torsdagen den
28 mars 1974

*Ang. arbetet på
information röran-
de kärnkraftens
fortsatta använd-
ning*

sådan information. Det skulle vara roligt att veta hur långt denna vetenskapliga referensgrupp har kommit, för det är ju bråttom med att få fram det här materialet.

Vad jag särskilt vill understryka är att det inte på något vis finns jämförlighet i fråga om ekonomiska och personella resurser mellan låt oss säga industridepartementet och kraftproducenterna och liknande instanser. CDL annonserade nyligen i tidningarna efter två högt kvalificerade personer som inte skall ha annat att göra än att hjälpa CDL med dess propaganda och åsiktsspridning. Vi kan ta ett annat konkret exempel. Jordens vänner har fått sitta på fritid och gratis översätta en oerhört väsentlig skrift av Amory Lovins, som vid det här laget tack vare fru Hambraeus' initiativ står på industridepartementets litteraturlista – den stod ingalunda där från början.

Hade det ändå inte varit möjligt för industridepartementet att rätta till balansen mellan de grupper som har så väldigt litet resurser och de grupper som har så mycket genom att under utarbetandet av dessa listor fråga de här grupperna: Vad är det ni har för utländskt material som ni tycker kunde vara värt att översätta – vi kan kanske hjälpa er med det? Jag tycker inte det hade varit att på minsta vis störa studieförbunden i deras objektivitet, utan det hade varit att rätta till balansen så att vi hade fått den breda informationskampanj vi behöver.

Statsministern sade den 7 december, när vi diskuterade detta, att han efter fattig förmåga skulle försöka tillmötesgå alla de krav på bra debattunderlag som har ställts i diskussionen, och det var ju mycket bra. Nu skall jag inte yttra mig om hur fattig statsministern är. Men jag vet vilka som verkligen är fattiga, och det är de här grupperna som utan minsta stöd får lov att ta fram sådant material som Amory Lovins' bok och andra bäcker, vilka utan detta initiativ förmodligen aldrig hade blivit kända i Sverige och i varje fall inte kommit med i industridepartementets litteraturlista.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Det kanske inte finns mycket att tillägga utöver svaret. Jag vill bara säga följande.

Litteraturlistan kommer att kompletteras med någon sida, eftersom det tillkommit en del ny litteratur under våren. Där finns det möjligheter att lägga till sådant som eventuellt fallit bort i nuvarande lista. Skulle dessa organisationer, som fru Anér talat för så välvilligt och värtaligt, ha några intressen i den riktningen, så kan de väl komma in till departementet med sina propåer.

Sedan har jag reagerat en liten smula när jag har läst frågan, inte inför frågeställningen som sådan men inför de uttryck som fru Anér använder när hon frågar om jag "anser att grupper fristående från kärnkraftsintressena fått tillräcklig möjlighet" etc. Det måste betyda att fru Anér har den uppfattningen att alla de övriga som är intresserade av energiproblemen och också skulle kunna länka sig att kärnkraften kommer till användning för att hjälpa oss att lösa de problemen skulle vara så knutna till kärnkraftsintressena i vårt land att deras objektivitet kan ifrågasättas. Jag reagerar mot detta. Från de kretsar som nu vänder sig mot kärnkraften

görs det nämligen gällande att det är de stora företagens intressen som vi här skulle tillvarata. Det är ju inte alls på det sättet. Det är fråga om hur vi skall lösa energiproblemen. Vi borde kunna diskutera detta lugnt och sansat, ge objektiv information så långt det över huvud taget är möjligt. Och det är det vi har avsett från industridepartementets och regeringens sida när vi har sökt kontakt med folkrörelserna och rekommenderat dem att via studiecirklar få till stånd en debatt.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Problemet är inte att de som är knutna till de stora kärnkraftsproducenterna är speciellt partiska, eller ännu mindre att industridepartementet skulle vara särskilt partiskt. Det är inte det jag har velat säga i min fråga, utan jag har velat understryka detta enkla faktum att det är så oerhört stor skillnad på resurserna för den ena och den andra parten, och jag tycker faktiskt att det kunde vara industridepartementets uppgift att rätta till det där litet grand.

Detta är en självklarhet. Men jag skall ändå illustrera det med ett citat från den debatt som miljövårdsberedningen hade den 23 oktober i fjol och där byrådirektör Sven Löfveberg anförde följande som alldeles självklart: "Jag har idkat populärvetenskapligt författeri långt innan jag började med strålskydd. — Det går, men det krävs arbete, det krävs pengar, det krävs kanske en stor grupp människor som sätter sig ner och gör det."

Det är alldeles riktigt — det är just vad det betyder. Och detta kan man inte vänta sig att studieförbunden skall göra; det har de varken tid eller folk eller pengar till. Men ett litet handtag åt de här oerhört fattiga grupperna tycker jag fortfarande inte på minsta vis skulle ha stört industridepartementets objektivitet utan tvärtom bevisat den.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. införande av ett s. k. riksspel

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Molins (fp) i kammarens protokoll för den 6 mars intagna fråga, nr 97, och anförde:

Herr talman! Herr Molin har frågat om min inställning till införande av ett s. k. riksspel och till utformningen av detta riksspel.

1973 års riksdag bemyndigade Kungl. Maj:t att träffa avtal med Svenska travsportens centralförbund och Svenska galoppsportens centralförbund i fråga om riktlinjer för hästtävlingar med totalisatorverksamhet. I överensstämmelse med avtalet bildades därefter ett bolag, Aktiebolaget Trav och galopp. Bolaget bemyndigades att självt anordna eller låta tävlingsanordnande organisation anordna vadhållning med totalisator vid offentliga trav- och galopptävlingar. Bolaget har till syfte att främja trav- och galoppsporten. Det skall verka för att såväl trav- som galopptävlingar skall kunna bedrivas med rimlig fördelning på olika platser i landet. Hänsyn skall härvid tas till sportsliga, publikmässiga och ekonomiska

Torsdagen den
28 mars 1974

*Ang. införande av
ett s. k. riksspel*

förutsättningar för verksamheten.

Jag vill erinra om att anledningen till bolagets tillkomst var ekonomiska svårigheter inom hästsporten. Den ekonomiska situationen var sålunda bekymmersam för flera mindre och medelstora banor. Även de större banorna hade vissa problem. Det är bolagets uppgift att se till att trav- och galoppsportens ekonomi saneras så att insatser från statens sida blir obehövliga i framtiden. Hästsporten får sina inkomster huvudsakligen från totalisatorspel. Enligt vad jag erfarit diskuterar man inom bolaget att till hösten starta ett s. k. riksspel, i vilket många av landets trav- och galoppbanor skall medverka. Utformningen av spelet är emellertid ännu inte fastställd. Om spelet anordnas i enlighet med bestämmelserna i avtalet mellan staten och hästsporten ankommer det på bolaget att besluta om utformningen av spelet.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Lundkvist för svaret på min fråga.

Det var ju så att riksdagen förra året beslöt att staten skulle gå in i detta nya bolag, Aktiebolaget Trav och galopp, för att på det viset kunna påverka verksamheten och väl också i någon mån ta ansvar för hur verksamheten utvecklades.

Den särskilde sakkunnige som förberedde bildandet av bolaget hade tagit upp frågan om ett riksspel. Däremot var den inte uppe under riksdagsbehandlingen förra året. Jag vill emellertid påminna om att lotteriutredningen dessförinnan hade avstyrkt införande av ett riksspel, byggt på förtidsspel.

Det är mot bakgrund härav och mot bakgrund av att det i pressen har cirkulerat olika uppgifter om införandet av ett riksspel som jag har ställt min fråga, vilken handlar om statsrådets inställning till saken och till utformningen av ett riksspel. Svaret innebär egentligen bara att statsrådet säger att det ankommer på bolaget att besluta om spelet. Men jag föreställer mig att om man har gått in här från statens sida måste syftet ändå vara att påverka utformningen av spelet. Jag vill därför ställa ett par litet mera preciserade frågor.

Den första frågan gäller spridningen på olika tävlingsbanor. Där har en huvudpunkt varit att man skulle undvika en alltför långtgående centralisering och möjliggöra för framför allt de små och medelstora travbanorna – galoppen är ju nu centraliserad – att dra nytta av spelet. I varje fall skulle inte dessa banor skadas av riksspelet.

Den andra frågan gäller omfattningen av förtidsspelet. Är det meningen att riksspelet skall byggas främst eller rent av uteslutande på ett förtidsspel, eller skall man i första hand låta detta omfatta spel på tävlingsbanorna?

Jag efterlyser statsrådet Lundkvists inställning i dessa båda avseenden och undrar vilka instruktioner som statsrådet har givit till statens representanter i styrelsen för Aktiebolaget Trav och galopp.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Som jag angivit i mitt svar har vi här ett avtal som tagits med riksdagen, och så länge spel anordnas inom ramen för det avtalet är

det bolaget som har ansvaret för utformningen. Men om man föreslår spelformer som icke är företrädda i avtalet — ja, då skall frågan prövas av regeringen.

Beträffande de frågor som herr Molin ställde vill jag svara att jag tror mig veta att avsikten beträffande spridningen av det riksspel som diskuterats är att det skall vara ett spel som omfattar ett stort antal banor, detta med tanke på syftet att underlätta den ekonomiska verksamheten vid dessa banor. När det gäller frågan om förtidsspel har tanken uppenbarligen också varit att riksspelet skulle bedrivas som någon typ av förtidsspel. Det är vad jag kan säga för dagen. Jag kan inte ingripa i spelformer som täcks av avtalet. Jag utgår dock ifrån att Aktiebolaget Trav och galopp har klart för sig vad avtalet innebär och kommer att göra de framställningar till regeringen som kan anses nödvändiga, i den mån det rör sig om spelformer som ligger utanför avtalets ram.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Det måste väl ändå vara så att statens inträde i detta bolag syftade till att påverka verksamheten. Annars har jag mycket svårt att förstå vad det skulle vara för glädje med att staten har representanter i Aktiebolaget Trav och galopps styrelse, representanter som såvitt jag vet utses av jordbruksministern. Därför har jag tagit upp dessa båda punkter.

Jag menar naturligtvis inte att jordbruksministern skall ha synpunkter på detaljer om spelet, alltså om det skall vara V-5 eller V-6 och liknande. Sådant kan man överlåta åt styrelsen för bolaget att avgöra. Det är uppenbart. Men det är en annan sak med en så viktig fråga som huruvida det främst eller kanske rent av uteslutande skall vara ett förtidsspel. Det har lotteriutredningen bestämt gått emot, och jag tycker att det ligger mycket i det. Det rimliga är att man i första hand låter spelformen anpassas till dem som besöker tävlingsbanorna. Ställningstagandet därvidlag kanske inte skall göras av regeringen, men om det skall göras av bolaget måste man fråga sig vad de statliga representanter som sitter i bolaget och som jag tror är utsedda av statsrådet Lundkvist, har fått för instruktioner. Hur vill statsrådet genom sina representanter i styrelsen för Aktiebolaget Trav och galopp styra denna verksamhet?

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Om man upprättar denna typ av avtal och tillsätter en särskild styrelse skall givetvis regeringen inte gå in i bolagets verksamhet, om denna bedrivs inom ramen för avtalet.

När det gäller frågan om spridningen vill jag gärna som min principiella uppfattning säga att jag anser det angeläget, när man anordnar spel i syfte att hjälpa travsporten, att det sker under sådana former att det ekonomiska utbyte som kan uppstå kommer de olika travbanorna till godo. Det har jag också givit uttryck för. Rent tekniskt föreställer jag mig att det kan vara så att förtidsspelet underlättar den regionala spridningen av spelet. På det sättet kan detta spel kopplas till syftet att sprida verksamheten regionalt. Om spelet alltså föreslås få sådana former att det inte kan anordnas inom ramen för avtalet får naturligtvis regeringen pröva saken mer i detalj.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Ang. hanteringen
av avfallssand från
anrikningsverk*

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag tycker fortfarande att statsrådet går ifrån den huvudfråga jag har ställt, nämligen: Vill statsrådet, t. ex. genom instruktioner till statens representanter i styrelsen för Aktiebolaget Trav och galopp, försöka påverka verksamheten? Det måste vara avgörande. Statsrådet säger att han inte själv skall fatta besluten, att ärendet inte skall dras som ett regeringsärende -- OK! Men om staten har gått in och om staten utser styrelserepresentanter i denna verksamhet måste ju syftet vara att påverka verksamheten. Är det då ändå inte meningen att statsrådet skall ge de statliga representanterna i styrelsen för detta bolag något slags instruktion eller vägledning?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. hanteringen av avfallssand från anrikningsverk

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Israelssons* (vpk) i kammarens protokoll för den 8 mars intagna fråga, nr 112, och anförde:

Herr talman! Herr Israelsson har frågat mig om jag anser att ett gruvföretag av kostnadsskäl bör ges tillstånd att fylla igen insjöar med avfallssand från ett nyuppfört anrikningsverk, om alternativa lösningar står till buds som ger mindre miljöstörningar.

Ett av de svåra problemen vid gruvdrift är hanteringen av de stora avfallsmängder som uppkommer vid gruvhanteringen. Avfallet, som är uppslammat i vatten, avskiljs vanligen genom sedimentering i invallade myr- eller sjöområden. För gruvdrift krävs att verksamheten prövas enligt miljöskyddslagen. Tillstånd meddelas av koncessionsnämnden för miljöskydd. Enligt lagen skall verksamheten lokaliseras så att ändamålet med denna kan vinnas med minsta intrång och olägenhet utan oskälig kostnad. Frågan om tillstånd och villkoren för detta t. ex. beträffande avfallshanteringen bedöms med hänsyn till förhållandena i varje enskilt fall med tillämpning av miljöskyddslagen. Denna medger att avgörandet kan grundas på ett allsidigt och uttömmande material.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min enkla fråga.

Bakgrunden till frågan är avfallsproblem som uppkommer i samband med en kraftig utökning av gruvbrytningen vid Zinkgruvan i södra Närke – det rör sig närmast om en fördubbling av verksamhetens omfattning. Gruvan ägs av utländskt kapital. Den brutna malmen undergår i Sverige endast anrikning. Vidare förädling sker i Belgien.

Den ökade bristen på icke-järnmetaller i världen bör rimligen leda till att en redan nu lönsam gruvdrift blir ännu lönsammare. Några skäl att med utgångspunkt från bristande lönsamhet motsätta sig rimliga miljökrav synes således inte föreligga.

Vid den anrikning som hitintills bedrivits har avfallssanden, som

Torsdagen den
28 mars 1974

*Ang. hanteringen
av avfallssand från
anrikningsverk*

innehåller små mängder tunga metaller, släppts ut i sjön Vättern. Detta är en dålig lösning, som snarast bör upphöra. Så skall nu också ske genom att anrikningsverket flyttas och förläggs i omedelbar anslutning till själva gruvan. Bolaget har nu för avsikt att i stället lösa frågan om kvittblivningen av sanden från det nya anrikningsverket genom utsläpp i närbelägna insjöar. Dessa sjöar skulle i så fall komma att förstöras och området inte längre vara lämpligt som fritidsområde. Gruvföretaget har sökt och fått medgivande i första instans för denna lösning när det gäller kvittblivningen. Både enskilda sakägare och statens naturvårdsverk har överklagat detta medgivande till regeringen, enligt uppgift i pressen.

Enligt annan uppgift, som också förekommit i pressen, finns andra lösningar, som skulle ge betydligt mindre miljöstörningar. Jag vill framhålla att det är mycket betydelsefullt att regeringen vid den kommande prövningen verkligen allvarligt inventerar och överväger alternativa lösningar, som innebär att dessa sjöar inte förstörs genom utsläpp.

Sedan vill jag gärna, när jag har ordet, tillägga en annan sak, som inte har något direkt samband med frågan. Jag skulle anse det lämpligt att man – i stället för att öka uttaget av icke-järnmetaller, som det är ont om i Sverige – försökte öka förädlingen inom landet. På så vis skulle dessa malmer, som det råder brist på, kunna räcka också för kommande generationer.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag kan naturligtvis inte ta upp en diskussion här i kammaren om det enskilda fallet. Det är en fråga som är föremål för remissbehandling och som så småningom skall avgöras av regeringen. Jag har bara kunnat redovisa hur bedömningen går till och de utomordentligt besvärliga avvägningsproblem som vi naturligtvis i sådana här sammanhang ställs inför.

Rent generellt skulle jag önska att man kunde tillvarata och nyttiggöra avfallet i högre grad än man nu gör. Jag kan inte uttala mig om möjligheterna därtill i det enskilda fallet. Men när vi prövar sådana här tillstånd kommer vi att ha som princip att också undersöka i vilken mån man kan tillgodogöra sig avfallet och inte bara försöka bli av med det. Av det skälet har vi remitterat det här ärendet till bl. a. STU för att få också den frågan belyst och prövad.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill framhålla att det är mycket viktigt att man prövar sådana här ärenden noga. Just det som statsrådet senast nämnde och som jag inte hann ta upp i mitt huvudanförande, nämligen återanvändningen, är en mycket viktig fråga. Även om det skulle kosta något mer än annan kvittblivning skulle man, såvitt jag förstår, kunna tänka sig att göra en avvattning genom tekniska anordningar redan då avfallet uppkommer och ta in aspekten om återanvändning i bilden.

Det finns en viss mängd metaller kvar i det här avfallet, och det är tänkbart att man i en framtid, då det kan komma att bli brist på icke-järnmetaller, får gå igenom avfallet igen – om det finns kvar – och

Torsdagen den
28 mars 1974

*Ang. sågverksägares
förvärv av jord-
bruksfastigheter*

ta ut metaller. Man har faktiskt gjort det med en del av det avfall som nu ligger i Vättern. Den här hanteringen påbörjades för hundra år sedan, och då fick man inte ut så mycket som man får ut i dag. Det är också tänkbart att avfallet kan användas exempelvis till byggnadsmaterial. Jag vill framhålla att det är av yttersta vikt att de här möjligheterna beaktas vid fattandet av ett sådant här beslut.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Ang. sågverksägares förvärv av jordbruksfastigheter

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Henmarks* (fp) i kammarens protokoll för den 8 mars intagna fråga, nr 114, och anförde:

Herr talman! Herr *Henmark* har frågat om jag observerat att sågverksägare i betydande utsträckning förvärvar egendomar som lämpligen borde användas för jordbrukets yttre rationalisering och om jag ämnar vidtaga åtgärder för att minska sådana förvärv.

Den som köper en jordbruksfastighet måste enligt 1965 års jordförvärvslag i regel söka förvärvstillstånd hos lantbruksnämnd. Lagen innebär bl. a. att tillstånd till förvärv av jordbruksfastigheter normalt lämnas, om förvärvaren driver industriell eller kommersiell verksamhet för förädling av jordbruks- eller skogsprodukter och om förvärvaren huvudsakligen syftar till att varaktigt tillgodogöra sig egendomens produkter i rörelsen. Förvärvstillstånd kan emellertid alltid vägras, om förvärvsobjektet behöver användas för yttre rationalisering av jordbruks- och skogsfastigheter, dvs. för att underlätta bildandet av brukningsenheter med ändamålsenlig storlek och ägoanordning.

Det är lantbruksnämndens uppgift att undersöka, om egendomen behövs för yttre rationaliseringsändamål, innan förvärvstillstånd lämnas. Den nuvarande lagstiftningen hindrar således markförvärv som motverkar jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering. I lantbruksstyrelsen pågår för närvarande en översyn av tillämpningen av jordförvärvslagen. Styrelsen kommer att redovisa resultatet till hösten.

Herr *CARLSTRÖM* (fp):

Herr talman! Jag ber att å herr *Henmarks* vägnar få tacka statsrådet *Lundkvist* för svaret på den fråga som herr *Henmark* har ställt. Herr *Henmark* är tyvärr sjukledig, varför han inte personligen kan ta emot svaret.

Anledningen till frågan är att man, kanske framför allt i de sydliga delarna av vårt land, märkt en ökad lust hos sågverksägare att köpa gårdar i sådan myckenhet, att det blivit allt färre utbud som kunnat förvärfvas av den yrkesverksamma jordbruksbefolkningen. Härigenom får man inte heller den levande landsbygd som vi strävar efter; icke så sällan förekommer det att ägaren bor långt ifrån sina förvärvade fastigheter. Självfallet behöver sågverksindustrin råvaror för att trygga sysselsättningen vid sina respektive sågverk, och från folkpartihåll har vi medverkat

till att den nuvarande jordförvärvslagen fått den utformning som nu gäller. Nackdelen är emellertid att de skogsgårdar som förvärfvas av sågverksägarna eller bolagen sällan kommer ut i allmänna handeln igen. Det är naturligt att sågverksägarna, som nu fått bättre ekonomiska möjligheter att köpa till tämligen höga priser, lätt kan konkurrera med de yngre lantbrukare som står i begrepp att förvärva en lantgård med skog. När man får veta att det nere i Småland och angränsande län finns sågverksägare som kunnat förvärva mer än 40 gårdar, undrar man om inte ägarkoncentrationen är något för accentuerad. Dock kan jag nämna att ifrågavarande sågverksägare enligt uppgift sköter sina egendomar på ett mönstergillt sätt, så mot dem eller deras sätt att sköta gårdarna finns ingen erinran. Det hela har alltså skett helt lagligt.

Det var emellertid intressant att höra statsrådets synpunkter på frågan och också att få ta del av de åtgärder som är på gång genom den översyn av tillämpningen av jordförvärvslagen som statsrådet nämnt. Jag ber än en gång att få tacka statsrådet för svaret på frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om förbättrade kommunikationer i vissa delar av Södermanland

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Ekinges* (fp) i kammarens protokoll för den 19 mars intagna fråga, nr 123, och anförde:

Herr talman! Herr Ekinge har frågat mig, om jag är beredd medverka till förbättrade kommunikationsförhållanden för befolkningen i östra och sydöstra Södermanland genom vidgade möjligheter att nyttja pendeltågen mellan Stockholm och Mjölby.

Den s. k. Östgötapendeln är ett försök att på ett rationellt sätt tillfredsställa behovet av täta och regelbundna förbindelser mellan å ena sidan Stockholm och Södertälje och å andra sidan vissa befolkningscentra i Södermanland och Östergötland. Pendeln är i princip uppbyggd så, att det varje timme mellan kl. 7.27 och 19.27 går ett tåg från Stockholm till Mjölby och varje timme mellan kl. 6.49 och 19.49 ett tåg från Mjölby till Stockholm. Vartannat tåg i varje riktning går över Flen-Katrineholm och betjänar således norra Södermanland, och vartannat går över Nyköping och betjänar östra och sydöstra Södermanland. Orterna Stockholm, Södertälje, Norrköping, Linköping och Mjölby har genom tidtabellens konstruktion ett tåg i timmen i varje riktning, orterna Nyköping, Katrineholm och Flen ett tåg varannan timme – alltid med samma fasta tider för uppehåll.

Jag förutsätter att herr Ekinges fråga är föranledd av en önskan om uppehåll vid även andra än de nämnda stationerna. Skall emellertid Östgötapendeln kunna hävda sig gentemot andra trafikmedel krävs att restiderna är så korta som de tekniska resurserna på linjen medger. I den tidtabell som börjar gälla sommaren 1974 har tågmötena lagts i Nyköping, där tågen under alla förhållanden stannar. Ett uppehåll för trafikutbyte på ytterligare någon station kan komma att kräva uppehåll

Torsdagen den
28 mars 1974

*Om förbättrade
kommunikationer
i vissa delar
av Södermanland*

för tågmöte på ytterligare en eller flera stationer, vilket sammantaget kan leda till en avsevärd förlängning av restiden. Denna förlängning skulle även beröra tågen över Katrineholm, som i Södertälje och Norrköping måste passas in i den fasta tidtabellen.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Jag är tacksam för det utförliga svar på min fråga som kommunikationsministern har lämnat. Det är helt riktigt som kommunikationsministern säger att frågan var föranledd av en önskan om uppehåll vid även andra stationer än de i svaret nämnda.

Det föreligger väl i viss mån en missuppfattning i svaret, då statsrådet säger: "Vartannat tåg i varje riktning går över Flen-Katrineholm och betjänar således norra Södermanland, och vartannat går över Nyköping och betjänar östra och sydöstra Södermanland." Det menar jag att det inte gör, och det är därför som jag har frågat.

Södermanland har ungefär 250 kilometer av Östgötapendeln och tågen stannar bara vid de här tre stationerna. Avståndet mellan stationerna är 50–80 kilometer. Det betyder att östra och sydöstra Södermanland över huvud taget inte kan utnyttja Östgötapendeln.

Sedan är det naturligtvis riktigt vad som sägs i en folkpartimotion till årets riksdag att järnvägarna, om de skall kunna konkurrera, måste göra det på de längre avstånden. Men lika riktigt är det att säga, som det också står i motionen, att snabbtågen måste utvecklas. Men om pendeltågssystemet skall få en tillfredsställande utveckling måste tågen stanna tätare. Man får inte bara så att säga ge trafiken ett nytt namn på en viss sträcka. Det är så man har gjort här. Man kallar det Östgötapendeln, men det har inte fått funktion av pendeltrafik.

Det vore intressant och värdefullt att höra statsrådets synpunkter på kombinationen snabbtåg för längre avstånd och pendeltåg för kortare avstånd, där pendeltågen i rimlig omfattning stannar vid järnvägsstationerna och där man bättre kan tillvarata transportmöjligheterna med tåg. I dag har väldigt stora delar av befolkningen i östra och sydöstra delen av länet ingen möjlighet att använda tågtransport för gods, eftersom de måste fara långa sträckor innan de kommer till en station där tågen stannar. Tågen borde stanna i Vagnhärad och Gnesta. Det skulle också rent tidtabellsmässigt vara möjligt utan alltför stora tidsingrepp. Jag vill gärna höra om statsrådet har någon ytterligare synpunkt på detta.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det är alltid en svår avvägning när man skall bestämma sig för hur snabbt man vill att ett tåg skall komma från avgångsstationen till bestämmelsestationen med hänsyn till i första hand de resandes krav på snabba förbindelser.

Här är det alltså fråga om en pendel på 25–30 mil. Vi har pendeltåg av annan karaktär. I storstadsregionerna har vi pendeltåg där de längsta reseavstånden håller sig kring 5, 6 eller 7 mil. I fråga om sådan pendeltågstrafik kan man enligt min uppfattning helt följa det resemang som herr Ekinge för. Man kan göra många uppehåll, alla de som är behövliga för att den resande allmänheten i sådana tätortsregioner skall

Torsdagen den
28 mars 1974

*Om förhindrande
av sanitära olägen-
heter av buller från
SJ:s bangårdar
m. m.*

kunna utnyttja pendeltågen.

Jag tycker mig emellertid ha rätt att föra ett annat resonemang när det gäller pendeltrafik av den karaktär som vi diskuterar här. Skulle man införa ett alltför stort antal uppehåll på Mjölbypendeln är jag rädd för att attraktiviteten hos pendeln skulle minska. Jag säger detta mot bakgrunden av de önskemål som framförts från olika håll – inte minst från näringslivet men även från den resande allmänheten i stort – om snabba förbindelser, så att man kan utnyttja så stor del av dagen som möjligt på bestämmelseorten.

Jag har, herr talman, velat tillägga detta som ett komplement till vad jag tidigare anfört.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Jag delar statsrådets uppfattning att SJ:s pendeltrafik inte kan läggas upp på samma sätt som SL:s pendeltrafik i storstadsområdet. Men jag tror personligen att det måste finnas möjligheter att i framtiden få pendeltrafik över ett större område än inom det storstadsområde där vi för närvarande har pendeltrafik. På det sättet skulle man kunna få ut mera av pendeltrafiken än vad vi får i dag.

Från länsstyrelsen i Södermanlands län – och även från andra håll – har tanken framförts att man i den fortsatta planeringen skall kunna bygga på den s. k. bandlandskapsprincipen, dvs. storstadsområdet skall på ett annat sätt bindas ihop med exempelvis Södermanland och stora delar av Mälardalen. Om det skall bli möjligt måste i första hand transporterna ordnas mera rationellt. Jag anser att det skulle vara ett utomordentligt bra tillfälle att pröva den teknik och den tanke som ligger i bandlandskapsidén genom att utvidga försöksverksamheten med Östgöta- pendeln. Det enda som man då behöver göra – och det vore välmotiverat – vore att låta tågen stanna ytterligare en gång mellan Södertälje och Nyköping, dvs. i Vagnhärad, och en gång mellan Södertälje och Flen, dvs. i Gnesta. Det skulle även vara av värde för befolkningen i storstadsområdet som i denna dubbla bosättningens tidevarv använder de här trakterna för fritidsbebyggelse. Jag tror också att ett sådant försök skulle kunna ge vägledning för den framtida utvecklingen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om förhindrande av sanitära olägenheter av buller från SJ:s bangårdar m. m.

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Enlunds* (fp) i kammarens protokoll för den 22 mars intagna fråga, nr 129, och anförde:

Herr talman! Herr Enlund har frågat mig om jag vill redogöra för min syn på SJ:s ansvar för förhindrande av sanitära olägenheter inom tätbebyggt område till följd av buller från bangårdar och andra bananläggningar.

Allmänt gäller att den som orsakar störande buller också är ansvarig

Torsdagen den
28 mars 1974

*Om förhindrande
av sanitära olägen-
heter av buller från
SJ:s bangårdar
m. m.*

för att bullerdämpande åtgärder vidtas. Vederbörande – och detta gäller självfallet också SJ – får därvid avgöra om bullerskydd e. d. skall uppföras eller om det är möjligt att genom t. ex. förändringar i driften minska störningarna.

Vid utformning av ny järnvägsmateriel är man i dag inom SJ särskilt inriktad på att vidta bullerdämpande arrangemang i vad avser såväl buller i själva järnvägsfordonet som det buller som fordonet åstadkommer utåt. Inom Internationella järnvägsunionen (UIC) bedrivs vidare ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete i syfte att minska bullernivån i järnvägstrafiken. Sverige deltar genom SJ aktivt i detta arbete.

Frågan om motverkande av bullerstörningar kan emellertid inte lösas enbart genom åtgärder från järnvägens sida. Det är också väsentligt att man vid bebyggelseplanering beaktar bullerskyddssynpunkter.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på frågan. Bakgrunden till frågan är de svårigheter som uppstått i Västerås vid rangerbangården intill Hammarby bostadsområde.

Det är framför allt tre bullerkällor som påtalats: krockar mellan vagnar, bromsning med bromssko och användning av högtalaranläggning.

Efter ett föreläggande av hälsovårdsnämnden i december 1967 – alltså för drygt sex år sedan – och efter besvär från SJ både hos länsstyrelsen och hos regeringsrätten kom regeringsrättens utslag i januari 1971, alltså för drygt tre år sedan. Ur detta utslag vill jag citera följande:

”Det åligger enligt 62 § hälsovårdsstadgan statens järnvägar såsom ansvarig för verksamheten att vidtaga sådana åtgärder att bullret nattetid från i första hand de tre angivna bullerkällorna icke vid bostadsområdet överstiger vad som i allmänhet godtas inom andra bostadsområden där en förhållandevis hög bullernivå är oundviklig.”

I ett yttrande den 12 mars i år säger JO, att huvudansvaret måste läggas på SJ och att det åligger SJ att handla skyndsamt, sedan kommunstyrelsens rekommendation till åtgärder – det gäller bl. a. de tekniska lösningarna – kommit till SJ:s kännedom i januari 1973, dvs. för över ett år sedan. SJ har under tiden januari 1973–januari 1974 inte gjort någonting för att efterkomma vad regeringsrätten ålagt företaget. Om detta säger JO så här:

”En sådan underlåtenhet är enligt min mening allvarlig, framför allt som saken drabbar enskilda personer vars möjligheter att påverka ärendets handläggning är mycket begränsade.”

Jag är, herr talman, medveten om att herr kommunikationsministern inte kan gå in på en bedömning av dessa svårigheter speciellt i Västerås och tvisten mellan Västerås kommun och SJ. Men jag hoppas att herr Norling vill göra det medgivandet att SJ har samma skyldigheter som varje annat företag att följa gällande bestämmelser och även vidta de åtgärder som åläggs företaget, t. ex. genom utslag i regeringsrätten och genom påpekanden från JO.

Det svar som jag har fått av kommunikationsministern innebär ett sådant klarläggande, och jag är tacksam för detta. Särskilt vill jag understryka vad herr Norling sagt om det värdefulla forsknings- och

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

utvecklingsarbete som här pågår för att över huvud taget få ner bullernivån.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Föredrogs och hänvisades motionen nr 1653 till näringsutskottet.

§ 12 Anslag till det obligatoriska skolväsendet m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 7 med anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till det obligatoriska skolväsendet m. m. jämte motioner.

Herr TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Bidrag till driften av grundskolor m. m.)

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1974:1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkten D 9 (s. 129--139) föreslagit riksdagen att

1. med godkännande av de riktlinjer för statsbidrag för socialförsäkringsavgift vid statsunderstödd verksamhet, som förordats i propositionen 1974:1, bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om erforderliga ändringar i statsbidragsförfattningarna,

2. till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 260 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1974:222 av herr Johansson i Växjö (c) och fröken Pehrsson (c),

1974:223 av fru Mogård (m),

1974:469 av herr Nyhage m. fl. (m),

1974:749 av fröken Hörnlén m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen beslutade att samma delningsförfarande för undervisning i slöjd som tillämpades på grundskolans högstadium fick användas också på dess låg- och mellanstadier,

1974:755 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen beslutade att som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande förändring av Allmänna bestämmelser för timplanerna i Lgr 69, innebärande att ytterligare en slöjdgrupp fick bildas om en rest av minst 5 elever skulle uppstå vid delning av antalet elever,

1974:767 av herr Strömberg (fp),

1974:770 av herr Strömberg (fp) och fru Fränkel (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag rörande alfabetiserings-

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

undervisning för invandrare,

1974:1036 av herr Eriksson i Arvika (fp) vari hemställdt att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts angående bestämmelser för statsbidrag till personell assistans för handikappade elever,

1974:1041 av fröken Hörnlén m. fl. (fp),

1974:1043 av fru Ingvar-Svensson (c) och herr Rämgård (c) vari hemställdt

1. att riksdagen uppdrog till Kungl. Maj:t att fastställa sådana regler för bidraget till personell assistans att bidraget täckte kommunens faktiska kostnader,

2. att riksdagen till Bidrag till driften av grundskolor anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 650 000 kronor förhöjt förslagsanslag om 4 260 650 000 kronor att utnyttjas för bidrag till personlig assistans för vissa handikappade elever i obligatoriska skolor,

1974:1370 av herr Gernandt m. fl. (c),

1974:1375 av herr Hermansson m. fl. (vpk),

1974:1392 av fru Nilsson i Kristianstad (c) och fröken Pehrsson (c) i vad avsåg hemställdt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att ändrade bestämmelser för statsbidrag till personell assistans för handikappade elever i grundskolan infördes i enlighet med de riktlinjer som anförts i motionen samt att riksdagen vid sin behandling av Bidrag till driften av grundskolor m. m. beslutade anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 650 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 4 260 650 000 kronor (yrkandet 1),

1974:1396 av herr Oskarson m. fl. (m) vari hemställdt att riksdagen beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ge till känna att 5 kap. 27 § skollagen borde tillämpas på sådant sätt som angavs i motionen,

1974:1397 av herr Schött m. fl. (m) samt

1974:1407 av herr Westberg i Ljusdal (fp), såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med godkännande av de riktlinjer för statsbidrag för socialförsäkringsavgift vid statsunderstödd verksamhet, som förordats i propositionen 1974:1, bemyndigade Kungl. Maj:t att besluta om erforderliga ändringar i statsbidragsförfattningarna,

2. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1974:749 och 1974:755 anfört om delningsbestämmelser för slöjdgrupper på grundskolans låg- och mellanstadier,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1041,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:469,

5. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1974:1036 samt 1974:1043 yrkandet 1 och 1974:1392 yrkandet 1 första att-satsen anfört om statsbidrag till personell assistans åt vissa handikappade elever,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:767,

7. att riksdagen med anledning av propositionen 1974:1 samt

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

motionerna 1974:1043 yrkandet 2 och 1974:1392 yrkandet 1 andra att-satsen till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1974/75 anvisade ett förslagsanslag av 4 260 200 000 kronor,

8. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1396,
9. att riksdagen beträffande översyn av lärostoff m. m. i ämnet religionskunskap skulle avslå motionen 1974:1407 yrkandet 1,
10. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1375,
11. att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:222 och 1974:1370,
12. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:770,
13. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1397,
14. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:223.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande befrielse från undervisning i religionskunskap av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna med anledning av motionen 1974:1396 anfört beträffande befrielse från undervisning i religionskunskap,

2. beträffande viss invandrarundervisning av fröken Hörlén (fp) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten med anledning av motionen 1974:770 anfört beträffande viss invandrarundervisning.

Punkten 2 (Särskilda åtgärder på skolområdet)

Kungl. Maj:t hade under punkten D 10 (s. 139–140) föreslagit riksdagen att till Särskilda åtgärder på skolområdet för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1974:84 av herr Hermansson m. fl. (vpk),

1974:302 av herr Nordstrandh m. fl. (m),

1974:461 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen till Särskilda åtgärder på skolområdet för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 40 000 000 kronor,

1974:1368 av herr Eriksson i Ulfsbyn (c) och fröken Eliasson (c) samt

1974:1402 av herrar Strömberg (fp) och Jonsson i Alingsås (fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:302,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1402,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1368,
4. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:84,
5. att riksdagen med bifall till propositionen 1974:1 och med avslag på motionen 1974:461 till Särskilda åtgärder på skolområdet för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

Reservationer hade avgivits beträffande ytterligare medel till särskilda åtgärder på skolområdet under budgetåret 1974/75

3. av herr Nordstrandh (m) samt fröken Hörlén (fp) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas med anledning av motionen 1974:461 anfört om ytterligare medel till Särskilda åtgärder på skolområdet under budgetåret 1974/75,

b. med bifall till propositionen 1974:1 och med avslag på motionen 1974:461 till Särskilda åtgärder på skolområdet för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor,

4. av herrar Larsson i Staffanstorp, Elmstedt, Johansson i Skärstad och Karlsson i Mariefred (samtliga c) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av propositionen 1974:1 och med bifall till motionen 1974:461 till Särskilda åtgärder på skolområdet för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 40 000 000 kronor.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av fru Nordlander (vpk).

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Riksdagen har nu att behandla ett betänkande från utbildningsutskottet. Flera av motionerna på grundskolans och gymnasieskolans område har utskottet kunnat behandla i ganska stor enighet, vilket jag finner tillfredsställande. Några har blivit föremål för utskottets positiva skrivning. Andra motioner — däribland från centern — har blivit tillstyrkta i så måtto att utskottet enats om ett tillkännagivande till Kungl. Maj:t.

Dock, herr talman, har denna enighet givetvis inte alltid kunnat uppnås, utan i detta utskottsbetänkande finns även reservationer. Jag skulle gärna vilja uppehålla mig vid reservationen 4.

Under senare år har ganska många exempel givits på de svårigheter som våra skolor har att bemästra. Både personal och elever upplever mycket starkt dessa problem. Svårigheterna är i många fall betingade av att arbetsmiljön i skolan inte är tillfredsställande men beror också på att undervisningen inte motsvarar elevernas studiemotivation. En del elever misslyckas kanske väl ofta i skolarbetet, och sådant föder otrivsel. Skall man trivas med skolan, skall man också lyckas med arbetet där. Den otrivsel som förekommer här och var utgör givetvis störande moment.

Detta har ofta framhållits här i riksdagen, och 1970 tillsattes som bekant den s. k. SIA-utredningen, vars förslag skall syfta till att förbättra såväl skolmiljön som undervisningen i skolan. I höstas ansåg sig emellertid regeringen inte kunna avvakta utredningens betänkande utan föreslog i en proposition till riksdagen särskilda stödåtgärder på skolområdet. De medel som anvisades med anledning av denna proposition fördelas nu av en särskild nämnd inom skolöverstyrelsen, till vilken kommunerna har att ställa sina ansökningar. Enligt propositionen skall medlen användas

främst i storstadskommunerna, och jag håller gärna med om att de problem som man avsåg att angripa onekligen är störst där. Kanske skulle jag dock vilja säga att pengarna bör kunna användas litet vidare och komma också andra regioner till godo.

Från centern kan vi instämma i att de här avsedda åtgärderna behövs. Emellertid anser vi också att behovet är så stort att det belopp som har anvisats, 30 miljoner kronor, inte kan räcka för att tillgodose de stora behoven. I en motion till årets riksdag, nr 461, har vi därför tagit upp den här problematiken och föreslagit att ytterligare 10 miljoner kronor beviljas för ändamålet. Vi vill nämligen disponera särskilda resurser för att bibehålla mindre studiegrupper och klasser. Speciellt viktigt är bibehållandet av de små skolorna och klasserna från undervisnings- och lokaliseringssynpunkt.

Ansökningar har inkommit från 106 primärkommuner och tre landstingskommuner. Det är således många kommuner som anser sig ha behov av särskilda stödåtgärder. I stort sett är det 18 olika användningsområden som speciellt framträder i ansökningarna. Bland dessa kan jag nämna ökad satsning på hjälp åt svagpresterande elever, elever med emotionella störningar och elever som är lågmotiverade, många andra stödbehov att förtiga. Detta berör som var och en förstår främst grundskolan, men pengarna kan också användas till stödåtgärder inom gymnasieskolans specialundervisning.

Vi har i dag goda möjligheter att vidta stödåtgärder inom skolans område. Det råder nämligen god tillgång till personella resurser. Det finns för närvarande tyvärr alltför många arbetslösa lärare. Att åstadkomma resurser för att förbättra undervisningen är alltså en fråga om pengar. Måhända kan också, vilket vi anser vara önskvärt, en och annan nedläggningshotad skolenhet räddas genom att ytterligare medel ställs till förfogande.

När jag nu yrkar bifall till reservationen 4 vill jag göra en liten personlig kommentar. Då åtgärder, som skall gälla landet i dess helhet, skall utformas av en nämnd som sitter i Stockholm, undrar jag om en sådan handläggning är bra. Jag skulle tro att många av stödåtgärderna är så lokalt och regionalt betonade, att de strängt taget borde vara föremål för rent lokala och regionala undersökningar.

Herr talman! Jag har med dessa ord endast velat peka på nödvändigheten av ett bifall till reservationen 4 om ytterligare ökad medelstillsättning.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Vi går nu att besluta om betydligt mer än 4 miljarder kronor till det obligatoriska skolväsendet m. m. Om den summans nödvändighet har vi alla varit överens i utskottet, något som herr Larsson i Staffanstorp redan har sagt. En del sammanskrivningar har gjorts, varigenom en eller annan motion mer eller mindre tillstyrkts. Endast på tre punkter – två av dem rör inte pengar – föreligger något motstridiga uppfattningar.

Den punkt som rör pengar behandlar medel till särskilda åtgärder på skolområdet för 1974/75, vilket herr Larsson i Staffanstorp också har talat om. Dessa medel skall bl. a. och kanske framför allt användas för att

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

anordna mindre undervisningsgrupper och klasser och till åtgärder för att trygga existensen av små skolor. Det är ting som vi moderater sedan länge prioriterat på skolans område. Det är någonting som ligger oss varmt om hjärtat, och vi upplever oss i detta företräda en stark opinion bland lärare, målsmän och elever.

Av närmast statsfinansiella skäl anser vi oss emellertid nu inte kunna stödja centerpartiets yrkande om ytterligare 10 miljoner kronor, tillsammans 40 miljoner kronor. Däremot är vi beredda att – om det av kommunerna redovisade behovet av medel till särskilda åtgärder avsevärt överstiger vad som nu kan förutses – på tilläggsstat ställa ytterligare medel till förfogande. Behovet av medel sammanhänger med kommunernas bedömningar av vad de finner nödvändigt och möjligt att bevilja. Jag ber att få yrka bifall till reservationen 3 vid punkten 2.

Vad jag emellertid i dag framför allt skall plädera för och belysa gäller rätten till befrielse från deltagande i skolans undervisning i religionskunskap. I motionen 1396 hemställs att riksdagen uttalar att Kungl. Maj:t vid handläggningen av ärenden rörande tillstånd att i skolans ställe ombesörja undervisningen i religionskunskap i större utsträckning än hittills bör ställa sig positiv till ansökningarna. Utskottets majoritet erinrar om att riksdagen under de tre senaste åren vid skilda tillfällen debatterat frågan om befrielse från undervisningen i religionskunskap. Utbildningsutskottet avgav, konstaterar man, så sent som den 8 november 1973 ett särskilt betänkande i ärendet. Så avstyrker utskottet bifall till motionen under hänvisning till uttalandena i detta senaste betänkande.

Jag kan i viss mån förstå utskottets kärva, kortfattade formuleringar. Olusten att behöva befatta sig ytterligare med saken är påtaglig, men mot detta står att det för motionärerna och reservanterna är en angelägen fråga att åter ta upp, inte minst i frihetens intresse.

I kammardebatten den 21 november i följ framhöll jag att för befrielse från deltagande i skolans religionsundervisning gäller för närvarande kortfattat uttryckt följande bestämmelser och praxis. Elever som tillhör katolska kyrkan i Sverige respektive mosaiska församlingarna i Stockholm, Göteborg och Malmö har, kan man säga, generell befrielse om de önskar begagna den. Ingenting hindrar dem dock från att delta i undervisningen om de skulle önska, och det finns sådana som önskar det. Härutöver har utvecklats en s. k. administrativ praxis, innebärande att Kungl. Maj:t på s. k. särskilda skäl befriar elever som tillhör andra trossamfund än svenska kyrkan från deltagande i religionsundervisningen.

Om denna administrativa praxis kan sägas att den har tillämpats mycket sparsamt.

Givetvis – och det medger jag gärna – kan det alltid diskuteras vad som menas med särskilda skäl. Jag vill än en gång erinra om att detta senast aktualiserades i full utsträckning inför offentligheten i fråga om elever tillhörande den s. k. evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige, S:t Martins församling. Det är att notera att först sedan medlemmarna i denna kyrka hänvänt sig till Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna, lyckades de här hemma få förståelse för sin framställning om befrielse.

Torsdagen den
28 mars 1974*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

Utbildningsutskottets majoritet tycker i dag som tidigare att det är bra som det är och att nuvarande bestämmelser och praxis fungerar väl. Det kan man ha delade meningar om. Den till utbildningsutskottets betänkande fogade reservationen menar att den administrativa praxis som utvecklats borde, då väl underbyggda framställningar inkommer, användas litet flitigare och mera förståelsefullt av Kungl. Maj:t. Det betyder att Kungl. Maj:t vid ansökan om befrielse bör, som det sägs i reservationen den här gången, "visa en större generositet och vilja till positivt handlande än hittills gjorda erfarenheter ger intryck av".

Till sist vill jag i den här frågan säga som jag sagt tidigare och som jag kommer att säga fler gånger i sådana här debatter: Målsättningen för undervisningen i religionskunskap i skolan, med allsidighet och objektivitet, skall ju vara sådan att befrielse från deltagande egentligen inte borde vara motiverad eller av elever och målsmän upplevas som önskvärd. Det vill jag betona.

Nu kan man emellertid inte komma ifrån att det finns föräldrar och elever som av olika skäl — religiösa, kulturella och andra — vill ha en sådan befrielse, då de trots allt upplever skolans religionsundervisning som inte acceptabel för och i överensstämmelse med — om jag nu än en gång skall citera tilläggsprotokollet till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna — deras religiösa och filosofiska övertygelse. Sådana föräldrar och sådana elever finns. Det är ett faktum, det kan vi inte förneka, och att komma dem till mötes i större utsträckning än tidigare måste nog sägas kan vara i hög grad påkallat.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 1 vid utbildningsutskottets betänkande nr 7.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Reservationen 2 vid det utskottsbetänkande som nu behandlas tar upp frågan om undervisning av analfabeter bland invandrare i anslutning till motion nr 770 väckt av herr Strömberg och fru Fränkel. Det finns inga exakta uppgifter på antalet analfabeter i vårt land, men man förmodar att det rör sig om några tusen. Större delen av dessa hör till den äldre generationen och troligen utgörs de flesta av kvinnor. Det innebär att den grupp av invandrarna som är analfabeter troligen i mycket ringa utsträckning återfinns i yrkeslivet. För denna grupp vore det, emellertid angeläget att åtnjuta samma förmåner beträffande ledighet och lön i samband med undervisning i läsfärdighet som tillkommer invandrare vid deltagande i svenskundervisning.

En större satsning innebär det emellertid att få ett samlat grepp på frågan om utbildningen av analfabeter över huvud taget. Redan 1971 lade invandrarutredningen fram förslag om en alfabetiseringsundervisning, men ännu har inget helhetsprogram konkretiserats. Utskottet hänvisar i sitt betänkande till att en arbetsgrupp enligt uppgift någon gång i framtiden skall tillsättas inom skolöverstyrelsen. Med hänsyn till trögheten i handläggningen av detta ärende tycks det mig synnerligen befogat med en viljeyttring från riksdagens sida i detta sammanhang, och jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen 2 vid utbildningsutskot-

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

tets betänkande nr 7.

När det sedan gäller frågan om ytterligare medel till särskilda åtgärder på skolområdet under budgetåret 1974/75, som behandlas i reservationen 3, vill jag uttrycka tillfredsställelse över att statsverkspropositionen här föreslår ett nytt anslag på 30 miljoner kronor. Särskilt angeläget anser vi inom folkpartiet det vara att dessa medel används till att anordna mindre klasser och grupper för undervisningen samt till åtgärder för att trygga existensen av mindre skolor. Vi inser att det måste vara svårt att i dagsläget överblicka i vilken utsträckning detta anslag kommer att tas i anspråk. Då det dock är att förmoda att resurserna kommer att bli ganska hårt ansträngda, vill vi redan nu markera att vi anser det angeläget att Kungl. Maj:t återkommer med nya anslagsäskanden på tilläggsstat, om det skulle visa sig att kommunernas behov av medel till särskilda åtgärder skulle överstiga vad man i statsverkspropositionen förutsett.

Mot denna bakgrund, herr talman, yrkar jag därför bifall också till reservationen 3 vid utbildningsutskottets betänkande nr 7.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag vill inte i mitt anförande vända mig mot utbildningsutskottets ställningstagande i denna fråga. Utskottet fullgör säkert sina åligganden på ett mycket förtjänstfullt sätt. Detta gäller då den direkta kunskapsutbildningen. Men när det gäller den "kroppsliga" utbildningen – dvs. ungdomens fysiska utveckling under skoltiden – bör naturligtvis även medicinska synsätt få göra sig gällande i mycket hög grad.

Om dagens ungdom skaffade sig ordentlig fysisk träning utanför skolverksamheten behövde ju praktiskt taget ingen skoltid tas i anspråk för fysisk träning. Numera förekommer tydligen inte lika mycket kroppsrörelse i form av självordnad lek och sport som under seklets första del. Bortfallet av viss ansträngande kroppsrörelse under uppväxttiden tycks bl. a. ha lett till en lägre grad av grundkondition hos dagens ungdom. Det är då naturligt att skolan här har en mycket viktig uppgift att fylla.

För mera gymnastik och fysisk fostran under skoltiden har vi ofta talat från centerhåll. I år har bl. a. Bertil Johansson i Växjö och Maj Pehrsson motionerat om detta. En annan grupp av centerpartister har velat fästa uppmärksamheten på de betydande framtidsvinster för individ och samhälle som en god grundkondition kan ge för hela livsförloppet.

Jag vill nu på TV-skärmen visa ett diagram som jag resonerat med kunnigt läkarfolk om. Man har sagt att så här ligger det till, fast det kanske inte förut visats i diagramform.

Bilden visar med den horisontella axeln livsförloppet från födelsen och upp till 80-årsåldern. Med den vertikala axeln visar den graden av fysisk grundkondition, motståndskraft och annat som är positivt för individens möjligheter att leva och fungera i samhället.

Om en individ växer upp till 20-årsåldern – då kroppen stabiliserats och uppväxtperioden är över – utan några fysiska ansträngningar, danar sig kroppen på ett visst sätt och anpassar sig efter dessa rätt lediga levnadsförhållanden. Om kroppen i stället utsätts för påfrestningar, kraftiga ansträngningar, rörelsemönster av olika slag, då kommer muskler-

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

na och hela organismen att anpassa sig efter detta och kroppen får en grundvana att utstå påfrestningar. Vi skall därvid inte bara tänka på att en manlig individ i 20-årsåldern, när han skall göra värnplikten, har litet bättre utgångsläge, blir så att säga en litet starkare soldat, utan vi bör se detta som en sak för *hela* vårt folk, en sak som har betydelse för den enskilda individens *hela* fortsatta livsförlopp. Man har nämligen vetenskapligt fastställt att det man inte skaffat sig i grundkondition från början det kan man inte återhämta senare.

Den individ som representeras av den övre kurvan på diagrammet kan bli sjuk, kan säcka ihop av olika skäl, men kan arbeta sig upp igen till den övre nivån. Den som genom brist på kroppslig aktivitet i uppväxtåldern inte nått upp till högre nivå än den lägre kurvan visar, kan inte senare komma så mycket högre vid fortsatt träning, med god kost och allt vad man nu kan göra för vuxna människor när det gäller att få god hälsa och fysik. Vinstvolymen upp till den övre nivån innebär en oerhörd vinst för hela samhället och den enskilde individen såväl i arbetslivet som när det gäller minskade vårdkostnader och mindre lidanden under hela livsförloppet.

Vi hade hoppats att motionen skulle uppmärksammas av socialutskottet och så småningom av socialdepartementet. I detta syfte ber jag att få erinra om några formuleringar i motionen. Motionen nr 1370 "vill fästa uppmärksamheten på ett förhållande som får anses tillhöra det sociala intresseområdet i högre grad än det utbildningsmässiga". Motionen utgör i huvudsak en påbyggnad av en tidigare motion, vars innehåll också förra året kom att behandlas som en utbildningsfråga. Under hösten 1973 har motionens grundmening bl. a. behandlats i televisionen under samlingsrubriken "Försummelsen", alltså just med de sociala aspekter som motionen egentligen avser. Vetenskapen har slagit fast att den fysiska aktiviteten redan i de tidiga barnåren och vidare genom skolåldern grundlägger individens allmänna konditionstillstånd. Vad som försumrats av fysisk aktivitet under uppväxtåldern kan inte kompenseras vid vuxen ålder även om kost- och motionsaktiviteter då har sin stora betydelse för individens hälso- och konditionsnivå.

Slutligen hemställer vi i motionen att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om "sakkunnig prövning av i motionen angivna synpunkter". Denna sakkunniga prövning har alltså inte utbildningsutskottet varit i tillfälle att företa, och därför är det inte någonting att göra åt det hela för stunden.

Herr talman! Jag har inget yrkande i anslutning till utskottsbetänkandet, men jag har en önskan, och den är att man skall kunna framföra sådana här synpunkter med en så betydelsefull bakgrund som denna utan att de skall försvinna i ett utskott som inte direkt har att göra med sådana frågor. Jag önskar alltså att man som riksdagsledamot skall kunna gå den ordinarie vägen genom motioner, utskottsbehandling osv. för att få en fråga sakkunnigt prövad och inte behöva gå utanför riksdagen och skriva till departement eller söka andra vägar. Jag anser att det här ärendet har hamnat litet grand fel inom riksdagen.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Utskottsbetänkandet innebär att riksdagen om en stund – som det har sagts tidigare under debatten – kommer att anslå omkring 4,3 miljarder till det obligatoriska skolväsendet. På praktiskt taget alla punkter är betänkandet enhälligt. Utöver Kungl. Maj:ts proposition har utskottet föreslagit 200 000 kronor ytterligare för personlig assistans åt vissa handikappade elever och yrkat på vissa nya regler för delning av slöjdgrupper. I övrigt har utskottet enhälligt biträtt statsverkspropositionen med undantag för tre punkter där reservation föreligger. Det är, herr talman, dem jag nu skall säga några ord om.

Ett särskilt anslag infördes i höstas som kallades Särskilda åtgärder på skolområdet. Jag tillät mig då säga att vilket belopp regeringen än hade föreslagit, så hade centerpartiet lagt på 10 miljoner – för det var så man angrep det här problemet. Det var således i och för sig ointressant vilket utgångsläget var i diskussionen. Nu kan väl pengar alltid användas, och om vi hade obegränsade tillgångar skulle vi säkert på ett bra sätt kunna disponera de medel som centerpartiet bjuder över med. Jag tillät mig i höstas erinra om att det här anslaget kom till därför att lärarorganisationerna begärde att staten skulle anvisa 10 miljoner för särskilda åtgärder under ett budgetår. De 10 miljonerna blev 30 miljoner, och man har alltså mer än väl tillgodosett önskemålet hos dem som framför allt krävde bidraget. Det är resursskäl som gör att utskottsmajoriteten inte har möjligheter att föreslå det högre belopp som centerpartiet yrkar.

Från moderat och folkpartistisk sida begär man, utöver att Kungl. Maj:ts förslag tillstyrks, att riksdagen skall uttala att om det visar sig att pengar i framtiden kommer att behövas, bör ytterligare medel på tilläggsstat kunna föreslås. Jag tror, herr talman – jag har sagt också det tidigare i kammarens talarstol – att när SIA-förslaget lagts och i vanlig ordning har gått igenom remisskvarten, kommer det att leda till vissa kostnadsökningar. Det kommer att betyda att vi får ta itu med vissa uppgifter som vi inte hittills ansett oss ha råd med. Det finns skäl att räkna med att antingen under den här anslagsposten eller under någon annan blir det mera medel anvisade. Därför finns det ingen anledning för riksdagen att nu göra ett uttalande och begära pengar på tilläggsstat till det här ändamålet. Låt oss avvakta och se vad SIA kommer med någon gång fram på försonmaren då kommitténs förslag väntas.

Från moderat sida återkommer man till ett yrkande, som man har haft några år, om ett särskilt uttalande i fråga om möjligheterna att erhålla befrielse från religionsundervisningen i grundskolan. Vi hade en sådan debatt så sent som den 8 november 1973. Jag följde herr Nordstrandhs anförande i dag mycket uppmärksam och satt och kollade det mot hans anförande i samma ämne den 8 november. Herr Nordstrandh har inte lyckats förnya sig sedan dess; och jag är beredd att omedelbart bekänna att jag heller inte kan göra det därför att argumenten är desamma.

Majoriteten i utbildningsutskottet – och det är en bred majoritet – vill att man skall vara mycket restriktiv när det gäller att befria elev från deltagande i religionsundervisning. Denna undervisning, som skall vara vidsynt och objektiv, skall meddela kunskaper om olika tros- och livsåskådningars innehåll och innebörd, och den skall medverka till

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

elevernas personliga utveckling i den meningen att den skall skapa förståelse och respekt för olika livsåskådningar. Undervisningen i religionskunskap skall sålunda, rätt bedriven, vara ett led i skolans strävan att skapa öppna, självständigt tänkande och demokratiskt sinnade ungdomar. Genom orientering om livsåskådningarnas kamp skall eleverna stimuleras till att själva bygga upp en personlig livssyn.

Det finns alltså mycket starka skäl att vara ytterst restriktiv i fråga om befrielse från religionsundervisningen i skolan. Självfallet kan internationella konventioner i vissa fall tvinga oss till mindre restriktiva ställningstaganden.

Fröken Hörnlén har i en reservation begärt ett tillkännagivande om alfabetiseringsundervisningen av vuxna invandrare. Jag har, herr talman, ingenting att invända mot de sakliga synpunkter fröken Hörnlén anför. När utskottet inte är berett att följa motionären, är det därför att skolöverstyrelsen redan i januari i år tillsatte en expert i det här ämnet och också avser att tillkalla en arbetsgrupp. Skolöverstyrelsen arbetar således med frågan, och i det läget är det i överensstämmelse med utskottets och riksdagens praxis att inte göra något särskilt ställningstagande.

Till sist bara några ord till herr Gernandt, som började sitt anförande med att säga att säkert var utbildningsutskottet ganska duktigt men som i slutet av anförandet inte tyckte det längre. Han ansåg att motionen hade hamnat alldeles galet och sade att det är synd att inte en motion kan bli seriöst behandlad.

Motionen har blivit seriöst behandlad i utbildningsutskottet. Jag kanske kan få tala om för herr Gernandt att jag aldrig har varit med om att någon har motionerat om att något ämne skall försvinna från skolans schema. Däremot har vi vartenda år motioner som yrkar på att nya ämnen skall föras in på skolschemat. Det är serier av olika yrkanden som alla har mycket berättigat i sig. Nog är det värdefullt om man kan öka undervisningen i trafik kunskap, samlevnads kunskap, nykterhets kunskap, konsument kunskap, sexual kunskap osv. Det är klart att det är värdefullt om vi kan öka undervisningen i gymnastik och idrott. Jag har i princip ingen invändning mot det heller. Men det gäller ju, herr talman, att få utrymme för detta på skolans schema, och det är inte så lätt. Herr Gernandt har inte hjälpt oss i dag. Han har inte gjort något försök att tala om vilket som skall trängas tillbaka till förmån för hans eget yrkande.

Nu arbetar SIA-utredningen också med de fysiska aktiviteterna i skolan, och jag kan väl säga detsamma till herr Gernandt som jag sade tidigare i det här anförandet – låt oss vänta och se vad SIA kommer med. Det är möjligt att de som nu funderar på läroplaner också kan hitta ett litet utrymme för en ökad fysisk aktivitet inom skolan.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu anför yrkar jag bifall till utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alemyr sade att jag inte hade någon förmåga att förnya mig, och det är möjligt att jag inte har. Det här fallet har dock inte med förnyelse eller inte förnyelse att göra, utan de argument som

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

kan anföras till förmån för den befrielse som striden står om är nu en gång sådana de är -- klara, otvetydiga. Det finns ingen anledning att omformulera argumenten nämnvärt. Men eftersom herr Alemyr inte deltog i höstens debatt om den här befrielsen från religionsundervisning tyckte jag att det kunde vara lämpligt att informera honom nu, så att jag är säker på att han verkligen känner de argument som vi anför.

Jag konstaterade att herr Alemyr i sitt modesta anförande sade -- och där skiljer han sig något från herr Wikström, som förde utskottsmajoritetens talan i höstdebatten -- att man måste väl rätta sig efter internationella konventioner. Det är ett uttalande som jag verkligen vill understryka. Vi bör -- ju förr dess hellre -- rätta oss efter internationella konventioner som vi själva har varit med om. Och gör vi på det sätt som föreslås i reservationen 1 när det gäller befrielse från religionsundervisningen för vissa elever, så rättar vi oss efter konventionerna.

Det var väl ändå så att regeringen gjorde det slutgiltiga ställningstagandet när det gäller S:t Martins församling här i Stockholm först sedan saken anhängiggjorts i Europarådet -- då följde man konventionen. Jag tycker att man bör kunna göra detta *innan* man blir nödsakad till det.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte polemisera särskilt mycket mot herr Alemyrs argumentering. Han trodde ju själv att det kommer att behövas mera medel på det område vi diskuterar, och jag håller med om detta. Det blir säkerligen på det sättet, herr Alemyr, när vi kommer med de olika förslagen.

Men jag vill bara i all stillhet påpeka att samtidigt vederlade herr Alemyr påståendet att de här 10 miljonerna skulle vara någon sorts överbud. Jag tror att pengarna är mycket nödvändiga i dessa sammanhang, exempelvis när det gäller att bibehålla de mindre undervisningsavdelningarna. Vi har ju faktiskt i förhållande till propositionen visat på ett litet större användningsområde för dessa pengar. Jag tror att det är mycket berättigat, men jag skall som sagt inte polemisera ytterligare i saken.

Herr GERNANDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alemyr efterlyste förslag till hur man skulle kunna hjälpa skolan att genomföra en ökad fysisk träning. Det står redan i motionen att man förslagsvis kan söka en form av kombination av de biologiska ämnena och rörelseträning. Detta skulle bl. a. innebära att man kunde göra den biologiska utbildningen mera praktiskt lagd, dvs. man kunde kanske ge sig ut i naturen och titta på träden och blommorna -- i stället för att sitta och titta på en bildskärm eller i böcker -- och i samband med det få kroppsrörelse. I själva motionsförslaget står det att vad som behöver ökas i skolorna är inte enbart tiden utan motivationen, lustbetoningen och aktiviteten i träningsverksamheten, vilket skulle kunna göra att man sedan kan få ungdomarna litet mer aktiva även på fritid.

Vad som inte gjorts under utbildningsutskottets behandling av frågan är ju den sakkunniga prövningen av i motionen angivna synpunkter, dvs. i

vad mån det är önskvärt att ge skolungdomen en hårdare fysisk träning till samhällets bästa. Om så är önskvärt står det i förslaget, bör vi försöka tillskapa förutsättningar för att få denna ökade fysiska träning i skolorna. Det är väl den grundläggande behovsutredningen som det brister i. Men kan det fastställas att vi verkligen behöver ge våra ungdomar en hårdare fysisk träning, så får kanske den meddelas på bekostnad av något annat ämne. Jag är emellertid inte rätte mannen att föreslå vilket eller vilka ämnen man i så fall skulle ta bort.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi kommer senare i dag att behandla utbildningsutskottets betänkande nr 12, och där finns det några bilagor som visar hur stora klasserna och undervisningsgrupperna är nu i den svenska skolan. Herr Larsson i Staffanstorp sade att finessen med de 10 miljonerna är att de skall användas för att skapa små klassenheter, och då ber jag kammarens ärade ledamöter att läsa nämnda tabeller. Då skall man finna att vi har mycket mindre klasser här i landet än man vanligen föreställer sig. I den lätt uppblossande vulgärdebatten sägs att klasserna är för stora, men det påståendet har inte stöd i tillgänglig statistik.

Till herr Gernandt vill jag sedan säga att om det nya med hans motion är att man exempelvis under biologitimmarna går ut i naturen och studerar blommor, så är det ingen nyhet. Så sker redan nu i betydande utsträckning. Det är tillåtet enligt läroplanen. Jag noterade också att de sista orden i herr Gernandts inlägg var att det inte är hans sak att föreslå vilka ämnen på skolschemat man skall minska på för att få plats med ett ökat inslag av fysiska aktiviteter. Nej, jag förstår att det inte är så lätt att göra det, men det är det inte för utbildningsutskottet heller. Vi får ideligen ta emot skrivelser eller besökande intressenter som pläderar för ökad undervisning på olika utbildningsområden, men vi kan inte öka någonstans om vi inte är beredda att på motsvarande sätt minska på annat håll. Då måste det vara logiskt, herr Gernandt, att presentera för oss vad vi skall minska på skolschemat.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alemyr hänvisade här till bilagorna i ett annat utskottsbetänkande, men tabellerna där visar ju bara att vi har en mycket stor variation på klassernas storlek. Genomsnittligt blir klasserna inte 25–30 elever, som det ibland sägs, det håller jag med om. De blir något mindre. Men det är egentligen inte den saken vi här är ute efter. Vad vi vill peka på är att i de angivna talen följdentligt ingår mindre grupper som också de av olika skäl kan vara nedläggnings- eller sammanläggningshotade men där det från undervisningssynpunkt inte skulle vara rätt handlat att samman slå grupperna. I fall där det exempelvis är fråga om sådana undervisningsgrupper kan det vara mycket värdefullt att ha just de små grupperna kvar. Det vore inte klokt att slå samman dem.

Herr GERNANDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alemyr säger att det är logiskt att som en fortsättning på vårt förslag anvisa vilka ämnen som bör kunna tas bort ur

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

skolschemat. Men det är väl att försöka driva denna debatt till någon sorts personlig fördel för herr Alemyr. Det värdefulla i motionen ligger i att vi försöker påvisa hur viktigt det är att vår ungdom får en grundlig fysisk träning, så att ungdomarna sedan får en god grundkondition att leva gott på under livet framöver. Var vi skall ta den tiden – efter det att specialisterna mer och mer har förstått att vi bör verka för ökad fysisk träning – och om den skall tas i skolan eller om samhället skall ge sådan träning vid sidan om, t. ex. genom ökade insatser på idrotts- och motionsområdet, blir väl en senare fråga. Men eftersom jag har skrivit i motionen att jag anser att skolan bör göra mera på detta område får väl mitt förslag sluta med det och inte att jag går ända in på skolschemat och pekar på vissa saker som jag tycker kunde tas bort där. Jag tycker att det är ologiskt av herr Alemyr att begära en så detaljerad fortsättning på det här i och för sig mycket goda förslaget.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i återkommande motioner stött den växande opinionen mot koncentrationspolitiken och därmed mot den avfolkning som nedläggningen av olika delar av den samhälleliga servicen leder till. Kampen för att få behålla sin skola ingår ofta i förutsättningarna för ett samhälles bestånd.

I vpk:s motion nr 84, som behandlas i förevarande betänkande, krävs åtgärder för att hejda nedläggandet av de mindre skolenheterna. Redovisningen i motionen av glesbygdsutredningens statistik från Jämtlands och Västerbottens län visar hur snabbt besluten om nedläggning fattats – närmare hälften av samtliga skolor i nämnda län har försvunnit under åren 1958–1970.

Men det är inte längre bara i glesbygderna som skolor försvinner; det förekommer även i tätorter. Också i Stockholm läggs skolor ned, när elevunderlaget inte anses tillräckligt. Elevunderlaget för grundskolan i Stockholm beräknas vid höstterminens början 1974 vara 55 500 elever mot 57 700 år 1973, vilket innebär en minskning med ca 2 200 elever. I gymnasierna beräknas det minskade elevunderlaget till 300. Detta gör en sammanlagd minskning med ca 2 500 elever, vilket får till följd att flera skolor också i Stockholm hotas av nedläggning.

Reaktionen och argumentationen från invånarna i de kommuner där skolor hotas av nedläggning är i stort sett densamma oavsett om det gäller Stockholm, Jämtland, Västerbotten eller Markitta, som är ett känt exempel. Nedläggning av skolan i ett samhälle eller bostadsområde påskyndar nedrustningen av den övriga samhällsservicen. Även i tätorter som Stockholm – i varje fall i förorterna – spelar skolorna lokalt samma roll som i glesbygden. För sammansättningen av befolkningen medför en nedläggning att de äldre bor kvar, medan barnfamiljerna tvingas söka sig till områden där de kan få den samhällsservice som utbildning innebär.

Inga bestämda regler har hittills funnits för koncentrationsprocessen inom skolområdet. Därför har det krassa ekonomiska tänkandet fått råda – ett beslut om skolans nedläggning har ofta varit betingat av kommunens pressade ekonomiska situation – utan hänsyn till de negativa effekter som elever och föräldrar drabbas av, exempelvis i form

av långa resor, lång bortovaro från hemmet och inplacering i stora skolor med stora klasser. En sådan omplacering skapar kontaktproblem och andra svårigheter för de berörda barnen. Därtill kommer de samhälleliga problem som blir följden.

Nu har den starka opinionen gett till resultat ett förändrat koncentrationstänkande inom skolväsendet, vilket också framgår av utskottets skrivning. En klar minskning av antalet skolnedläggningar kan konstateras under det senaste året. Vid de skolor som lagts ned är det kommunens vilja i fråga om skolorganisationen som fått bli rådande. I samtliga fall där skolstyrelse anfört besvär hos Kungl. Maj:t över länsskolnämndens beslut om indragning av skola har besvären bifallits.

Men om inte kommunernas ekonomiska situation förbättras finns riskerna för nedläggning fortfarande kvar. Skolan i Markitta kan också här tas som exempel. Då hjälper inte de nya förslagen till anvisningar för skolstyrelser och länsskolnämnder, där det heter att man i fortsättningen måste beakta skolans betydelse för bygdens framtida utveckling och att mindre pedagogiska olägenheter bör tillmätas mindre vikt än den förmån det är för barnen att få gå i en skola nära hemmet.

Vi ställer i dag inget yrkande om bifall till vår motion. Vi vill avvakta skolöverstyrelsens utformning av det förslag till riktlinjer, som utskottet hänvisar till, för de lokala och regionala myndigheternas prövning i fråga om bevarandet av dels låg- och mellanstadieskolor, dels högstadieskolor. Men vi vill med vårt särskilda yttrande ha sagt att vi noggrant kommer att följa utvecklingen på detta område. Om skolöverstyrelsens riktlinjer inte leder till en strängare prövning när det gäller nedläggningshotade skolor eller kompletteras med ekonomiska stödåtgärder från staten, får vi återkomma med våra krav.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! I motionen 469 har jag och mina medmotionärer tagit upp frågan om elevernas rätt att ändra sitt studieval i årskurserna 7, 8 och 9. För närvarande gäller den bestämmelsen att omval får äga rum av tillvalsämnena, slöjdart eller kurs vid början av varje termin med undantag av vårterminen i årskurs 9 under förutsättning att skolorganisationen ej utökas.

Trots att en omfattande information ges till såväl elever som målsmän inför elevernas studieval visar det sig ständigt att ett antal elever önskar ändra sitt studieval, särskilt vid höstterminens början. Detta omval beviljas för flertalet elever, eftersom det kan äga rum inom fastställd skolorganisation.

Ett mindre antal elever nekas emellertid med hänvisning till att utrymme ej finns inom den fastställda organisationen. Det råder således inte lika villkor härvidlag. Det kan alltså inträffa att eleverna A och B beviljas begärt omval medan eleverna C och D får avslag på exakt samma begäran. Det är alldeles uppenbart att de senare eleverna måste uppleva detta som en orättvisa, och det är för övrigt inte bara de som upplever det så. Den här orättvisan har jag velat komma åt i motionen. Om man vidtar en ändring i enlighet med motionen eliminerar man orättvisan och skapar lika villkor för eleverna. Dessutom gör man en rent pedagogisk

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

vinst, eftersom man får mindre undervisningsgrupper, vilket måste vara till fördel för undervisningen. Därtill vinnas ett antal lärartimmar, och i nu rådande lärarsituation måste också det hälsas med tillfredsställelse.

Utskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionens krav. Efter att ha sagt sig ha förståelse för rättvisekravet anför utskottet att ett bifall till motionen skulle få vittgående ekonomiska konsekvenser. Utskottet hänvisar dessutom till den sittande SSK-utredningen.

Jag är inte alldeles övertygad om att de ekonomiska konsekvenserna skulle bli så vittgående som det kan verka av utskottets betänkande. Jag tror att frågan är väsentlig och måste lösas, men just med hänvisning till vad utskottet anfört vill jag inte nu yrka bifall till motionen. Jag vill emellertid med detta inlägg understryka vikten av att den här frågan får en lösning.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Om jag förstod herr Nordstrandh rätt, och det är inte alltid så lätt att göra, ville han hävda att det förelåg något slags skillnad mellan herr Alemyr och mig i fråga om vår syn på principerna för befrielse från deltagande i undervisningen i religionskunskap. Nu lyckades jag inte förstå på vilken punkt vi skulle skilja oss åt, och jag kan inte tolka herr Nordstrandhs beskrivning som korrekt. Läget har – både vid årets behandling i utskottet och tidigare år – varit att socialdemokraterna, folkpartiet och centern har varit överens både om principerna för undervisning i religionskunskap och om vikten av att man iakttar en restriktiv hållning när det gäller att tillmötesgå krav på befrielse från denna undervisning. Moderaterna har skilt ut sig från den uppfattningen med ett resonemang som jag har haft litet svårt att förstå.

I reservation 1 till det utskottsbetänkande vi nu behandlar använder moderaterna uttrycket att "Kungl. Maj:t i sin handläggning av tillståndsansökningar bör visa en större generositet och vilja till positivt handlande än hittills gjorda erfarenheter ger intryck av". Jag sade redan i höstas att mitt intryck var att regeringen vid handläggningen av det konkreta ärende som reservationen utgår från hade visat generositet och vilja till positivt handlande, och jag tycker det är underligt att man återkommer med den här typen av kritik, som jag icke tror går att belägga. Jag anser att sanningen skall fram, även om den vid något tillfälle kan vara behaglig för regeringen!

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna höra sanningen. Menar herr Wikström att vi skall följa internationella konventioner eller att vi inte skall göra det?

Herr Wikström säger att moderaterna har "skilt ut sig" – uttrycket kommer igen när vi har en annan uppfattning än majoriteten; då heter det alltid att vi "skiljer oss ut". Men då måste man väl säga att folkpartiet upprepade gånger i andra ärenden, och även nu när det gäller de skolfrågor vi debatterar i dag, har skilt ut sig och profilerat sig.

Nu vill jag till slut också säga att så särskilt ensamma var vi inte förra gången; då fann vi åtminstone någon förståelse från centerpartiet, som då också till någon del var med i vår reservation. Varför partiet inte är det

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

denna gång vet jag inte. Möjligen menar man att det inte tjänar någonting till att upprepa sig, men vi vill driva den här saken tills regeringen tar en klart positiv ställning till ansökningarna.

Jag kan inte med bästa vilja i världen säga att det var ett generöst handlande att ligga på en framställning från S:t Martins församling så länge man över huvud taget anständigtvis kunde göra det. När ärendet hade anhängiggjorts i Europarådets kommission ändrade man sig. Då följde man alltså internationell konvention, vilket jag konstaterar att man har gjort, och jag hoppas att herr Wikström menar att även herr Wikström och folkpartiet skall göra detsamma.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordstrandh ställde den något retoriska frågan, om jag anser att vi skall följa de internationella konventionerna. Ja, självfallet! Det är ju inte där vi skiljer oss åt.

Vi skiljer oss åt på en punkt: Herr Nordstrandh anser att regeringen borde visa vilja till positivt handlande och större generositet vid handläggningen av ansökningar av den här typen. Jag tycker det är en ganska illasinnad kritik. Låt oss gärna diskutera principerna! Vill moderaterna gå emot de principer som ligger till grund för religionsundervisningen och den restriktiva hållning till undantag vi har haft? Eller skall de begränsa sig till att gnälla om handläggningen av ett enskilt ärende?

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera, herr Wikström, att till någon del har folkpartiet, representerat av herr Wikström, begynt att ingå en koalition med socialdemokraterna i denna fråga.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! En koalition i strävan att stimulera unga människor till att få kontakt med livsåskådningsdebatten på ett objektivt sätt för att ur den dra egna slutsatser och ur den få hjälp att bygga upp en egen livsåskådning – en sådan koalition tycker jag att vi alla i Sveriges riksdag kunde vara med om att ingå.

Nu var det emellertid inte för att säga detta som jag begärde ordet, herr talman. utan därför att några talare under debattens lopp har varit uppe i talarstolen och gett mig anledning till ett par korta kommentarer.

Fru Nordlander talade om de s. k. nedläggningshotade skolorna. Det finns i utskottsbetänkandet en uppgift som jag inte vet om fru Nordlander har observerat men som är mycket intressant. Vi talar där om att inför läsåret 1973/74 nedlades tio skolor i Sverige. I alla de fallen var länskolnämnd och kommunal skolstyrelse överens. I fem fall ville länskolnämnden lägga ned skolor men de kommunala skolstyrelserna motsatte sig det och anförde besvär hos Kungl. Maj:t. I alla de fem fallen fick de kommunala skolstyrelserna rätt. Det läggs inte ned någon skola mot den lokala skolstyrelsens vilja.

Herr Nyhage tog upp frågan om att ge alla ungdomar möjlighet att ändra sitt linjeval alldeles innan skolan börjar. Det innebär rätt stora organisatoriska förändringar, och det måste kosta pengar med nuvarande

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

statsbidragsregler. Då säger herr Nyhage, och det är mycket intressant, att "jag är inte övertygad om att de ekonomiska konsekvenserna blir så stora". Mina damer och herrar! Så handlar inte Sveriges riksdag. Vi kastar inte fram ett förslag utan att veta vad det kostar att genomföra det. Vi har i utskottet bett herr Nyhage att tala om vad det skulle kosta att genomföra den här förändringen, men han har inte kunnat göra det.

Nu får vi så småningom ett nytt statsbidragssystem, när SSK-utredningen blir färdig och lägger fram sitt förslag. Då blir det ökad rörelsefrihet för kommunerna att inom en resursram använda pengarna friare. Det kanske ger kommunerna möjlighet att gå med på önskemålen om ett nytt studieval i större utsträckning än för närvarande. Men inom ramen för de nuvarande statsbidragsbestämmelserna har inte utskottet – och där är vi eniga – sett sig någon möjlighet att gå herr Nyhage till mötes.

Om herr Gernandt hade lyssnat på mitt första anförande hade han observerat att jag höll med honom, när han uttryckte önskemål om förbättrad kondition och ökat utrymme för fysiska aktiviteter. Jag sade: Låt oss avvakta SIA-utredningen, för den håller också på med delta. Men jag konkluderade med att säga att utskottet ser i dag ingen möjlig väg att rubba läroplanen och få utrymme för mera fysisk aktivitet, därför att då måste vi skära ned någon annanstans. Det var på den punkten som jag bad om en precisering. En sådan har vi inte fått, herr talman.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag nämnde i mitt första anförande det omtänkande som avspeglas i utskottets betänkande. Av det framgår att kommunernas vilja bör vara avgörande. Men vi menar att det också måste finnas en ekonomisk garanti om kommunernas önskemål i dessa fall skall kunna tillgodoses.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! Herr Alemyr anklagar mig för att vara en aning obetänksam när det gäller de vittgående ekonomiska konsekvenserna, och han påtalar att jag inte har kunnat tala om vad kostnaden skulle bli. Jag konstaterar att inte heller herr Alemyr eller utskottet har kunnat tala om vad kostnaderna kan bli. Å ena sidan säger herr Alemyr att de ekonomiska konsekvenserna är vittomfattande, å andra sidan anklagar han mig för att inte kunna ge besked om vad saker och ting kostar. Jag tycker nog att vi i så fall uttalar oss lika oansvarigt.

Herr Alemyr påstår också att det skulle bli stora organisatoriska förändringar. Även ordet "stora" är ett till intet förpliktande värdeord. Med den erfarenhet som jag har från mitt eget yrkesområde kan jag inte dela herr Alemyrs uppfattning om att det skulle bli stora organisatoriska förändringar. Jag påstår med bestämdhet att de organisatoriska förändringar som skulle bli följden klarar man med litet god vilja mycket väl av på ett rektorsområde.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Herr Alemyr talade förut om en koalition, och jag har tidigare talat om kondition. Men jag skall gärna vara med på koalition

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

också – en koalition av goda och förstående parlamentariker som bör slå ett verkligt slag för den svenska folkhälsan genom att riksdag och samhälle ökar sina insatser för att höja ungdomens grundkondition. På herr Alemyrs senaste anförande lät det som om vi var tämligen överens och att vi börjat närma oss varandra; herr Alemyr talade nu igen om förståelse för grundkondition men beklagade att det inte finns något ytterligare utrymme i läroplanen. Det är kanske just där man borde ha stannat i vår debatt. Min förhoppning var – det kan jag säga rent ut här – att denna motion skulle hamna i socialutskottet, men det kanske den kan få göra ett kommande år.

Herr Alemyr ville att jag skulle specificera vilka ämnen det här skulle gälla, men det vill jag inte ens försöka göra – det bör vara kunnigare skolfolk än jag som skall göra det. Jag vill bara att man skall beakta vikten av en bättre grundkondition.

Jag vill slutligen påpeka att utskottet inte sagt något om följande litet oroväckande avsnitt i vår motion: "Det förtjänar i detta sammanhang att påpekas det betänkliga förhållandet att seminarierna under senare år har skurit ned de blivande pedagogernas timantal med hälften" (i området för fysisk fostran och gymnastik). "Följderna av detta kan – om inte förhållandena ändras till det bättre – komma att påverka pedagogernas förmåga att positivt verka för den fysiska aktiviteten hos sina elever."

Herr JOHANSSON i Växjö (c):

Herr talman! Herr Alemyr förväntar sig så mycket av SIA-utredningen på detta område och tror att den skall komma att lägga fram förslag till ökad aktivitet inom gymnastik och idrott. Jag har i det avseendet inte så stora förväntningar på SIA-utredningen. Jag skulle vilja höra vad herr Alemyr i det här sammanhanget tror om den översyn av supplementet till Lgr 69 angående undervisningen i ämnet gymnastik på bl. a. lågstadiet, en översyn som även utskottet talar om. Vad tror herr Alemyr att den översynen kan komma att ge? Jag tror för min del mer på denna än på SIA-utredningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

M o m. 1 -- 7

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 51

Torsdagen den
28 mars 1974

*Anslag till det
obligatoriska skol-
väsendet m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 1 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	273
Nej	—	51
Avstår	—	2

M o m. 9 -- 11

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fröken Hörlén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hörlén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 1 mom. 12 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fröken Hörlén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hörlén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	295
Nej	—	28
Avstår	—	2

M o m. 13 o c h 14

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

M o m. 1 — 4

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 3 av herr Nordstrandh m. fl. samt 3:o) reservationen nr 4 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Larsson i Staffanstorp begärde votering upptogs för bestämmande av kontra-

propositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Larsson i Staffanstorp begärt votering även beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 51

Torsdagen den
28 mars 1974

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 2 mom. 5 antar reservationen nr 3 av herr Nordstrandh m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 4 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 79
Nej — 103
Avstår — 144

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 2 mom. 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Staffanstorp begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 209
Nej — 94
Avstår — 24

Punkterna 3--7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 13 Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 8 med anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till gymnasiala skolor m. m. jämte motioner.

Herr TALMANNEN anförde:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Torsdagen den
28 mars 1974

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Fru RÖNNUNG (s):

Herr talman! Motionen 226 handlar om nödvändigheten av att komplettera undervisningen i socialkunskap med praktik i den andra årskursen av gymnasieskolans sociala linje. Denna praktik tänker jag mig förlagd till olika former av förskolor, fritidsverksamhet i kommunal regi och vård- och serviceinrättningar av skilda slag.

Enligt den fackskolutredning som föregick propositionen 171 år 1964 angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m. betonade ecklesiastikminister Ragnar Edenman att den sociala linjens huvuduppgift skulle vara att ge förutbildning till i vid mening sociala yrken jämte serviceyrken. Genom denna inriktning av linjen bortfaller den ofta påtalade svagheten i den av skolberedningen föreslagna humanistiska skolan. Denna saknade ett klart utpekat mål, framhöll han.

Eleverna själva upplever den sociala linjen som alltför teoretisk. Undervisningen ger för liten kontakt med det samhälle de senare skall vara verksamma i som socialarbetare, lärare och övrig servicepersonal. Jag pekar i motionen på att lärare skulle vara betydligt bättre rustade för sina elevvårdande uppgifter, om de genom praktik på exempelvis socialbyråer kom i kontakt med andra sociala verkligheter än de förut känt till. Det är klart otillfredsställande att som nu i de flesta fall sker blivande lärare först går ut skolan, sedan studerar vidare vid universitet eller lärarhögskola och därefter återvänder till skolan utan att ha fått en vidare utblick över hur arbetslivet och samhället fungerar i stort.

Enligt min egen uppfattning och enligt många elevers har den sociala linjen fått just den vaga humanistiska inriktning som man egentligen vill undvika. Uppläggningsen av ämnet socialkunskap är alltför teoretisk och ger inte tillräcklig inblick i hur myndigheter och serviceorgan arbetar praktiskt. Skolans värld är fortfarande alltför avskärmat från samhället i övrigt.

Gymnasieskolan i Sverige har byggts ut kraftigt. Den har en kapacitet som gör det möjligt att ta emot ca 90 procent av en årskull. Tanken är att nästan alla ungdomar skall få en minst 11-årig skolutbildning. Men trots detta har nedgången av antalet elever varit stor. Enligt statistiska centralbyrån var förstahandssökandena till just den sociala linjen på klart nedåtgående. År 1971 fanns det 12 832 sökande, år 1972 11 643, år 1973 9 612. Här ser vi alltså en klar nedgång. Tillskott av ungdomar som varit yrkesverksamma något eller några år har också varit blygsamt. De som valt att arbeta direkt efter grundskolan har till stor del stannat kvar i yrkesarbete. En kartläggning av dessa ungdomars situation bör göras. Jag tror på betydelsen av att bedriva en uppsökande verksamhet från skolans sida. Särskilt viktigt är det att intressera den arbetslösa ungdomen för fortsatta studier så att de får ett bättre utgångsläge på arbetsmarknaden.

Varför gymnasieskolan och särskilt dess teoretiska linjer mist sin attraktion borde bli föremål för en undersökning, och säkert är det många faktorer som spelar in. På senare tid har det talats mycket både om värdet av arbetslivserfarenhet och praktik när det gäller att få anställning. Det har även framkommit från många håll att varvad utbildning kommer att bli allt nödvändigare. Men dessutom måste i själva utbildningen läggas in mera praktiska erfarenheter från olika arbetsområ-

den i gymnasieskolan och i en snar framtid på samtliga linjer där. Det räcker inte på långt när med de studiebesök som nu görs i anslutning till olika ämnen t. ex. i samhällskunskap och socialkunskap.

Praktik förekommer för närvarande i gymnasieskolan på några få linjer. Det enligt många mest lyckade exemplet på detta är den tvååriga distributions- och kontorslinjen. Två dagar i veckan i årskurs 2 är eleverna ute på praktik på kontor och i varuhus. Denna praktik handhas av handledare i intimt samarbete med läraren. Eleverna är då väl rustade att gå direkt ut i arbetslivet efter avslutad skolgång.

Sådan praktik måste komma in på övriga linjer och knyta an till den teoretiska utbildningen.

Den tvååriga sociala linjen, som enligt målsättningen i propositionen skulle ge sådan yrkesinriktning mot sociala yrken och värdeyrken att eleverna skulle kunna gå direkt ut i arbetslivet, fick enligt vår mening aldrig en sådan utformning att den svarade mot målsättningen. Intresset för denna linje har också svalnat betydligt bland eleverna.

En fortsatt utbyggnad av den offentliga sektorn kommer att ske. I det senaste numret av tidskriften Tiden tar Rudolf Meidner och Anna Hedborg upp den offentliga sektorns problematik. De pekar på att det inom område efter område finns stora behov av vidgad offentlig service. Hälso- och sjukvården kräver ökade insatser. Den stigande medellivslängden kräver fler människor inom åldringsvården. Barntillsynsbehoven tilltar genom kvinnornas ökade förvärvsbenägenhet. Vuxenutbildningen måste byggas ut, och arbetsmarknadspolitiken kräver större personalresurser.

Den linje som skall vara rekryteringsbas för stora delar av denna sektor är just den sociala linjen. Man måste där hålla en så hög kvalitet som möjligt. Man måste också se till att man under de närmaste åren fyller nuvarande antalet linjer med elever för att senare successivt bygga ut dem för att möta samhällets behov.

Den nya läroplanen för grundskolan har inneburit att högstadiet fått en mer teoretisk inriktning. Kanske är det så att många ungdomar, särskilt från hem utan studievana, drar sig för ytterligare år av rent teoretiska studier som inte leder till direkt yrkesarbete utan måste byggas på ytterligare. Anser vi att gymnasieskolan är så värdefull att närmare 90 procent av en årskull bör gå igenom den, måste vi öka skolans attraktion.

Av de skäl som jag här anfört anser jag det angeläget att pröva införandet av praktik på ytterligare en linje. Socialpraktik som komplement till socialkunskap ligger då närmast till hands. En försöksverksamhet borde snarast påbörjas.

Utbildningsutskottet avstyrker bifall till motionen med två motive-
ringar. För det första skall i ämnet samhällskunskap ingå studiebesök, och för det andra håller en arbetsgrupp på att inventera det antal platser för praktik som utbildningsväsendet behöver och som arbetslivet kan ställa till förfogande.

Mot detta vill jag helt kort anföra, att visserligen är studiebesök värdefulla och bör ske i en viss omfattning, men hur väl planerade de än är, kan de endast ge en mycket ytlig bild av olika institutioners arbete. Studiebesök kan på intet sätt ersätta praktik.

Torsdagen den
28 mars 1974.

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Vidare är det utmärkt att den här arbetsgruppen undersöker behovet av praktikplatser och arbetslivets möjligheter att ställa sådana till förfogande. Det skall bli intressant att se vilket resultat arbetsgruppen kommer fram till. Jag förmodar att den även kommer att undersöka service- och vårdsektorns möjligheter att ta emot praktikanter. Det skulle förvåna mig mycket om inte möjligheterna att bereda de studerande praktik inom detta stora område var goda.

Jag kan inte se att det finns några skäl att avvakta arbetsgruppens arbete innan man undersöker möjligheten att införa en försöksverksamhet med praktik på den sociala linjen. Skolan måste tillgodose elevernas behov av en allsidig och kvalitetsmässigt högtstående utbildning, där praktik bör ingå som en alldeles självskrivna del.

I detta anförande instämde fru Sundström (s) och fru Johansson i Uddevalla (s).

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Utbildningsutskottets ordförande brukar inleda de debatter vi har på utbildningsområdet med att tala om den enighet som råder när det gäller utskottsbetänkandena. Vi behandlar nu utbildningsutskottets betänkande nr 8, och detta är i det avseendet ett utmärkt exempel på den enighet som har rått vid våra ställningstaganden eftersom det vid betänkandet inte finns fogad någon reservation. Jag skall ändå beröra ett par frågor eftersom detta betänkande tar upp hela gymnasieskolan.

Som framgick av fru Rönnungs anförande innebär enigheten här inte att gymnasieskolan inte har problem i dag, problem som måste lösas. Jag vill särskilt erinra om att statsrådet Lena Hjelm-Wallén i en interpellationsdebatt bl. a. har lovat att överse problemen med avgången från gymnasieskolan och linjebyte.

I årets statsverksproposition finns en utförlig redovisning om dimensioneringen av gymnasieskolan, och jag har inte mycket att tillägga om detta. Men jag skulle med anledning av moderata samlingspartiets partimotion nr 1028 vilja beröra yrkesvägledningen.

När SYO-verksamheten infördes i gymnasiet antog riksdagen den bestämmelsen att resultatet av verksamheten skall redovisas fortlöpande. Från vår sida ställde vi oss relativt skeptiska till utformningen av denna verksamhet. Nu säger utskottet att en sådan utvärdering redan är påbörjad och att vi kan räkna med att få resultat framlagt i sinom tid. Ett område skulle jag önska särskilt berört vid en redovisning. Det gäller den rekrytering som sker till olika linjer inom gymnasieskolan med hänsyn till kön. Det är närmast ofattbart att många års arbete på att i högre grad försöka få kvinnliga studerande att ägna sig åt naturvetenskapliga och tekniska intressen inte har burit frukt, samtidigt som sökande till de sociala och humanistiska linjerna till övervägande del utgörs av flickor. En viktig uppgift för studie- och yrkesorienteringen måste vara att lyckas med att uppnå större jämlikhet när det gäller linjeval på gymnasieskolan.

I övrigt skulle jag vilja ta upp en annan fråga, och det gäller

dubbelläsningen, dubbelgymnasieutbildningen. Det finns, som statsrådet Lena Hjelm-Wallén påpekat, inga siffror på hur många elever i gymnasieskolan som redan tidigare har en avslutad gymnasieutbildning bakom sig. Med kravet på att vi skall få reda på hur det förhåller sig vill jag givetvis inte föra fram något förslag om att man skall utsluta studerande som har gymnasieutbildning från möjligheten att genomgå t. ex. en högre specialkurs eller skaffa en annan påbyggnad. Jag tror dock att det ur ekonomisk synpunkt är väldigt väsentligt att vi utformar utbildningen med hänsyn tagen till de grundkunskaper de studerande har. Det förekommer alltmer att man på ettåriga specialkurser har ett elevmaterial som nästan undantagslöst har en två- eller treårig gymnasieskola bakom sig, samtidigt som de teoretiska ämnena är utformade med hänsyn till en bakgrund enbart motsvarande grundskolan.

Skolöverstyrelsen fastställer ju enligt skolstadgan timplaner och kursplaner och ger anvisningar och kommentarer när det gäller undervisningen. När vi nu diskuterar gymnasieskolan med syfte framåt vill jag gärna passa på att framhålla att även sådana här frågor måste beaktas.

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 8 berörs också en motion, där jag är förste motionär, som tar upp frågan om en internationell avgångsexamen i den gymnasiala skolan i Sverige. Utskottet har positivt – om man vill vara snäll kan man kalla det så – skrivit, att om det visar sig föreligga behov av en utbildning som kan avslutas med en sådan här examen – t. ex. för barn till vissa utländska tjänstemän i Sverige – förutsätter utskottet att skolöverstyrelsen tar erforderliga initiativ.

Ja, detta förutsätter alltså utskottet. Men jag vill tillägga att den här tanken inte förut är väckt och diskuterad i riksdagen, och jag vet att det tar lång tid att få igenom nya saker i svenskt utbildningsväsende. Trots detta vill jag gärna beröra frågan litet.

Kravet på en ökad internationalisering av utbildningen gör sig gällande inom alla olika områden, inom grundskolan, gymnasieskolan och den högre utbildningen. Vilka åtgärder har vi då vidtagit här i Sverige för att skapa en ökad internationalisering? Det har gjorts en positiv sak som skall diskuteras vid behandlingen av nästa utskottsbetänkande nr 10 om en stund. Det gäller utbildningen av svenska barn utomlands. Även där finns problem, men jag skall inte här föregripa den diskussionen. Vidare har vi i vårt land ur negativ synpunkt diskuterat att ta bort ett av de främmande språken i vissa linjer i gymnasieskolan. Som en positiv åtgärd har vi infört en engelskspråkig gymnasielinje i Stockholm. Vi har varit mer eller mindre tvungna till detta med tanke på de många utländska barn som vistas här och som gör anspråk på att få en gymnasieutbildning som bygger på engelskspråkig undervisning – dock följande den svenska gymnasieläroplanen. I andra länder har man i betydligt högre grad gått samman och startat en organisation som har fastställt regler för en utbildning som bedrivs på likartat sätt i olika länder. Det närmaste landet där sådan undervisning bedrivs är Danmark. Det gäller vidare Tyskland, England, Frankrike, Schweiz osv.

Denna utbildning har den fördelen att den förutom att den ger behörighet att studera vid praktiskt taget alla universitet i världen

Torsdagen den
28 mars 1974

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

möjliggör för barn som flyttar med sina föräldrar från land till land att få en kontinuitet i sin utbildning. Sverige, med sin ökade internationella inriktning, med ett ökat antal människor – forskare, tekniker och andra – som kommer, arbetar och stannar bara något år för att sedan fara vidare till andra länder, bör skapa möjligheter för barnen att följa med hit och att gå i skolor där de pedagogiska och språkliga gapen inte blir överkomliga.

Att tanken väcktes hade delvis sin bakgrund i den situation som våra riksinternat i dag befinner sig i. De dåvarande internatskolorna hade för ungefär tio år sedan ingen större svårighet att rekrytera elever. Man tillsatte emellertid en utredning för att klargöra hur undervisningen skulle läggas upp, bl. a. för barn till utlandssvenskar, och den resulterade i bildandet av fyra riksinternatskolor. En av den är nu nedlagd, och vi har tre kvar. Praktiskt taget dagligen kan vi se i våra stora Stockholms-tidningar hur dessa skolor annonserar efter elever. Vad de inte gör, det är att tala om vad ett års studier vid skolan kostar. Det var ju meningen, när de här skolorna blev riksinternat, att det skulle bli ekonomiskt överkomligare för föräldrarna att skicka barnen dit. I dag uppgår kostnaden till närmare 15 000 kronor per år och elev.

Skolorna söker elever, och samtidigt har de ekonomiska bekymmer. Det vore väl då lämpligt att man vid någon av våra riksinternatskolor införde en sådan här internationell linje. Jag tror inte att någon kan förneka att en sådan skulle ha stor attraktionskraft, inte bara på barn till utländska arbetare i vårt land utan också på de svenskar som flyttar från land till land och därmed vill låta sina barn följa med och få den av mig förut nämnda kontinuiteten i utbildningen.

Utskottet har kanske tyckt att detta var en för djärv och ny tanke, och jag skall inte på något sätt nu yrka bifall till motionen. Jag har ju suttit med i utskottet och godkänt dess skrivning, och det har jag gjort bl. a. mot bakgrunden av att där skrevs: "Som framgått av det föregående ger sådant avgångsbetyg från treårig linje av gymnasieskolan, som ger allmän behörighet till högre utbildning i Sverige, motsvarande behörighet utomlands." Ja, det gör det i de flesta fall. Det finns dock utländska universitet som inte längre vill godkänna vår behörighet till studier. De kräver särskild behörighet bl. a. i språk, och det kan man kanske inte säga något om. Men vad som kommer att ske här i landet är ju att den tvååriga gymnasielinjen skall ge allmän behörighet till högre studier. Det är enligt min bedömning ytterligt otroligt att en sådan tvåårig linje i vår gymnasieskola skulle ge behörighet att studera vid utländska universitet. Detta kommer väl att visa sig, men än så länge har vi den treåriga linjen, som ger behörighet, och jag har inte behövt tynga betänkanudet med en reservation om att svårigheter skulle föreligga för svenska studerande att antas vid utländska universitet.

Herr talman! Jag ber att få återkomma till den här frågan så småningom. Nu har jag inget yrkande att framställa.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Bidrag till svensk
undervisning i
utlandet*

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Herr talman! Då utskottsbetänkandet är enhälligt och det alltså inte finns vare sig några reservationer eller några särskilda yttranden och då det inte heller har framställts några yrkanden under debatten kan jag fatta mig ytterligt kort.

Till fru Rönning vill jag bara säga, utöver vad utskottet har anfört, att det naturligtvis inte är alldeles lätt att ge sig in på en utökning av praktiken på gymnasieskolan. Det är därför man har satt i gång den här utredningen, som inte är direkt liten. Förutom arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet är en rad organisationer med i den. Där deltar LO, SACO, TCO, Statstjänstemännens riksförbund, Landstingsförbundet, Kommunförbundet och statens personalnämnd. Utredningen skall också enligt en promemoria från februari 1973 undersöka det individuella praktikbehovet även när det inte rör sig om föreskrifter i läroplaner. Det är alltså en relativt vid utredning, och man får väl se vad den kommer fram till. Vi tyckte i utskottet att innan vi hade fått något resultat från utredningen fanns det ingen anledning att bryta ut just socialkunskapen.

Jag kan tillägga att statsrådet Edenman på sin tid i propositionen 1964:171, när han bemötte remisskritik mot utredningen, sade att han inte då var beredd att göra något annat än det han föreslog i fråga om socialkunskapen, men att man fick avvakta erfarenheter och se om man skulle kunna ändra på socialkunskapens ställning och inriktning. Den här utredningen kanske kan betraktas i någon mån som en förlängning av den lilla lapp som herr Edenman vid den tiden lade in i sin proposition.

Jag har inte mycket mer att säga på den här punkten eftersom det inte ställdes några yrkanden. Med anledning av vad fru Sundberg sade kan jag kanske framhålla, förutom att det var ett enigt utskott, inga särskilda yttranden och inga reservationer, att fru Sundberg även själv har skrivit under det här utskottsbetänkandet. Då vet jag egentligen inte vem det är fru Sundberg vill debattera med i kammaren. Det är uppenbarligen inte utskottet, och jag kan nöja mig med att säga att det måste vara någon annan som fru Sundberg vill debattera med, och då får hon väl göra det.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 14 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 10 med anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m. jämte motion.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Min avsikt är förvisso inte att polemisera mot utbildningsutskottets enhälliga betänkande nr 10 angående bidrag till

Torsdagen den
28 mars 1974

*Bidrag till svensk
undervisning i
utlandet*

svensk undervisning i utlandet; jag har ju själv varit med om dess utformning. Jag avser endast att med utgångspunkt i motionen 467 teckna bakgrunden till det särskilda yttrande som avgivits av mig och fru Sundberg. Av utskottsbetänkandet framgår endast motionens nakna anslagsyrkande, och med bara det som bakgrund blir kanske det särskilda yttrandet litet svårplacerat och inte helt klart.

Enligt prognoser inom skolöverstyrelsen beträffande de olika undervisningsalternativen – som är flera – för undervisning av utlandssvenskars barn skulle verksamheten i en första etapp vara utbyggd något av läsåren 1973/75. Emellertid har, som alla vet, svensk exportnäring och konsult- och biståndsverksamhet engagerats utomlands inom både nya och gamla områden i en utsträckning som medfört ett kraftigt ökat behov av svensk undervisning utomlands, en sak som man lätt kan övertyga sig om när man besöker olika länder där svenskar är boende. Detta behov torde lika mycket – har det sagts mig, och jag tror på det – vara ett uttryck för föräldrarnas förtänksamhet gällande återanpassning av barn och ungdom i svenskt skolväsende vid återkomsten till Sverige som återspeglning av viss faktisk brist på fullgoda undervisningsalternativ på stationeringsorterna. Det senare har jag upplevt med all tydlighet och klarhet exempelvis i Spanien.

Behovet av undervisning har hittills enligt skolöverstyrelsen kunnat tillgodoses genom redan befintliga resurser och i enlighet med uttalanden i statsverkspropositionerna 1971 och 1972. Men nu är det inte längre möjligt att inom ramen för anslagna medel skapa tillfredsställande resurser för att tillgodose de nya behoven av svensk undervisning utomlands. Det är fullt klart att för läsåret 1974/75 har det gjorts eller kommer det att göras framställningar om statsbidrag till svensk utlandsskola i Pakistan, Bolivia, Argentina, Centralafrikanska republiken, Peru och Polen. Begäran om lärartjänster föreligger från Teheran, Lissabon, Nairobi, Alger, Fuengirola m. fl.

Ytterligare framställningar om statsbidrag är att vänta – därom råder inget tvivel. Svensk exportnäring söker sig i stigande omfattning utomlands – ännu i alla fall – och den svenska konsult- och biståndsverksamheten växer och torde aldrig minska. Då ökar naturligtvis behovet av skolor för personalens barn.

Det är ganska anmärkningsvärt att föredragande statsrådet inte föreslår någon som helst uppräkningsav anslaget i statsverkspropositionen för en utbyggnad – observera: för en *utbyggnad* – av organisationen av den svenska undervisningen i utlandet, utan att det bara hänvisas till att man – vilket jag anser omöjligt – söker skapa möjligheter till omdisponering inom det anslag som redan finns och vars uppräknings i årets statsbudget inte avser något annat än automatiska kostnadsökningar. Det råder inget tvivel om att det förhåller sig på det sättet.

Nu har utskottet – och det är jag glad för – beaktat utlandsskolornas trängda läge och gjort det rejält: utskottet begär hos Kungl. Maj:t en utredning beträffande svensk undervisning i utlandet. Det är utmärkt och det är tacknämligt. Men mot den bakgrund som jag här har tecknat skall man se det särskilda yttrandet. Det får inte – det är detta vi vill understryka – bli så att den här utredningen kan komma att tas till

intäkt för att den raskt expanderande svenska undervisningen utomlands under någon längre tid skall tvingas bedriva sin verksamhet under nu rådande utomordentligt svåra förhållanden. Snabba åtgärder är av nöden. Det tycker jag är ord som tecknar situationen precis sådan den är.

Jag slutar med att säga att värst är ovissheten för de svenskar som etablerat sig på nya orter. Jag kan ta Warszawa som exempel, där man — liksom på andra ställen — väntar på besked. Man frågar sig: Får vi hjälp till en svensk skola för våra barn eller får vi det inte? Exemplet kan flerfaldigas och kommer undan för undan att ytterligare flerfaldigas.

Så får det uppenbarligen inte vara. Och vad vi vill säga med vårt särskilda yttrande är det som inte fått plats i utskottsbetänkandet, nämligen att det redan i 1975 års statsverksproposition måste ges åtminstone vissa delbesked till de målsmän och föräldrar som väntar på sådana på de nya stationeringsorterna. De flesta av dessa målsmän har barn i skolåldern.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND (s):

Herr talman! Inte heller till det här betänkandet från utbildningsutskottet har någon reservation fogats, och det sade även herr Nordstrandh. Men det särskilda yttrandet, som herr Nordstrandh ändå argumenterade för under några minuter, är litet märkligt mot bakgrund av att utskottet så rejält, som herr Nordstrandh också sade, har begärt att det skall ske en översyn av utlandsundervisningen.

Utskottet har grundat sitt ställningstagande på de iakttagelser som en grupp ledamöter representerande de flesta partierna i utbildningsutskottet gjorde under en resa i Afrika i somras till några utlandsskolor. Det har redovisats i det ganska utförliga utskottsbetänkandet, som utmynnar i en begäran om översyn av utlandsundervisningen. Och när det görs en sådan översyn, herr Nordstrandh, kan man väl inte gärna hoppas på att till nästa budgetår få några dellösningar presenterade. Varken herr Nordstrandh eller jag hade tillfälle att vara med på studiegruppens besök vid utlandsskolorna, men av den redogörelse som lämnades i utskottet framgick att det finns ganska många tveksamma punkter som gör det nödvändigt att se över hela denna fråga innan man föreslår några ändringar.

Om jag uppfattade herr Nordstrandh rätt trodde han att man på en del nya orter i utlandet inte skulle kunna inrätta någon undervisning. Men med de regler som nu gäller kan man ju göra nödvändiga förändringar i utlandsundervisningen. Om skolöverstyrelsen finner anslagen otillräckliga får man väl pröva olika vägar för att klara den saken under tiden som frågorna utreds.

Herr talman! Eftersom det inte heller i detta ärende har ställts något säryrkande nöjer jag mig med dessa kommentarer till herr Nordstrandhs inlägg och yrkar bifall till det enhälliga utskottets hemställan.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Nej, jag vill inte polemisera, och jag tror inte heller att herr Wiklund uppfattar mitt inlägg på det sättet.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

Även jag har under den senaste sommaren sett en del av utlands-skolorna, dock i annan egenskap än som deltagare i en riksdagsresa, och därvid och på annat sätt har jag fått den uppfattningen att det finns en del problem som jag inte tror kan vänta på sin lösning så lång tid som det tar att göra en utredning — som jag annars mycket gärna vill ha — utan där man måste lämna delbesked eller presentera dellösningar. Jag tänker härvid på etableringen på nya orter. För dem finns det med tillgängliga resurser inte något nämnvärt att ta och lägga över till utlandsunder-visningen.

Herr Wiklund sade att om det kniper får man försöka andra vägar, och då hoppas jag att skolöverstyrelsen ansätter regeringen så hårt på denna punkt att den ger litet pengar på tilläggsanslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 12 med anledning av motioner angående undervisningsgruppers storlek m. m. i skolan.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Avdragsrätt för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 10 i anledning av motioner om rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1974:13 av herr Helén m. fl. (fp) vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning i syfte att ge fysiska personer rätt till avdrag vid den statliga beskattningen upp till en viss maximigräns för gåvor till religiösa ändamål samt till u-hjälp och andra humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart samhällsnyttiga ändamål,

1974:75 av herrar Fridolfsson (m) och Nilsson i Agnäs (m) vari hemställt att riksdagen beslutade om en utredning rörande införande av avdrag vid taxeringen till inkomstskatt för gåvor, som den skattskyldige skänkt till religiösa, humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål,

1974:946 av herr Hylander m. fl. (fp) vari hemställt att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning syftande till avdragsrätt för fysiska personer vid inkomstbeskattningen för gåvor upp till viss maximigräns till u-hjälp och andra humanitära ändamål samt religiösa, kulturella eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål,

1974:1226 av herr Jonsson i Alingsås (fp) vari hemställt att riksdagen beslutade att Kungl. Maj:t skyndsamt utarbetade kompletterande regler för beskattning av periodiskt understöd så att skattebefrielse även kunde

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

omfatta fadderåtaganden samt

1974:1236 av fru Mogård m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag angående införande av rätt för fysiska personer till begränsat avdrag vid beskattningen för gåvor till bl. a. religiösa ändamål.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1974:13, i vad den behandlades i detta betänkande,
2. motionen 1974:75,
3. motionen 1974:946,
4. motionen 1974:1226,
5. motionen 1974:1236.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m), Mundebo (fp), Josefson (c), Nilsson i Trobro (m), Sundkvist (c), Hallenius (c) och Olsson i Järvsö (c) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1974:13, 1974:75, 1974:946, 1974:1226 och 1974:1236 hos Kungl. Maj:t begärde utredning om införande av rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till religiösa ändamål samt till u-hjälp och andra humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart samhällsnyttiga ändamål.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 10 behandlas motioner om rätt till avdrag vid inkomstbeskattning för gåvor till allmännyttiga ändamål. Detta är en gammal känd fråga som nu åter är föremål för riksdagens behandling.

Även om ställningstagandet i skatteutskottet är oförändrat tyder ändå majoritetens skrivning på en något mer positiv inställning till utredningskravet än tidigare. Jag noterar detta med tillfredsställelse, samtidigt som jag är förvånad över att inte utskottet kunnat enas om en allsidig och förutsättningslös utredning av denna fråga. För alla parter skulle en sådan utredning varit värdefull. Man skulle ha fått frågan i dess helhet belyst, man skulle ha fått både för- och nackdelar med en avdragsrätt kartlagda och man skulle även ha fått utrett hur ett eventuellt avdragssystem skulle utformas.

Ingen kan förneka att en avdragsrätt vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål skulle medföra en stimulans och öka resurserna för den värdefulla verksamhet som bedrivs av folkrörelser och ideella organisationer. En sådan avdragsrätt skulle också utgöra ett värdefullt komplement till de statliga bidrag som nu utgår.

I ett flertal andra länder tillämpas ett system med rätt till avdrag till ett visst maximibelopp. Också i vårt land har under en viss tidsperiod tillämpats ett system som inneburit rätt till avdrag vid den statliga beskattningen för gåvor till vissa bestämda ändamål upp till ett belopp av 1 000 kronor.

Utskottsmajoriteten åberopar i sitt yttrande de ökade bidrag till trossamfunden som nu föreslås, men man säger ingenting om de ökade

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

utgifter som drabbat de ideella organisationerna genom de senaste årens skatteomläggningsbeslut. Dessa beslut har inneburit en betydande omläggning från direkt till indirekt skatt. Både mervärdeskatten och arbetsgivaravgiften är exempel härpå. Dessa nya pålagor har bidragit till starkt ökade kostnader för de ideella organisationerna.

Enligt min och övriga reservanternas uppfattning finns det all anledning att göra en allsidig utredning av denna fråga och att, som det står i reservationen, ”granska skälen för och emot avdragsrätt”.

Herr talman! Med den anförda motiveringen ber jag få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Detta är, som herr Josefson redan sagt, en fråga som vi aktualiserat många gånger här i riksdagen utan att vinna förståelse för den.

Det är givetvis av utomordentligt stort värde för de religiösa, humanitära, vetenskapliga och sociala organisationerna att de bereds bra arbetsmöjligheter. Naturligtvis måste man högt värdera allt det frivilliga arbete som där utförs. Det är därför också av stort värde för samhället om dessa organisationer får bättre arbetsmöjligheter. Följaktligen är det av stort värde för samhället att man gör gåvor till dessa organisationer skattefria. De är till utomordentligt stor glädje och nytta inte minst för många ensamma människor i vårt land. För dem är det värdefullt att de har dessa organisationer att ansluta sig till.

Ett argument som vi ofta har mött är att de som vill skänka pengar till dessa organisationer bör göra det av redan beskattade medel. Ja, det kan man kanske tycka. Men man får inte glömma att beskattningen i dag är mycket hård. För ett stort antal människor är det i så fall helt enkelt inte möjligt att bidra något nämnvärt och därmed underlätta det ideella arbete som de av fullaste hjärta önskar stödja. Nog kan statsmakterna visa den generositeten mot enskilda människor att man genom en avdragsrätt ger dem större möjligheter att bidra till något som de är så ivriga att arbeta och offra tid för. Denna samhörighet med en organisation tycker jag är värd uppmuntran.

Vidare kan man, som jag sagt, räkna med att organisationerna därigenom får in mera pengar. På det sättet gör man det möjligt för dem att utföra mera av sitt goda arbete.

Vi begär därför att förslag om rätt till avdrag skall framläggas för riksdagen. Med en sådan avdragsrätt ger man människorna möjligheter att av sina arbetsinkomster bidra till och offra något för de organisationer som de själva på allt sätt vill understödja. Det är motivet till att vi ständigt och jämt återkommit med dessa krav.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Det brukar i utskottens betänkanden finnas ett avsnitt som kallas ”Frågans tidigare behandling”. Nästan alla frågor som behandlas i riksdagen har fått en tidigare behandling eller får det innan

Torsdagen den
28 mars 1974*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

riksdagen fattar ett positivt beslut.

Det betänkande som vi nu diskuterar har ett långt avsnitt med rubriken Frågans tidigare behandling, med redogörelser som sträcker sig långt tillbaka i tiden. Där nämns beslut vid flera av 1930- och 1940-talens riksdagar, där sägs att frågan har varit uppe till behandling vid nästan alla riksdagar under 1960- och 1970-talen. Varje gång under senare år har debatterna slutat med att folkpartiet, centerpartiet och moderaterna har förordat att en utredning görs om rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål. Och varje gång har socialdemokraterna och kommunisterna sagt nej till en sådan utredning; och eftersom de två socialistiska partierna hittills haft majoritet har riksdagsbeslutet alltså blivit ett nej till utredning, ett nej till begäran att få fram material som skulle belysa frågan om avdragsrätt, ett nej till en granskning av skälen för och emot avdragsrätt, ett nej till en prövning av hur en lag rörande avdragsrätt skulle kunna utformas.

Nu för vi ånyo den debatten, och den kommer att föras ända till dess det fattas ett positivt beslut i riksdagen, till dess en riksdagsmajoritet begär att den här frågan skall utredas.

Det finns en del nya inslag i årets betänkande från skatteutskottet. Där talas klarare än tidigare om nyttan och värdet av det arbete inom och utom landet som bedrivs av folkrörelserna och andra ideella organisationer. Där betonas också att dessa organisationer är ett värdefullt komplement till samhällets egna institutioner och att det därför är ett allmänt intresse att de får tillräckliga resurser för sin verksamhet och för sina insatser på olika områden.

Det är bra att detta sägs. Det vore bra om uttalandena också bättre följdes upp i handling, om samhället mer än hittills skulle se folk-rörelserna som ett komplement till samhällets egna institutioner. Det finns tyvärr alltför många exempel på tillfällen då regering och samhällsorgan i praktisk gärning inte levt upp till dessa ord; man har menat att samhället har totalansvaret och att folkrörelserna och enskilda insatser inte längre behövs eller i vart fall spelar en rätt obetydlig roll: man har inte varit beredd att ge folkrörelserna tillräckliga ekonomiska resurser - också med hänsyn tagen till den restriktivitet med samhällets medel som är nödvändig då man måste gallra mellan olika angelägna önskemål.

Jag tror att det skulle vara till fördel för samhällsarbetet, för livskraften i demokratin, om folkrörelserna mer än hittills kunde fullgöra funktioner i samhället på t. ex. kulturpolitikens och socialvårdens områden eller i religiöst och humanitärt arbete.

Jag vill framhålla två saker. För det första finner jag det naturligt att samhället har huvudansvaret för exempelvis utbildnings- och kulturpoli-tiken, forskning och socialvård. Det är bra att stat och kommun har huvudansvaret för dessa uppgifter. Men vad frågan gäller är att folkrörelserna skall kunna fylla en central roll som komplement till samhällsorganen. De kan medverka till att förnya och utveckla arbets-metoder, att ta initiativ, att fullgöra uppgifter som samhällsorganen inte till fullo orkar med, att ta till vara människors engagemang, arbetsvilja och medansvar.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

För det andra finner jag det naturligt att huvudvägen för samhällsstöd till folkrörelser och ideellt arbete är bidrag. Stat och kommun bör ge ett rejält ekonomiskt stöd – det ger folkrörelserna goda möjligheter att arbeta. Men också här behövs ett komplement. Det behövs därför att samhällets ekonomiska stöd inte är och inom överskådlig tid inte heller kommer att vara tillräckligt. Och det är här som avdragsrätten för gåvor till allmännyttiga ändamål kommer in i bilden.

Många, många människor lämnar redan ett betydande stöd till folkrörelser och ideella organisationer, till samfund, till humanitärt och vetenskapligt arbete. De finner det naturligt, de ser det som en del av sitt medlemskap i en rörelse, som en del av sitt liv. Folkrörelserna, de ideella organisationerna, skulle inte kunna leva om de inte kunde lita på många människors stöd, uppostringar, insatser. Men vi skulle kunna få mera stöd, om inte varje krona skulle beskattas, om inte nuvarande regler skulle ha innebörden, att sex kronor av varje tia går till skatt.

Nu säger skatteutskottets majoritet att man "måste förutsätta" att 1972 års skatteutredning kommer att pröva behovet av avdrag för gåvor till allmännyttiga ändamål. Det är intressant. Finansministern, som har skrivit direktiven för utredningen, tycks inte ha förutsatt det. Det nämns inte ett ord i direktiven om att skatteutredningen skall syssla med dessa frågor.

Det kan sägas att utredningen, då den sysslar med inkomstbeskattningen, måste komma in också på avdragsrätten. Ja, det är riktigt – till en del. Utredningen måste komma in på frågan om olika avdrag för intäkternas förvärvande, reseavdrag, försäkringsavdrag o. d. Men avdragsrätt för gåvor till allmännyttiga ändamål är inte en sådan avdragsfråga. Problem och överväganden om hur en avdragsrätt skall se ut för t. ex. resor till och från arbetet och för gåvor till allmännyttiga ändamål är olika.

Det är tänkbart att 1972 års skatteutredning skulle kunna göra en utredning också om dessa skattefrågor – jag vill självfallet inte ifrågasätta skatteutredningens kompetens, även om jag tror att denna speciella utredning skulle kunna göras väl så bra av en annan grupp. Men skall skatteutredningen ta hand också om detta, bör finansministern säga det klart ut och komplettera utredningens direktiv och förse utredningen med expertis på detta speciella fält. Det har ju tidigare visat sig att finansministern vid tillsättning av utredningar och utformning av direktiv för utredningar inte tar stort intryck av formuleringar i utskottsbetänkanden, inte ens när det är skatteutskottets socialdemokratiska majoritet som skriver.

Men det avgörande är nu inte vem som skall göra utredningen. Det avgörande är att en utredning görs. Utskottsmajoriteten har tagit ett litet försiktigt steg i den riktningen. Utskottsminoriteten har ett bestämt krav på att en utredning nu skall göras.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

I detta anförande instämde herrar Karl Bengtsson i Varberg, Hyltander, Westberg i Ljusdal och Jonsson i Alingsås (samtliga fp).

Herr LUNDGREN (s):

Herr talman! Det här ärendet är som sagt en gammal bekant. Frågan om avdragsrätt vid inkomstbeskattningen för gåvor till kristna och andra ändamål har många gånger diskuterats i riksdagen och i den allmänna politiska debatten.

Från socialdemokratiskt håll har vi år efter år försökt informera de borgerliga om det ojämlika och orättvisa i ett avdragssystem som gynnar de rika och lämnar de fattiga utan stöd. Men man har ställt sig kallsinnig till våra argument, inte velat inse det orättvisa – jag skulle nästan vilja säga det okristliga – i den föreslagna avdragsmodellen.

Om jag ändå skulle vara en liten aning optimistisk kanske jag kunde våga förmoda att den socialdemokratiska upplysningsverksamheten på några års sikt möjligen kan ge resultat. I varje fall tycker jag mig ana att några av de borgerliga motionärerna har börjat vackla något i tron. Rätten till avdrag bör vara maximerad, säger man nämligen. Indirekt är ju detta ett erkännande av att tidigare års förslag inte höll måttet.

Men är då detta deras nya förslag bättre? Nej, naturligtvis inte. Den som inga avdrag kan göra – och det gäller t. ex. de flesta pensionärer – får inte ett öres hjälp med sina gåvor. Förslaget gynnar fortfarande dem som har, och indirekt får de som inget har vara med och betala kalaset. Det socialdemokratiska rådet står alltså fast: Avstå från avdragsrätten! Halvmesyrrer med maximibelopp gör den inte riktigare. Avdragsidén är och förblir orättvis.

Låt oss färskas upp minnet med några exempel på hur snett avdragsrätten skulle slå.

En pensionär som inte kan göra några avdrag alls vid taxeringen får, om han eller hon ger en gåva på 1 000 kronor, en nettoutgift på 1 000 kronor. Den som har en årsinkomst på ca 60 000 kronor får däremot en nettoutgift på endast ca 400 kronor för samma gåva. En givare med en årsinkomst på ca 200 000 kronor behöver bara betala ca 200 kronor av sin tusenlappsgåva.

En annan problematik som de borgerliga inte gärna vill låtsas om är att avdraget på något sätt måste dokumenteras inför taxeringsmyndigheten. För oss som regelbundet eller sporadiskt ger till kristna församlingar eller till organisationer betyder detta att anonymiteten skulle gå förlorad. Vi brukar väl inte vilja tala om hur mycket eller hur litet vi ger t. ex. i kollekt eller i offerkuverten. Vem av oss vill ha kvitto på kollekten?

Alla har väl hört den sedelärande historien om församlingsmedlemmen som hade gett en större gåva till församlingen men till pastorn meddelat att han ville vara anonym. Pastorn lämnade på församlingsmötet information om att församlingen erhållit en större gåva men att givaren önskade vara anonym, varpå givaren begärde ordet och sade: ”Ja, jag tyckte att det var bäst så.”

Herr talman! Samhället bör stödja det idéburna folkrörelsearbetet via direkta bidrag. I utskottets skrivning exemplifieras detta. Bl. a. nämns att anslaget till bidrag till trossamfunden i årets statsverksproposition föreslås bli fördubblat. Det är väl för övrigt efter kulturutskottets sammanträde i dag ingen hemlighet att bidraget kommer att bli uppräknat ytterligare en bra bit, redan för budgetåret 1974/75. Detta är

Nr 51

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

bra, ty det idéburna folkrörelsearbetet är utomordentligt värdefullt. Det är samhällets skyldighet att se till att organisations- och föreningslivet får en rejäl chans att göra sig hört i konsumtions- och massmediasamhället. Folkrörelsernas kulturgärning är omistlig. Liknande positiva värderingar finns t. ex. i det förslag till statligt stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet som en arbetsgrupp inom statens ungdomsråd lagt fram och som utskottet nämner som ytterligare ett exempel. I det förslaget markeras entydigt organisationernas betydelsefulla insatser, och det framhålles dels att samhällsstödet bör räknas upp ordentligt, dels att bidragssystemet inte bör styra verksamheten. Folkrörelserna är myndiga!

Herr talman! Folkrörelserna skall verkligen stödjas - därom är, hoppas jag, den här kammarens ledamöter överens. Men formerna för stödet har vi alltså delade meningar om. Utskottets socialdemokrater hävdar att stödet skall ges direkt. Att blanda in orättvisa avdragsförmåner för enskilda givare är däremot motbjudande och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter dessa mera allmänna kommentarer några få ord till herr Josefson, till herr Magnusson i Borås och till herr Mundebo!

Herr Josefson tycker att det är förvånande att utskottet inte kunde bli enigt i denna fråga. En beställning av en utredning kan uppenbarligen tolkas som ett ja till den borgerliga uppfattningen, och den vill vi socialdemokrater inte vara med om att säga ja till. Vi skall observera formuleringen i reservationen: Utredningsuppdraget skall bli "att överväga den närmare utformningen av en avdragsrätt vid inkomstbeskattningen för gåvor ...". Detta är en beställning, och det kan vi - med den annorlunda syn som vi har i dessa frågor - inte bli eniga med de borgerliga om.

Herr Magnusson i Borås tyckte att avdragsrätten skulle innebära en generositet mot enskilda människor som vill offra till de organisationer som de tillhör och tycker om. Men, herr Magnusson, det är väl litet underligt om generositeten mot enskilda människor skall ta sig uttryck i att man slår fast ett ojämnt och orättvist avdragssystem. Och skall generositeten mot och engagemanget för folkrörelserna vara beroende av detta orättvisa avdragssystem, då tillåter jag mig, herr Magnusson, att sätta åtminstone ett litet frågetecken i kanten för det engagemangets halt.

Herr Mundebo undrar om man ändå inte skulle kunna få en granskning av skälen för och emot. Utskottet säger att 1972 års skatteutredning "avser att ta upp avdragssystemet till allsidig bedömning i sitt större sammanhang". Det tvivlar nu herr Mundebo på. Låt mig bara få säga att visserligen är jag ny i riksdagen, men jag är ändå övertygad om att utredarna i detta land verkligen läser utskottsbelänkandena.

Därmed, herr talman, vill jag än en gång yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är ett egendomligt resonemang herr Lundgren för när han säger att det skulle vara en viss fördel för en person om han på grund av att han har högre progressivitet än andra skulle få ett större

avdrag. Det är ingalunda på det sättet. Den kritiken träffar framför allt den som har bestämt den mycket hårda marginalbeskattningen i det här landet. Det är där felet i så fall ligger.

Nu är det emellertid så att den övervägande delen av svenska folket för närvarande har en mycket hård marginalbeskattning. På vanliga arbetsinkomster är marginals-katten nu ganska ofta 50 eller 60 procent. Därför träffar den alla ganska lika. Talet om något slags ojämlikhet i det sammanhanget är helt obegripligt. Om avdraget blir större kan vederbörande kanske ställa mer pengar till organisationens förfogande.

Den principiella åsiktsskillnaden framgår tydligt av den här debatten. Man menar att det är samhället som sådant som skall dirigera och bestämma var pengarna skall sättas in. Den enskilda människan som vill offra tid och intresse för de ideella organisationerna får på det viset inte någon möjlighet att göra det. Hon beskattas så hårt att hon inte får den möjligheten. Det är bara samhället som skall dirigera — det är tydligen så man menar.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag såg skatteutskottets betänkande som ett litet försiktigt steg mot att vilja medverka till en utredning av denna fråga. Jag ser herr Lundgrens inlägg som ett bestämt steg tillbaka. Han slår fast att det socialdemokratiska rådet står kvar: avstå från avdragsrätten, avdrags-idén är och förblir orättvis.

Den socialliberala uppfattningen står också fast. Vi har inte vacklat i denna fråga. Vi säger: Låt oss granska skälen för och emot avdragsrätten. Vi är på det klara med att det måste finnas regler för en sådan avdragsrätt. Det måste finnas begränsningar. Det finns problem med anonymiteten. Det är just dessa problem vi måste utreda.

Men vi är också på det klara med att folkrörelserna behöver det stöd som de enskilda människornas bidrag till folkrörelserna och till allmännyttiga ändamål utgör. Det räcker inte med att utredningar läser utskottsbetänkanden. Arbetsgivaren/regeringen och finansministern måste också göra det — och inte bara läsa dem utan också se till att lämplig utredning får ett bestämt uppdrag och får expertis på området för att fullgöra uppdraget. Det är därför vi har ett bestämt krav på att en utredning nu skall göras.

Herr JOSEFSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Syftet med att införa avdragsrätt är att man skall stödja den verksamhet som bedrivs av de ideella organisationerna. Herr Lundgren talar här om att det skulle gynna de rika och inte ge något stöd åt de fattiga. Jag förstår inte hans resonemang om att givaren skulle få någon fördel — det är ju mottagaren som får gåvan.

Herr Lundgren säger också att vi har ändrat oss och denna gång föreslagit ett maximerat belopp, men det har vi föreslagit under många år. Yrkandet går ut på att en utredning skall pröva för- och nackdelar. I motionerna har inte angivits något belopp, men i reservationen och i debatten har detta uttalats vid flerfaldiga tillfällen. Reservanterna kräver att frågan skall bli föremål för en förutsättningslös utredning. Vi har i

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

utskottet — det framgår av reservationen — inte beställt något förslag, utan vår begäran har varit en förutsättningslös utredning.

Med hänvisning till förra årets betänkande säger utskottsmajoriteten ”att 1972 års skatteutredning vid sina fortsatta överväganden rörande skattesystemets framtida utformning avser att ta upp avdragssystemet till allsidig bedömning i sitt större sammanhang”. Jag trodde att det låg allvar bakom detta och att man skulle bedöma frågan i dess helhet. När man lyssnar till herr Lundgren frågar man sig om det inte fanns något allvar bakom den något positivare inställning som utskottsmajoriteten nu för fram.

Herr LUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Magnusson i Borås konstaterar helt riktigt att vi har principiellt skilda uppfattningar i den här frågan. Det är alldeles uppenbart att vi har det — herr Magnussons inlägg bekräftade detta med all tydlighet. Han tycker illa om progressiviteten, han tycker inte att det exempel jag tog visade någon orättvisa: att den som exempelvis tjänar 200 000 kronor och skall ge 1 000 kronor i gåva bara behöver ge 200 kronor, medan folkpensionären som inte får göra något avdrag alls verkligen får ge 1 000 kronor. Det ser inte herr Magnusson något orättvist i. Vi har mycket klara principiella skillnader härvidlag. Dessa principiella skillnader blev också klart markerade i herr Josefsons och herr Mundebo's inlägg.

Herr Mundebo tycks fundera på om jag inte vill att enskilda människor skall ge stöd till de ideella organisationerna. Självfallet vill jag det. Herr Mundebo vet säkert att jag är folkrörelseman sedan många år tillbaka. Men stödet får inte stimuleras genom ett orättvist avdragssystem. Det är det frågan gäller.

Detta får också utgöra ett svar till herr Josefson när han säger att det viktigaste är att mottagaren får dessa pengar och att det är mottagaren man skall tänka på. Ja, men mottagaren får inte stödjas genom att enskilda människor sätts in i ett orättvist avdragssystem. Det går inte ihop, herr Josefson. Vi måste ha en viss logik också när det gäller stödet till folkrörelserna.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Det resonemang herr Lundgren för om att det skulle vara en fördel för givaren att han får avdragsrätt är helt orimligt. Fördelen ligger, som herr Josefson sade, däri att organisationen på det viset kan få mer pengar. Det är ju det som är det väsentliga.

Tydligen menar ni från socialdemokratiskt håll inte ett enda dugg med skrivningen i betänkandet att ni är beredda att göra en utredning, och det har också herr Josefson konstaterat. Det är ju ingen mening att göra en utredning, om man så klart tar avstånd från det man avser utreda som herr Lundgren har gjort här i dag.

Herr LUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl alldeles uppenbart att vi menar att 1972 års skatteutredning, som det står i utskottets betänkande, skall pröva dessa

frågor. Att vi däremot i grunden har en principiell skillnad i synen på dessa frågor är lika uppenbart.

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag vet inte om jag gör mig skyldig till en felbedömning, men jag har en känsla av att frågan om avdragsrätt för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, är en av de frågor som återkommit de flesta gångerna i riksdagen.

Hur som helst med den saken; avdragsrätten har varit uppe till riksdagens behandling många många gånger. Jag skall därför inte, herr talman, gå in på sakfrågan alltför mycket. Den är väl bekant för riksdagens ledamöter och det gäller också argumenten för och emot avdragsrätten. De borgerliga partierna har år ut och år in krävt en utredning om avdragsmöjligheter för gåvor till kulturella och religiösa ändamål. Man har hänvisat till den vinst samhället skulle göra om gåvorna till de frivilliga organisationerna blev avdragsgilla vid beskattningen. Motståndarna till avdragslinjen – i det här fallet socialdemokraterna – har envist gått emot det borgerliga kravet och hävdade att allmännyttiga ändamål främjas bäst genom bidragsstöd från staten.

Man har deklarerat en övertro på folket i kanslihuset och menat att de är bäst skickade att avgöra hur och på vilket sätt de frivilliga organisationerna skall arbeta och, i konsekvens med det resonemanget, i vilken omfattning ekonomiskt stöd skall lämnas.

Jag tror inte på detta sätt att resonera och anser att regeringens och socialdemokraternas inställning är felaktig. Jag har sagt det förut när vi har diskuterat den här frågan och vill åter upprepa: De frivilliga organisationerna, exempelvis frikyrkosamfundet, kan bättre planera sin verksamhet än regeringen och kanslihusets personal. Dessa organisationer vet bättre var och i vilken omfattning ekonomiska satsningar skall göras. Man kan fråga sig hur de människor ser ut, vilka de är som genom gåvor och bidrag uppehåller exempelvis en frikyrkoverksamhet. Är det några få förmögna människor som genom kraftiga stöd uppehåller sådan verksamhet? Nej, det är de många många små enkla människorna med genomsnittsinkomster.

Herr Lundgren gjorde – jag vet inte om det var hans jungfrutal, han deklarerade i alla fall att han var ny i riksdagen – ett par rätt förvånansvärda uttalanden. Han slog fast att det förslag som gång efter annan lagts fram från borgerligt håll om avdragsrätt är ett okristligt förslag, ett förslag som gynnar de rika osv. Jag såg att han talade från manuskript. De uttalanden man gjorde verkade vara tagna i flykten. Jag är utomordentligt förvånad över att herr Lundgren som säkert vet hur dessa verksamheter bedrivs och hur de stöddes kan göra sådana uttalanden.

Skatteutskottets majoritet har skrivit i betänkandet nr 10: I avvaktan på resultatet av pågående utredningsarbete och med hänsyn till att 1972 års skatteutredning måste förutsättas pröva behovet av avdrag av det slag, som motionärerna föreslår, avstyrker utskottet dessa motioner.

Sedan kommer herr Lundgren, som ny i riksdagen, och sätter sig på hela skatteutskottet och slår fast att man skall avstå från avdragsrätten.

Nr 51

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

Jag säger som flera talare varit inne på: Vad skall man tro? Skall man tro på skatteutskottets skrivning eller skall man tro den talesman som socialdemokraterna skickat fram för att plädera i denna fråga?

Herr Lundgren var också inne på att det är samhället som bör stödja den ideella verksamheten. Jag framhöll nyss och jag vill återigen understryka: De organisationer som här är aktuella - frikyrkosamfundet, nykterhetsorganisationer etc. - känner bättre till hur verksamheten bör läggas upp och var de ekonomiska satsningarna skall göras. Men socialdemokraterna är inne på den linjen att kanslihusets personal och regeringen vet bäst hur de här organisationerna skall arbeta och de vet var penningmedlen skall placeras. De skall dra upp riktlinjerna för detta.

Vi har, herr talman, som bekant ett jämviktsläge i riksdagen i år. Om allt klaffar skall det uppstå en lottningssituation. Vi får alltså äntligen en chans, även om det blir med lottens hjälp, att efter decenniers diskussion få en lösning på en fråga som för hundratusentals människor är mycket viktig och angelägen.

Jag vill med detta yrka bifall till den reservation som har herr Magnusson i Borås som första namn.

Herr LUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fridolfssons debatteknik är väl ganska välkänd.

Låt mig reda ut åtminstone två saker. Skatteutredningen skall ta upp avdragssystemet till bedömning. Det är det ena som står i utskottets betänkande och därom är det ingen tvekan för det ingår i dess uppgift. Det har inte heller vi socialdemokrater någon annan uppfattning om eftersom det är dess uppgift.

Vidare är vi socialdemokrater i skatteutskottet på det klara med att vi har en helt negativ syn på avdragsrätten. De sakerna kan tydligen inte herr Fridolfsson resonera om parallellt.

Herr Fridolfsson säger att han tycker det är märkligt att jag kallar det här förslaget för ett okristligt förslag. Ja, jag förstår att herr Fridolfsson med sin moderata bakgrund har svårt att förstå detta. Men för mig är sådant som är ojämnt och orättvist också okristligt.

Herr FRIDOLFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundgren gjorde en reträtt i sitt senaste inlägg.

Jag förstår att många av de socialdemokratiska ledamöterna här i kammaren var en aning oroliga när de lyssnade till herr Lundgrens första inlägg där han gjorde uttalanden som gick stick i stäv med vad skatteutskottet skrivit i sitt betänkande. Nu har han i alla fall gått med på att skatteutredningen skall få utreda avdragsfrågan om nu herr Lundgren har någon möjlighet att påverka den saken. Jag tror, herr talman, mer på vad som står i skatteutskottets betänkande nr 10 än jag tror på herr Lundgren på denna punkt.

Vi har dock fått klart och rejält fastslaget att man från socialdemokratiskt håll och från Broderskapsrörelsens håll inte vill ha någon avdragsrätt i detta sammanhang. Det tycker jag är ett klagande, som vi verkligen skall notera, men inte med tillfredsställelse utan med ett beklagande.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tycker att herr Lundgren gjorde ett mycket stimulerande inlägg. Som han så riktigt påpekade är detta ärende en gammal bekant. Många av oss har diskuterat det i olika sammanhang, och man tycker att argumenten börjat bli ganska välkända.

Jag minns när jag första gången diskuterade denna fråga med herr Ericsson i Kinna. Efteråt tog han med mig upp de praktiska problem som är förenade med detta. Jag tyckte mig förstå att han bedömde denna fråga såsom värd att pröva och diskutera och där olika synpunkter behöver bryta sig mot varandra.

Nu framträder herr Lundgren med ett annat tonfall. Det finns ingen tvekan om förslaget. Det är inte bara "ojämlikt" utan även "okristligt", Ett förslag, som Sveriges frikyrkoråd och de olika trossamfundnen drivit under mycket lång tid, karakteriseras inte som praktiskt svårgenomförlbart eller olämpligt utan som okristligt. Det finns ingen tvekan hos herr Lundgren. Domen är fälld. Avdragsidén är och förblir orättvis.

Det var ett klagörande anförande. Men på ett par punkter vill jag ha besked av herr Lundgren, som i dag ger sådana så entydigt. Det gäller hans uttalande: "Avdragsidén är och förblir orättvis." Men om den gäller andra sektorer? Om den gäller resekostnadsavdrag och andra avdrag för inkomstens förvärvande, försäkringsavdrag, sjukförsäkringspremieavdrag eller avdrag för räntor? Är alla dessa avdrag principiellt oförenliga med herr Lundgrens uppfattning? Är de rent av okristliga? Eller är det fel på ändamålet?

Nu lyfte sig herr Lundgren till de stora principiella höjderna. Jag skulle bara för klarhetens skull också vilja fråga: Vad gjorde att herr Ernst Wigforss såsom finansminister lade fram en proposition med förslag om avdragsrätt för gåvor till luftvärnet och sjövärnsskåren? Det gällde åren 1939–1943. Vad gjorde att Ernst Wigforss signerade en proposition med förslag om avdragsrätt för internationellt hjälparbete bland civilbefolkningen i krigshärjade länder 1944–1945? Såg Ernst Wigforss möjligen delta som en praktisk fråga, där man kan diskutera det lämpligaste sättet att stödja ett angeläget ändamål, eller svek Ernst Wigforss sin socialistiska övertygelse?

På dessa två punkter kvarstår en viss oklarhet, och jag vore tacksam om herr Lundgren nu reder ut det hela.

Herr LUNDGREN (s):

Herr talman! Herr Wikström försöker krypa bakom Frikyrkorådet. Det är ingen hemlighet att en majoritet av Sveriges frikyrkliga invånare fortfarande har en mycket borgerlig syn på samhället. Självklart präglar den borgerliga synen även deras bedömningar i denna fråga. De har med sin borgerliga syn svårt att inse det orättvisa i denna form av avdrag för dessa ändamål. Det är inte märkvärdigare än så.

Sedan försöker herr Wikström få mig att tala på skatteutredningens vägnar, som jag inte ens tillhör. Utredningens uppgift är ju att pröva och se över avdragen i alla sammanhang, och vi får säkert anledning att återkomma till och diskutera de frågorna. Men, herr Wikström, blanda inte bort korten nu! Det är avdrag till allmännyttiga ändamål som vi

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

diskuterar i dag, och de avdragsreglerna kallar jag utan tvekan ojämlika och orättvisa.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill alltså notera att det förslag som Frikyrkorådet har ställt sig bakom är okristligt enligt herr Lundgren, och det är okristligt därför att en majoritet av dem som tillhör Frikyrkorådet har en annan politisk uppfattning än herr Lundgren.

Jag ställde två enkla frågor till herr Lundgren: Är "okristligheten" i avdragsrätten begränsad till gåvor till ideella, humanitära och kulturella ändamål, eller omfattar den också annan avdragsmetodik? Och övergav Ernst Wigforss sin socialistiska grundsyn när han lade fram propositioner om avdragsrätt? Jag förstår om herr Lundgren känner ett behov av att fundera något på de här frågorna. Jag ställde dem närmast därför att herr Lundgren var så övertygad i sitt första inlägg. Jag väntar fortfarande med spänning på svaren på de enkla frågor som jag ställde. De är inte utan relevans i sammanhanget.

Herr LUNDGREN (s):

Herr talman! Jag har som min personliga uppfattning sagt att sådant som är orättvist och ojämlikt betraktar jag utifrån min kristna och socialistiska syn som något alldeles felaktigt. För mig är orättvisa någonting okristligt.

Herr Wikström försökte återigen starta en allmän diskussion om det som skatteutredningen sitter och funderar på. Låt mig bara få påminna herr Wikström om de mängder av avdragsmotioner som de borgerliga ledamöterna har lämnat in förutom de motioner som handlar om avdrag för gåvor till religiösa ändamål, till u-hjälp och andra humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest allmännyttiga ändamål. Om alla dessa förslag till avdrag skulle bifallas, då skulle i det här landet inträda skattepolitiskt kaos.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Lundgren dröjer sig kvar på de principiella höjderna och vill inte gärna ta upp de frågor som jag ställde och som jag fortfarande tycker är ganska enkla. Det är möjligt att herr Wigforss och jag och en del andra får vistas nere bland de mera praktiska frågeställningarna. Jag karakteriserade herr Lundgrens första inlägg som klargörande. Hans repliker var avslöjande.

Herr HYL TANDER (fp):

Herr talman! Jag tillåter mig vädja till kammaren att få som motionär säga ett par ord i det här ärendet, även om jag inte är antecknad bland de förhandsanmälda talarna.

Herr Lundgren yttrade, om jag fattade honom rätt, att han var fullt införstådd med att de organisationer som det här gäller skall ha stöd. Skulle jag ha fattat honom fel, så hoppas jag att han justerar det uttalandet. Han talade också om att stödet till samfunden håller på att uppräknas. Jag vill ta ett exempel för att belysa det stödets storlek. De

Torsdagen den
28 mars 1974*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

flesta av kammarens ledamöter var väl och såg den mycket trevliga föreställningen på Operan i förrgår kväll och fick höra att det nöjet kostar mellan 45 och 50 miljoner kronor per år. Om jag inte är fel underrättad, rör sig bidraget till organisationer och samfund, även om det är uppräknat, om i runt tal en tredjedel av vad Operan kostar. Jag är tacksam för att bli rättad här också, om jag har fel. Här gäller det då å ena sidan samtliga organisationer och samfund i hela Sveriges land och å andra sidan en enda kulturell institution som får tredubbla beloppet att röra sig med. Detta kanske bara ställer frågorna om vad det gäller under belysning. Det finns väl ingen här som vill påstå att det kulturella värdet av alla dessa organisationers arbete ute i landet skulle vara mindre än Operans; jag vill hävda att det är betydligt större.

Herr Lundgren ställde sig inte negativ till att organisationerna skulle ha stöd, men det skulle ges direkt, sade han. Kan det gå mera direkt än från givaren till ändamålet? Men det skall gå via skattemedlen, och då fastnar det alltid en massa i kanalerna innan bidragen kommer ut till avsett ändamål.

Herr Lundgren tog ett par exempel. Han nämnde den fattige pensionären, som gav en tusenlapp, och den där knölen som tjänar 200 000 kronor och också ger en tusenlapp. Jag skulle vilja hävda att vore det någon tåga av ideell karaktär i den där 200 000-kronors-människan och det funnes avdragsrätt, skulle han ge 5 000, därför att då kostar det honom inte mer än 1 000 kronor, och då skulle ändamålet få femdubbla beloppet - om nu inte maximeringen funnes. Låt oss vara överens om att vi för ett teoretiskt resonemang. Men då skulle organisationerna få ett stöd som vore värt mera och den enskilde skulle få bestämma litet mera över vart medlen skulle gå i stället för att de skall gå via staten, som herr Lundgren tydligen tror allt gott om, staten som vet bättre än alla enskilda om hur de pengar vi rör oss med skall användas. Jag tycker mig här märka något av den besserwissermentalitet och överförmynderi som jag tidigare tillåtit mig beröra något i utkanterna i andra sammanhang.

Det har nämnts att det vore en orättvisa och att den fattige inte skulle få något stöd. Det är inte fråga om att ge stöd, utan det är fråga om att ge ett bidrag till ett ändamål som man vill stödja. Det är inte den som ger bidraget som skall ha stöd, utan det är ändamålet.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i debatten om huruvida avdragsrätt är något kristligt eller okristligt. Jag skall lägga litet mera praktiska synpunkter på frågan. Jag skulle då vilja säga att avdrag naturligtvis är någonting av ondo, något som slår sönder ett skattesystem.

Herr Wikström frågar: Vad gjorde då herr Wigforss för galet när han införde avdragsrätt för gåvor? Jag skulle vilja tillägga: Vad har flera andra finansministrar gjort för galet när de kommit med avdragsregler för bidrag till ändamål som man nödvändigtvis måste skaffa pengar till? Det enklaste sättet att skapa pengar kanske hade varit att bevilja skattelättnader. Vi kan bara nämna en sådan orättvis skattesubvention som vi har i investeringsavdragen. Här ger vi en företagare 120 eller 130 procents

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

avdrag på maskiner och inventarier för att hålla sysselsättningen i gång. Vi har här under årens lopp alltså haft en hel serie av orättfärdiga skatter. Då är frågan om situationen nu är sådan att vi skall införa ytterligare en orättfärdig historia – jag använder ordet orättfärdig och inte okristlig – för att man kanske skall kunna ge mera pengar till dessa organisationer. Ja, det kanske när allt kommer omkring inte blir några mer pengar för dem, för jag är inte säker på att herr Magnusson i Borås har rätt i sitt resonemang. Herr Magnusson menar väl att den som gav 1 000 kronor och fick 800 kronor i skatteavdrag i fortsättningen skall ge 5 000 kronor. Det är väl så jag skall fatta herr Magnusson? Han skulle ge ett bidrag som kostar honom lika mycket som den gåva han gett tidigare, och organisationerna skulle då få detta högre belopp. Jag tror inte att det är på det sättet, utan jag tror att det i stort sett kommer att vara så, att de som gett dessa pengar kommer att ta de 800 kronorna i skatteavdrag och stoppa dem i fickan, varpå det ideella ändamålet kommer att få sin tusenlapp som tidigare. Helt säker på att resultatet inte blir detta kan man inte vara. Jag är helt övertygad om att skatteberedningen som skall undersöka alla andra avdrag som finns, tokiga eller bra, i vårt nuvarande skattesystem, inte kan gå förbi detta.

Den socialdemokratiska synen är den som herr Lundgren gjorde sig till tolk för: detta avdrag bör nog inte komma till stånd, och det finns fler avdrag som bör slopas om man skall ha ett rättfärdigt skattesystem.

Herr Wikström ställde frågor om avdrag för resor, och det är en helt annan sak. Om man har vissa utgifter för att kunna få en inkomst, måste dessa få dras av. Det är avdrag för intäkternas förvärvande. Men de andra avdrag som finns i dag kan diskuteras, herr Wikström.

Försäkringsavdraget genomfördes en gång i tiden för att vi inte hade ett socialt försäkringssystem i landet. Man ville locka människor att ta försäkringar för att få den sociala sidan täckt. Men den sidan är täckt i dag genom allmänna försäkringar, och då kan det diskuteras huruvida försäkringsavdraget i dag är berättigat.

Sparavdraget är under inga omständigheter ett rättfärdigt avdrag. Det ger den stora inkomsttagaren 800 kronor i skattelättnad på tusenlappen, medan den lilla kanske får ingenting.

Huruvida detta avdrag skall vara kvar i fortsättningen tillkommer inte mig att bedöma. Det kan hända skall vara kvar för att det kan vara praktiskt att slippa granska små belopp på deklARATIONERNA.

Jag har velat lägga den praktiska synen på det här problemet, samtidigt som jag säger att det ideologiskt inte kan vara så, att givaren skall vara mindre glad för att han ger beskattade pengar än obeskattade pengar.

Herr LUNDGREN (s):

Herr talman! En kort replik till herr Hyltander. Han gav möjligen intrycket att det samhälleliga stödet till trossamfunden inskränker sig till det som finns i årets statsverksproposition och som nu kommer att bli mer än fördubblat, som jag påpekade.

Det var väl en viss taktik i hans yttrande, men denna kammares ledamöter vet naturligtvis, att det direkta stödet till organisationerna är

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

oändligt mycket större. Vi har en hel rad olika stöd: till mission, till alkohol- och narkomanvård, allmänna arvsfonden, till tidskrifter, dagspress, folkhögskolor, soldathem, studiearbete, ungdomsarbete, befrielse från gåvoskatt osv. Detta måste vägas ihop, herr Hyltander, och min uppfattning är alltså att stödet bör gå direkt.

Till sist var det ju en intressant knorr herr Hyltander tillät sig. Jag talade om pensionärer, jag talade om människor som har en årsinkomst på cirka 60 000 kronor och om människor som har en årsinkomst på 200 000 kronor. En person som tjänade 200 000 kronor kallade herr Hyltander för en knöl.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Wärnberg ryckte ut till herr Lundgrens hjälp, och jag vill genast säga att jag tycker att de nyanserade ordalag och det lågmälda tonfall som han använde skilde sig på ett fördelaktigt sätt från herr Lundgrens anförande.

Herr Wärnberg står, såvitt jag förstår, på samma plattform som herr Wigforss en gång gjorde: man diskuterar på rent praktiska grunder om det är genom avdrag man skall befärma nyttiga ändamål eller om det kan ske på annan väg.

Det är den typen av diskussion vi bör föra i den här frågan. Jag är säker på att herr Wärnberg skall finna att ingen i de icke-socialistiska partierna är så låst vid principerna på den här punkten att man inte kan diskutera hur man undanröjer orättvisa effekter av ett sådant här system. Det är ju därför vi begär en utredning.

Herr Wärnberg skilde sig från herr Lundgren också när det gällde kvaliteten på argumenten. Här var det inte fråga om att utdöma andra synsätt, som herr Lundgren gjorde.

Det finns alltså en plattform på vilken vi kan resonera om och pröva dessa och andra skattefrågor.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Herr Wärnberg sade att vi hade haft en serie av orättfärdiga skatter i detta land. Det är möjligt att det var en felsägning och att herr Wärnberg menade skatteavdrag. Jag förmodar det. Men hur som helst fanns det även ett visst mått av sanning i hans felsägning, och jag förmodar att vi kan vara överens på den punkten.

När herr Wärnberg sedan hävdar att ett avdrag av det här slaget inte skulle leda till att vederbörande ger större bidrag tvivlar jag på att herr Wärnberg har så dålig insikt om den känsla som besjälar de människor som går in för att arbeta hårt och effektivt i de här ideella organisationerna.

Herr Wärnbergs yttrande att det var förklarligt att Ernst Wigforss lade fram det förslag som han gjorde, för här var det fråga om att verkligen skaffa fram pengar och skapa möjligheter att få många bidrag till ändamålet, är helt enkelt ingenting annat än ett bevis för att även herr Wärnberg tydligen menar att om man nu skulle genomföra en avdragsrätt i här förevarande fall så skulle det ge mer pengar. Det är ju bara glädjande att vi kan vara överens på den punkten. Jag tror säkert att herr Wärnberg och jag förstår varandra och att vi har god vilja bägge två.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

Herr HYL TANDER (fp):

Herr talman! Jag drog inte exemplet med anslaget till samfunden och till Operan i dess helhet. Jag vet mycket väl vad som kommer ut av stöd till olika aktiviteter på olika områden och som används generellt och som även samfunden får nytta av. Jag tog exemplet bara därför att det ger i någon ringa mån en blixtbelysning av de olika stöden från det allmänna. Medge att sifferrelationen 1–3 står sig i detta sammanhang – det har herr Lundgren inte kunnat vederlägga.

Beträffande knorren uppfattade jag att det var ungefär andemeningen när den här 200 000-kronorsinkomsttagaren fördes på tal. Om det var fel är jag beredd att helt ta tillbaka det yttrandet. Skulle för övrigt förslaget om maximering av avdragsrätten gå igenom kan ju resonemanget inte tillämpas på den där 200 000-kronorsmannen, utan det kommer då att gälla människor som tjänar ungefär 60 000 kronor. För min egen del vill jag inte mäta värdet av gåvor från olika givare, men om en person i sistnämnda inkomstgrupp tidigare har gett en tusenlapp så skulle han i det här fallet kunna ge 2 500 kronor med samma uppoffring. Det är här jag menar att herr Lundgrens argumentering står på huvudet. Det är ändamålet som det gäller att stödja. Bidragsgivaren är i detta fall helt ointressant.

Vill vi att staten skall stödja det här ändamålet skall vi bifalla reservationen.

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag vill inte kasta alltför mycket sten på herr Lundgren när nu hans första debatt i riksdagen gick ordentligt snett. Den minnesgode riksdagsledamoten kanske kommer ihåg när jag i slutet av mars månad 1965 första gången agerade i det gamla riksdagshuset. Jag gjorde mig visserligen inte skyldig till så grova övertramp som herr Lundgren gjorde i sitt första inlägg, men min värderade riksdagskamrat Blenda Ljungberg kom mig i alla fall till hjälp och redde upp det hela. Nu har herr Wårnberg hjälpt herr Lundgren. Skadan blir väl inte så svår för herr Lundgren sedan vi har lyssnat till herr Wårnbergs sakliga inlägg.

Jag vill bara ha tillrättalagt en sak i herr Lundgrens sista replik. Han nämnde om det fördubblade stödet till folkrörelser och frivilliga organisationer. Det skall vi inte tacka socialdemokraterna och regeringen för. Det skall vi tacka oppositionen för, som har motionerat och tryckt på så att dessa organisationer har fått ett fördubblat stöd. Rätt skall vara rätt.

Herr WÅRNBERG (s):

Herr talman! Jag är herr Magnusson i Borås väldigt tacksam att han rättat mig. Det var naturligtvis orättvisa skatteavdrag jag menade, vilket inte hindrar att det i något sällsynt fall också finns orättvis skatt.

Om man vill nå ett visst mål så kan det ibland vara rimligt att ta till skatteavdrag – typ det Wigforsska, typ investeringsfonder, typ investeringsavdrag – men ibland också att gå den andra vägen, anslagsvägen. Jag har en bestämd känsla av att det finns borgerliga motioner som yrkat på att det skulle utgå ett anslag – i stället för ett investeringsavdrag till

Torsdagen den
28 mars 1974

*Avdragsrätt för
gåvor till allmän-
nyttiga ändamål,
m. m.*

dem som investerade och inte hade någonting att ta utav.

I det här speciella fallet tror jag att om man genomförde avdragsrätt för gåvor — och man kan då inte bara hålla sig till frågan om religiösa organisationer och andra ideella organisationer utan måste ta med ett ganska vitt fält — så skulle man i första hand skapa ett skattebortfall. I någon mån skulle organisationerna få mera pengar, det kan jag hålla med om, men jag tror att det skulle slå mera på skattebortfallet. Det skulle minska samhällets möjligheter att ge stöd.

Det här kan vara en avvägningsfråga. Den socialdemokratiska linjen är att en glad givare skall finnas utan att man skall få detta skatteunderstöd. Det kan vara fel, men jag anser att skatteberedningen kommer att ta ställning till detta när den granskar alla avdrag som finns. Det är beredningens uppgift.

Det är detta som gör att det här ligger två förslag. Vi har litet olika uppfattningar om vem som skall granska avdragen.

Sedan vill man på den borgerliga sidan ha en viljeyttring att avdrag skall finnas, medan vi inte vill ha någon viljeyttring alls i den här frågan. Man säger att vi har varit emot avdrag, men eftersom skatteberedningen skall granska allt detta så får den granska även avdragen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Den andemening herr Hyltander lade in i mitt anförande om den som tjänade 200 000 kronor var att jag ansåg, att denna människa skulle vara en knöl. Jag vet nu inte varför folkpartister skall tro att socialdemokrater anser att människor som tjänar 200 000 kronor är knölar. Jag förstår inte varifrån herr Hyltander har fått detta. Men nu är det bra att vi fick höra att inte heller herr Hyltander tycker att vederbörande är en knöl. Då är den saken klar.

Ändamålet är viktigast, säger herr Hyltander, Ja, vi är överens om att dessa organisationer skall ha ett rejält stöd. Men vi är fortfarande oense när det gäller att låta stödet gå via orättvisa avdragssystem.

Till herr Fridolfsson vill jag slutligen säga, att jag är tacksam för det betyg som han gav. Hade herr Fridolfsson sagt att jag hade gjort en bra insats här i dag då hade jag blivit djupt deprimerad. När herr Fridolfsson säger att det gått snett för mig och att jag gjort en dålig insats då är jag övertygad om att det är ett bra betyg.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Realisationsvinst-
beskattningen
vid avyttring av
fastighet*

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda
angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes.
Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 163
Nej — 163

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, nedlade herr förste vice
talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr förste
vice talmannens anmodan herr Löfgren (fp) ur urnan upptog den ena av
dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit
utskottets hemställan.

§ 17 Realisationsvinstbeskattningen vid avyttring av fastighet

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 11 i anledning av motioner
angående realisationsvinstbeskattningen vid avyttring av fastighet, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1974:102 av herr Petersson i Röstånga m. fl. (fp) vari hemställdes att
riksdagen överlämnade motionen — innefattande yrkande om uppskov
med realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av egnahemsfastighet
på grund av byte av bostadsort — till realisationsvinstkommittén för
beaktande,

1974:274 av herr Wikner m. fl. (s),

1974:369 av herr Hugosson m. fl. (s),

1974:604 av herr Gustafsson i Stenkyrka m. fl. (c, s, m, fp),

1974:627 av herr Schött m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen
begärde att Kungl. Maj:t lade fram förslag om ändrade regler för
realisationsvinstbeskattning vid byte av bostadsort samt

1974:962 av fru Troedsson (m) och herr Turesson (m).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1974:102,

2. motionen 1974:274,

3. motionen 1974:369,

4. motionen 1974:604,

5. motionen 1974:627,

6. motionen 1974:962.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson
i Trobro (m) vilka ansett att utskottet under 1 och 5 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1974:102 och 1974:627
hos Kungl. Maj:t begärde att förslag snarast framlades om sådan ändring
av realisationsvinstbeskattningen att uppskov med beskattningen kunde
medges vid försäljning av villafastighet som var föranledd av byte av
bostadsort.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Detta betänkande behandlar en del motioner med begäran om förändringar i realisationsvinstbeskattningen vid avyttring av fastighet. Ett par motioner har tagit upp ett speciellt problem, nämligen realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av villafastighet i anledning av byte av bostadsort. Denna fråga har under flera år varit uppe till behandling, och det finns alljämt ett mycket stort behov av ändring på detta område. Man har stor anledning att rätta till förhållandena med hänsyn till att det ju förekommer en ganska stark rörlighet ute på arbetsmarknaden -- någonting som man också bör understödja. Ett alldeles särskilt behov har uppstått under de senaste åren på grund av det beslut som riksdagen har fattat om utflyttning av en hel del ämbetsverk till landsorten. Det är klart att många därför finner anledning att byta bostad och kanske sälja sin fastighet här i Stockholm.

Den vinst som uppstår vid en sådan här försäljning blir ju helt fiktiv, då pengarna går åt för att skaffa en fastighet på den nya bostadsorten. Det är därför som vi menar att det vore rimligt att man fick ett uppskov med beskattningen.

Nu är det väl riktigt att en utredning pågår, och det är möjligt att den kommer att ägna sig åt detta problem -- utskottsmajoriteten har ju den förhoppningen. Men med hänsyn till att vi så länge hållit på med den här frågan har herr Nilsson i Trobro och jag ansett att man bör visa en reaktion från riksdagens sida och begära att frågan skyndsamt måtte bli föremål för behandling av någon utredning.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Utskottet har mycket litet gått in på sakfrågorna. Motiveringen härtill är att praktiskt taget alla dessa frågor för närvarande behandlas av realisationsvinstkommittén, som skall slutföra sitt arbete under 1974. Då kommer alltså de allra flesta frågorna att aktualiseras. De frågor som inte aktualiseras av utredningen kommer ju ändå att få ett underlag för bedömningen. Därför har utskottsmajoriteten menat att det i dag inte finns någon anledning att bryta ut enskilda frågor och försöka få en ändring till stånd, även om det i något fall kan vara motiverat med ändringar, både i skärpande och i uppmjukande riktning. Utskottet har då ansett att riksdagen för närvarande skall avslå motionerna och avvakta det förslag som kommer från realisationsvinstkommittén.

När nu herr Magnusson i Borås ändå har tagit upp en fråga, skall jag bemöta den något. När det gäller eget hem är det ingalunda så som reservanterna säger, att man beskattar fiktiva vinster. Då man skall få fram om någon vinst har uppstått, får ju till inköpspriset läggas en indexuppräknings, som gör att hela penningvärdeförändringen är fri från skatt, och dessutom sker ett påslag på 3 000 kr. om året som man inte behöver skatta för. De vinster som sedan blir kvar skall belastas med vanlig skatt intill 75 procent.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Realisationsvinst-
beskattningen
vid avyttring av
fastighet*

Det är alltså enligt min uppfattning inga fiktiva vinster som beskattas utan verkliga vinster, eftersom vi tar hänsyn till prisförändringarna och dessutom ger en säkerhetsmarginal på 3 000 kronor per år som vederbörande har innehaft huset.

Om man flyttar från en dålig ort där huset inte är mycket värt, får man ingen vinst. Om man flyttar från en ort med ett vanligt prisläge upp till en storstad, där prisläget är så mycket högre, då räcker inte pengarna till för att köpa den nya villan, det erkänner jag. Men å andra sidan får man en förmögenhetstillgång som är värd så oerhört mycket mera, och då vore det väl orimligt om man dessutom skulle få avdrag eller vad det är fråga om. Nu talas det visserligen bara om uppskov, men på sikt måste det väl ändå bli något slags avdrag.

Jag yrkar bifall till skatteutskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Det ligger väl en hel del i vad herr Wärnberg säger om de fiktiva vinsterna. Men jag framhöll ju att verkningarna blir sådana att det uppstår bara en fiktiv vinst genom att vederbörande måste skaffa sig en liknande bostad på den nya bostadsorten, till vilken han många gånger flyttar utan att själv önska det. Det var därför jag ville göra gällande att när nu vederbörande tvingas flytta till en ny bostadsort och där måste skaffa sig en ny bostad är det rimligt att det försäljningsbelopp som han har fått på den gamla orten inte blir föremål för någon beskattning, då han i alla fall måste använda hela beloppet för att skaffa sig en liknande bostad på den nya orten.

Det är bara detta vi tvistar om.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkterna 1 och 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 269

Nej — 48

Avstår — 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

§ 18 Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

Nr 12 rörande vissa inrikes- och charterflygfrågor

Inrikesutskottets betänkanden

Nr 4 i anledning av propositionen 1974:1 i vad avser vissa för flera huvudtitlar gemensamma frågor jämte motioner

Nr 6 i anledning av i propositionen 1974:1 bilaga 13 gjorda framställningar rörande invandringspolitiken jämte motioner

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 19 Jordbrukspolitiken, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 6 i anledning av motioner angående jordbrukspolitiken, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1974:125 av herr Helén m. fl. (fp) angående jordbrukspolitiken, såvitt nu var i fråga (punkterna 1-4 och 6),

1974:232 av fru Anér (fp) vari, såvitt nu var i fråga (punkten B), hemställts att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om tilläggsdirektiv till 1972 års jordbruksutredning att framlägga förslag i syfte att främja alternativa jordbruksmetoder, t. ex. biodynamiska odlingsmetoder, i enlighet med vad som anförts i motionen,

1974:236 av herrar Josefson (c) och Fågelsbo (c) angående rationaliseringsstödet till familjejordbruk,

1974:507 av herr Fällidin m. fl. (c) angående jordbrukspolitiken, såvitt nu var i fråga (punkterna 1 a-e, 2 b och c, 3 a, b och d),

1974:515 av herr Krönmark m. fl. (m) om vidgad rätt till rationaliseringsstöd åt jordbruk,

1974:516 av herr Krönmark m. fl. (m) om en översyn av metodiken vid beräkningar av lantbruksföretags lönsamhet,

1974:519 av herr Krönmark m. fl. (m) om samordning av jordbrukspolitik och naturvårdspolitik,

1974:532 av herrar Sjönell (c) och Sundman (c) angående den inhemska proteinproduktionen,

1974:811 av herr Johansson i Holmgården m. fl. (c, m) om vidgad rätt för jordbrukare till rationaliseringsstöd, m. m.,

1974:816 av herr Leuchovius m. fl. (m) om vidgad rätt för jordbrukare till driftslån enligt rationaliseringskungörelsen,

1974:1094 av herr Adolfsson m. fl. (m) om åtgärder för att trygga en framtida livsmedelsförsörjning,

1974:1098 av herrar Enlund (fp) och Eriksson i Arvika (fp) om upphävande av förbudet mot stöd till deltidjordbruk, m. m., såvitt nu

Nr 51

Torsdagen den
28 mars 1974

Jordbrukspolitiken,
m. m.

var i fråga (punkterna 1 och 3),

1974:1100 av herr Fälldin m. fl. (c) om främjande av deltidjordbruk,

1974:1114 av herrar Nilsson i Växjö (s) och Fagerlund (s) angående
besvär över lantbruksnämnds beslut om markförsäljning,

1974:1469 av herr Krönmark m. fl. (m) angående jordbrukets
kapitalförsörjning,

1974:1476 av herr Nilsson i Tvärålund (c) om ökad statlig rådgivning
åt jordbrukare samt

1974:1482 av herr Westberg i Ljusdal (fp) angående jordbrukets
kapitalbehov.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört
angående tilläggsdirektiv till 1972 års jordbruksutredning,

2. hemställa att Kungl. Maj:t till 1972 års jordbruksutredning
överlämnade motionerna

a. 1974:125, yrkandena 1–3 och 6,

b. 1974:236,

c. 1974:507, yrkandena 1 a–e, 2 b och c, 3 a och d,

d. 1974:515,

e. 1974:516,

f. 1974:519,

g. 1974:532,

h. 1974:811,

i. 1974:816,

j. 1974:1094, yrkande 3,

k. 1974:1098, yrkandena 1 och 3,

l. 1974:1100,

m. 1974:1114,

n. 1974:1469,

o. 1974:1476 och

p. 1974:1482,

3. lämna utan åtgärd motionerna

a. 1974:125, yrkande 4,

b. 1974:232, yrkande B, och

c. 1974:1094, yrkandena 1 och 2,

4. anse motionen 1974:507, yrkande 3 b, besvarad med vad utskottet
anfört.

Reservation hade avgivits av herr Enlund (fp) som ansett att
utskottet under 3 b bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad
reservanten anfört i anledning av motionen 1974:232, yrkande B.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Jag förutsätter att kammarens ledamöter har överseende
med mig, om jag nu inte utnyttjar alla de 15 minuter som jag är
antecknad för på talarlistan.

Trots att förevarande i stort sett enhälliga utskottsbetänkande inte är särskilt omfattningsrikt har det ändå ett ganska omfattande innehåll. Det finns kanske anledning att här peka på det ganska ovanliga förhållandet att utskottets hemställan utmynnar i någon form av bifall till inte mindre än 32 motionsyrkanden. Det är ju inte alla utskottsbetänkanden som har det innehållet. Låt mig här ge en mycket kort presentation av detsamma.

Riksdagens beslut 1967 rörande riktlinjer för jordbrukspolitiken var ingalunda enhälligt. På många punkter var meningarna delade. Det fanns också väl formulerade och angelägna målsättningar. Jag tillåter mig här att citera en, som jag läser från s. 5 i utskottets betänkande: "Enligt de mål för politiken som därvid uppställdes skall jordbruket åstadkomma en produktion av önskad storlek till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad samtidigt som det skall vara möjligt för dem som är sysselsatta inom jordbruket att få del av den allmänna standardstegringen."

Om denna allmänna målsättning råde inte särskilt delade meningar. Däremot fanns det många olika uppfattningar om hur man skulle nå det angivna målet. Under årens lopp har det inte minst när det gällt försörjningsgraden samt jordbrukens storlek och rationaliseringskungörelsen över huvud taget funnits många uppfattningar uttalade i motioner till riksdagen. Dessa uppfattningar har haft en ganska entydig inriktning. Man har varnat för en nedskärning av landets självförsörjning och för kriser som kunde komma att förändra de synsätt som var rådande vid målsättningen 1967. Nu har det emellertid hunnit hända en rad saker ute i världen. Dels har vi fått uppleva en energikris, dels har vi fått uppleva brist på livsmedel i en värld med växande befolkning. Dessutom har det inträffat i det svenska parlamentet att vi fått ett jämviktssläge. Olika faktorer tillsammans har inneburit att dessa många motionskrav nu har kunnat behandlas i en något annan form än tidigare.

Motionskraven handlar om:

tilläggsdirektiv till den sittande jordbruksutredningen angående jordbrukets rationalisering, rörande bl. a. familj jordbruk och deltidsjordbruk,

åtgärder för uppbyggnad av katastroflager av spannmål och andra livsmedel för snabbt utnyttjande vid akuta livsmedelskriser,

krav på översyn av reglerna för rationaliseringsstödet i syfte att inrikta detsamma efter principen om ett successivt uppbyggande av mindre enheter till bärkraftiga familj jordbruk,

förslag till riksdagen i syfte att främja naturvård och landskapsvård genom åtgärder inom jordbrukspolitikens ram,

krav att jordbrukspolitiken utformas med hänsyn till den globala livsmedelssituationen och det förändrade läge som inträtt genom den permanenta brist på energi som kan förväntas i framtiden,

krav om att all jordbruksjord och åkerjord och alla betesmarker som lämpligen kan brukas och vidmakthållas skall utnyttjas för livsmedelsproduktion,

krav på att alla åtgärder som syftar till att bryta sambandet mellan jordbruk och skogsbruk eller som på något sätt försvårar driften vid kombinerade jord- och skogsbruksföretag skall avvisas,

förslag om att god jordbruksjord så långt möjligt skyddas mot

Torsdagen den
28 mars 1974

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

exploatering för tätbebyggelse och vägbyggen,

förslag om att de kostnader som uppstår i samband med export av jordbruksprodukter som måste ske till lägre priser än som gäller i landet i princip skall bäras av hela folkhushållet genom staten,

förslag om att nya överläggningar tas upp med EG-ländernas representanter för att söka bibehålla den svenska livsmedelsexporten till EG,

krav på rätt att successivt bygga upp bärkraftiga jordbruk,

förslag om annat kalkyleringssystem för rätt till statlig kreditgaranti.

En del motionärer kräver samordning mellan jordbrukspolitik och naturvårdspolitik, att kulturlandskapets bevarande erkänns som en samhällelig uppgift för jordbruket, att kommunala markhushållningsplaner med markens kvalitativa egenskaper som utgångspunkt utarbetas, att ingen ytterligare nedläggning sker av odlingsvärd åkerjord med hänsyn till det internationella försörjningsläget.

Den här uppräknningen kan synas enformig. I någon mån kuggar motionerna in i varandra och i någon mån är det fråga om upprepningar. Jag tycker nog ändå att det finns anledning att som bakgrund för riksdagsbeslutet repetera vad olika motionskrav går ut på.

Här finns tankar om möjligheterna för Sverige att bli självförsörjande i fråga om proteinprodukter. Det finns framstötter som är specialinriktade på Norrland. Så t. ex. reses krav på sådana ändringar av reglerna för rationaliseringsstöd till jordbruket, att effektiva stödåtgärder för ett långsiktigt bestående jordbruk kan sättas in även i de inre delarna av Norrland, att formerna för rationaliseringsstöd ändras så att alla typer av enskilda företag i princip blir jämställda vid prövningen och så att kombinerade företag med t. ex. jordbruk, skogsbruk och turistservice betraktas som en enhet, att jordhävdslagen och dess tillämpning görs till föremål för översyn i syfte att åstadkomma ett effektivare skydd mot nedläggning och vanhävd av odlad jord.

Det finns också krav om att B-stödet förändras så att nuvarande åldersgräns slopas och brukarebegreppet ges sådan tolkning att hustru som arbetar i jordbruket blir jämställd med mannen. Vidare finns krav på att rationaliseringskungörelsen skall ändras så att driftslån till jordbrukare kan medges i vidare omfattning än nu för investeringar som syftar till bättre arbetsförhållanden eller rationellare drift.

Det här är en ganska rik flora av krav på förändringar, och det finns ytterligare många sådana yrkanden — som jag sagt drygt 30 stycken. Sist men inte minst kanske jag skall nämna kravet på tillgodoseende av kapital- och kreditbehovet, en snabb utredning om kapitalbehovet samt tillskapande av möjlighet till långfristiga lån och bunden ränta för jordbrukare med nystartade jordbruksföretag.

Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med ytterligare uppräknig. Tillåt mig bara att säga att utskottets sammanfattande bedömning av dessa frågor finns i utskottsbetänkandet. Det som kanske har speciellt intresse i sammanhanget är följande uttalande av utskottet:

”Även om vissa ändringar, vilka befunnits särskilt angelägna, har genomförts under denna period finns det enligt utskottets mening skäl att nu göra en mera allmän översyn över rationaliseringspolitiken. Detta kan vara motiverat av den förändring jordbruket genomgått sedan

närmast föregående översyn, liksom även av den förändrade roll i samhället som jordbruket kan ha erhållit till följd av utvecklingen. Den ändring i den allmänna politiken som kännetecknas av en ökad betoning av regionalekonomiska synpunkter har redan lett till ett tilläggsuppdrag åt 1972 års jordbruksutredning." Utskottet finner det alltså nu naturligt "— ... att den av utskottet förordade mera allmänna översynen över hela rationaliseringspolitiken även hänskjuts till jordbruksutredningen, vars direktiv därför bör vidgas i angiven riktning. Översynen bör ske med beaktande av de erfarenheter som vunnits i det hittillsvarande rationaliseringsarbetet och göras allsidig och förutsättningslös. Det är önskvärt att nu ifrågasvarande utredningsarbete kan bedrivas snabbt. Utredningen bör här liksom i fråga om utredningsområdet i övrigt ha möjlighet att lägga fram delbetänkanden."

Detta är den sammanfattande bedömningen från utskottets sida, och vi har med mycket stor glädje kunnat notera att det råder enighet kring den.

Det finns ett par motioner som hör till samma ärendegrupp som den jag nyss berört men som utskottet inte kunnat enas om att föra till utredningen. I reservationen som är fogad till utskottets betänkande har detta också påpekats.

Jag vill också nämna något om den motion som rör krav på utredning även i vad gäller andra former av jordbruksdrift än de traditionella — den syftar till jordbrukstekniska former som inte tar i anspråk så mycket energi och handelsgödsel. Det rådde i och för sig inte så starka motsättningar kring den här frågan i utskottet, men utredningskravet bars upp av en argumentering i motionen som utskottets majoritet inte ansåg sig kunna ställa sig bakom — vilket var en förutsättning för att hänvisa motionen till utredning. Det fanns kanske också den bedömningen att dessa något speciella och mer krävande utredningsuppdrag skulle läggas i händerna på någon speciell expertgrupp; detta var min personliga bedömning.

Jag skulle dock vilja påstå att jag har utskottet bakom mig om jag säger att vi är litet tveksamma, huruvida vi genom det stora tilläggsuppdrag som vi här ger jordbruksutredningen inte löper risken att lasta på utredningen alltför många uppdrag, så att arbetet därigenom kan fördröjas, vilket naturligtvis vore ett resultat som vi helst av allt skulle vilja förhindra i stället för att åstadkomma.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 6.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Herr Larsson i Borrby har redan nämnt att ett stort antal motioner med en mängd önskemål behandlas i jordbruksutskottets betänkande nr 6. Jag vill här säga några ord om dels en partimotion och dels några enskilda motioner från folkpartiet där önskemålen i stort sett och i korthet kan sammanfattas sålunda: Vi vill ha till stånd de förändringar i den svenska jordbrukspolitiken inriktning som kan motiveras av följande tre omständigheter:

1. Den förändrade situationen på världsmarknaden och bristen på

Torsdagen den
28 mars 1974.

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

livsmedel globalt sett. Det torde numera stå ganska klart för de flesta överskottsländer att det inte är möjligt att skära ned den egna produktionen i förlitande på att i framtiden mera permanent kunna köpa livsmedel på världsmarknaden. Med de framtidsutsikter vi har bör vi nu vara mycket försiktiga när det gäller att skära ned den odlade arealen i Sverige – naturligtvis bortsett från de mindre arealer med mycket dålig jord, som dock här och var ännu brukas.

2. De allmänna önskemålen att behålla en levande landsbygd kan på många håll i vårt land inte uppfyllas, om inte även mindre familj jordbruk och deltid jordbruk får bestå. Det är mot den bakgrunden vi har krävt en översyn av rationaliseringsbestämmelserna, så att förbudet mot stöd till deltid jordbruken upphävs och så att även mindre företag skall kunna komma i åtnjutande av exempelvis bidrag till täckdikning.

3. Jordbrukets landskapsvårdande betydelse och naturvårdsintressena bör tas med vid den jordbrukspolitiska bedömningen. Och naturvärden är knappast ett intresse som berör enbart det svenska jordbruket – den är i lika hög grad ett intresse för de många tätortsbor som under veckohelger och semestrar vill komma ut i en vacker och ofördärvad natur i öppen bygd. Det är emellertid knappast möjligt att tänka sig att skapa en levande landsbygd enbart genom fritidsbebyggelse. Det är därför nödvändigt att fortsatt uttunning av den bofasta befolkningen förhindras. Skall vi lyckas med detta, är det nödvändigt att även de mindre jordbruksföretagen får möjlighet att bestå. Av bl. a. detta skäl bör enligt vår mening även naturvårdssynpunkterna vägas in vid bedömningen av t. ex. en enstaka brukningsenhets fortbestånd.

Beträffande de delar i motionerna som jag här nämnt har utskottet i enighet – såsom herr Larsson i Borrby redan har påpekat – föreslagit att Kungl. Maj: Majt överlämnar motionerna, tillsammans med liknande motioner från annat håll, till jordbruksutredningen. Jag hoppas att det utan alltför stor tidsutdräkt skall bli möjligt att behandla frågorna i utredningen. Utskottet skriver att det skall vara förutsättningslösa överväganden. Mot detta har jag ingenting att invända, men det är väl ändå rätt naturligt att jag här uttalar förhoppningen, att de resultat man kommer fram till skall så långt det är möjligt överensstämma med önskemålen i motionerna.

Den reservation av mig som finns fogad vid betänkandet och som herr Larsson i Borrby berörde kommer fru Anér att närmare motivera. Jag nöjer mig därför, herr talman, med att på den punkten yrka bifall till reservationen. På övriga punkter yrkar jag bifall till vad utskottet hemställt.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag kan inte låta bli att delta i denna debatt om jordbruksfrågorna, och jag vill göra det närmast i anslutning till reservationen. Jag tycker att jordbruksutskottets betänkande är en framgång, och den gratulerar jag till. Men ändå måste jag uttala min besvikelse över jordbruksutskottets sätt att hantera några av frågorna i betänkandet.

En fråga som har tagits upp i några av motionerna är, fritt formulerat:

Hur skall vi ta vara på vår jord? En annan fråga gäller icke-konventionella jordbruksmetoder.

Utskottets skrivning vittnar om att man är litet efter sin tid. Man har på något sätt fastnat i traditionella mönster, och man kommer inte ifrån utskottets utlåtanden tidigare år – den gamla attityden upprätthålls med en viss konsekvens.

Frågan om jordens användning var, som alla vet, temat vid årets lantbruksvecka. Det är kanske litet oförskämt att säga det, men detta tycks ha undgått jordbruksutskottet. Annars skulle man ha tagit allvarligare på dessa problem. Man skulle inte ha nöjt sig med att skicka problemen till 1972 års jordbruksutredning. Visst är det ett jätteframsteg att man har gjort det, men man borde samtidigt ha gjort ett uttalande om i vilken riktning man ville ha problemen behandlade. Utskottet borde ha sagt sin mening om den situation som vi befinner oss i. Men det gör utskottet inte. Det räcker inte att som utskottet gör hänvisa till att utredningen skall överväga frågan om jordbruksproduktionens lämpliga omfattning.

I framtiden uppstår otvivelaktigt, som redan har sagts, en konflikt mellan å ena sidan Sveriges och världens stora behov av att framställa livsmedel på den gnutta jord vi äger och å andra sidan samhällets krav på utbyggnad av vägar, industrier, samhällen, flygplatser osv. Jag tror nämligen att vi inte alls kan nöja oss med vad riksdagen uttalade 1972, då vi godkände riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen. På s. 12 i betänkandet sägs: "Uppstår konflikter mellan jordbruksintressen och tätortsexpansion, bör enligt riktlinjerna högvärdig jordbruksmark inte tas i anspråk för tätbebyggelseändamål om en från samhällsbyggandets synpunkter likvärdig lösning kan åstadkommas på annan för jordbruket mindre värdefull mark." Och sedan skall man fortsätta att läsa nästa mening: "I det planeringsarbete som pågår till följd av nämnda riksdagsbeslut skall anges var det finns skäl att vidta särskilda åtgärder för att tillgodose jordbruksintressena."

Jag menar att vi i dag måste ha kommit så långt att vi prioriterar jorden. Med dagens teknik måste vi ta hand om även den jord som inte är av första klass. Jag tycker att jordbruksutskottet lever kvar något i det socialdemokratiska jordbrukspolitiska tänkandet under många år – att vi skall lägga ned jord och gårdar och i stället söka importera livsmedel – en vansinnig tanke som inte bärs upp av den ringaste framtidssyn utan saknar all kontakt med verkligheten.

Jag tänker på mitt eget län där enligt ritningarna 78 procent av jordbruksjorden skulle läggas ned. Nu har Smålands bönder inte följt den uppmaningen – de har varit klokare än de som gjorde upp dessa ritningar. Att regeringen för bara fem år sedan höll fast vid denna tanke – och har gjort det även senare – är för mig ofattbart. Man lever fortfarande kvar i denna anda men vågar inte säga ut det. Någoting av denna anda tycker jag också fortfarande finns kvar i utskottets skrivning.

Jag är alltså inte belåten med utskottets uttalande, men jag måste nöja mig med att föra dessa mina synpunkter till protokollet, eftersom det i detta avsnitt inte finns någon reservation.

Men det finns en reservation, som jag tänker rösta för, trots att jag

Nr 51

Torsdagen den
28 mars 1974

Jordbrukspolitiken,
m. m.

inte anser att den är fulländad. Den är inriktad på endast en jordbruksmetod, trots att det finns en rad andra som man i dag skulle vilja framföra som någorlunda likvärdiga alternativ.

I den frågan säger utskottet precis som det gjort år efter år; man ser inte att det håller på att hända någonting med vissa delar av vår jordbruksjord och när det gäller människornas önskemål. Man hänvisar till den resistensbiologiska forskning och den allmänna miljöforskning som pågår i vårt land. Vi vet att den resistensbiologiska forskningen i detta land fortfarande rör sig med mycket små medel och att den är under omorganisation. Denna forskning kan inte lösa alla problem i detta avseende.

Nu är det fråga om att ta vara på de jordbrukare och växtodlare som försöker – ibland med mycket stora försakelser – producera livsmedel med hjälp av så litet av gift och kemiska tillsatser som det över huvud taget är möjligt. Varför skall vi inte mer hjälpa dem som arbetar med dessa balanserade metoder? Jag tycker att vi borde göra det helt enkelt därför att dessa människors ärliga och allvarliga intresse är att försöka driva jordbruk och samtidigt förbättra den jord som de handskas med. Vi vet att många av jordbruksmetoderna i dag är hårt drivna och suger ut jorden i vissa delar av vårt land. Man gör inte detta medvetet, men det sker av ekonomiska skäl.

Jag talar här inte om biodynamisk odling utan om en balanserad odling som kan använda dagens teknik på olika områden, en odling som kan medverka till att vi får bättre kvalitet på grönsaker och andra livsmedel och som gör att vi kan återställa jordar som på grund av felaktiga metoder håller på att sugas ut.

Jag tycker att det hade varit skäligt att jordbruksutskottet även här uttalat sig litet mer positivt. Jordbruksutskottet borde se litet mer framåt i tiden. Vi kommer att tvingas dit av utvecklingen. Varför inte möta denna utveckling? Vi har ju fått en ny, ung och spänstig ordförande i jordbruksutskottet. Jag hade kanske väntat mig att det skulle ha gett resultat i detta fall.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Det finns ju som sagt en enda liten reservation till detta utskottsbetänkande, där för övrigt så många utomordenligt goda oppositionsförslag överlämnas till jordbruksutredningen för välvilligt övervägande.

Utskottet har, som herr Lothigius påpekade, med hänvisning till en hel del forskning som bedrivs i resistensbiologi och vissa typer av miljövärd avvisat förslaget att jordbruksutredningen också skulle få i uppdrag att utreda hur alternativa jordbruksmetoder skulle kunna främjas. Denna forskning har dock mycket litet med motionens ärende att göra. De alternativa former av jordbruk som jag där talar om – ingalunda bara de biodynamiska – utgör mycket radikalare och konsekventare metoder att arbeta med naturen och dess egna medel än de som består i att man använder resistentarter och biologiska bekämpningsmetoder. Det är utmärkt att sådana metoder som de sistnämnda finns. Jag är angelägen om att de skall främjas, men det är inte den saken det rör sig om just nu.

Detta är inte platsen att hålla ett föredrag om de olika former av biodynamisk eller naturenlig odling som förekommer i Sverige. Det räcker med att påpeka att dessa odlingsformer omfattas med stor entusiasm av inte alldeles obetydliga folkgrupper i vårt land. Det är fråga om odlare som av ideella och livsåskådningsmässiga skäl, stödda på vad de anser vara goda fakta, önskar få fram sina produkter utan kemiska gödsel- eller bekämpningsämnen. Enligt deras uppfattning bevarar man därmed jordens kvalitet och får en bättre kvalitet på varorna. I fråga om den första synpunkten har de i princip medhåll av professor Georg Borgström. Den senare synpunkten delas av kunderna, och det bör anmärkas att dessa varor på intet vis saluförs med någon mördande reklam. De blir huvudsakligen kända genom man-till-man-propagandan.

Det är uppenbart att dessa tankar och strävanden ligger i linje med den önskan om ett naturligare levnadssätt och ett mindre beroende av industrisamhällets energikrävande produkter som är ett så påfallande inslag i vår tid, trots alla tendenser åt motsatta hållet. Somliga människor vill helt enkelt ta konsekvenserna av sina åsikter och inte bara predika ett giftfritt och naturligt samhälle utan också efter förmåga söka förverkliga det. Då uppkommer den fråga som är dagens fråga: Skall de få någon hjälp till detta av samhället på något så när lika villkor som den överväldigande majoriteten av jordbrukare får den, eller måste de kämpa alldeles på egen hand, enbart med frivilliga medel och ofta med frivillig arbetskraft på sätt som är beskrivna i motionen?

Jag kan inte se varför dessa odlare inte skulle kunna få någon blygsam del av det stöd som det vanliga jordbruket får, t. ex. genom att någon jordbrukskonsulent får möjlighet att arbeta för alternativ odlingsteknik och lämna de upplysningar och den hjälp som dess odlare behöver. De experiment för att visa resultatet av andra odlingsmetoder än de konventionella som framgångsrikt har bedrivits under några år vid Ultuna i samarbete med en stiftelse skulle alltså kunna få fortsätta och fullföljas.

Inte här och i dag men på andra håll har jag under flera år hört det argumentet mot att biodynamiska odlingssätt och andra liknande skulle få stöd, att jag är ute för att ruinera Sveriges bönder. Vi kan ju inte gå tillbaka till forna brukningsmetoder, heter det, och dra upp tistlar för hand. Men för det första är det här fråga om en liten grupp odlare, som verkligen inte hotar någon och som ingen behöver ansluta sig till annat än frivilligt. För det andra så försörjer de sig på sin odling lika bra som andra. Odlingen är mer arbetsintensiv, men varorna blir också bättre betalda, och på små jordbruk kan lönsamheten bli minst lika bra som med konventionella metoder. Varför skulle då inte dessa odlare få chansen att övergå till alternativa jordbruksformer och få rådgivning och utbildning på ungefär samma villkor som andra jordbrukare? Varför skulle inte forskningen i dessa jordbrukstyper kunna stödjäs något mer än i dag och i gott samarbete med forskare av den hittills allenarådande typen eftersom det inte gäller någon polarisering? Det är verkligen inte fråga om att från den ena dagen till den andra göra om hela det svenska jordbruket. Det är fråga om att stödja experiment och försök med nya odlingssätt, som inte osannolikt är utomordenligt framtidsdiga i en värld där energi och resurser har blivit något vi måste spara på.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

Jag blev därför trots allt glad, när jag hörde utskottets värderade ordförande antyda att man kanske möjligen eventuellt någon gång kunde tänka sig en speciell liten utredning om detta. Den utredningen kommer jag att verka för. Jag hoppas att jag nästa år inte skall behöva yrka bifall till en reservation utan till utskottets hemställan. I år, herr talman, yrkar jag alltså bifall till den enda reservationen till jordbruksutskottets betänkande.

Fru HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Den globala livsmedelsbristen gör att 1967 års jordbrukspolitiska beslut framstår som helt otidsenligt. Förslagen i jordbruksutskottets betänkande nr 6 kommer att innebära att 1972 års jordbruksutredning får i uppdrag att utarbeta förslag till en ny jordbrukspolitik som bättre stämmer överens med människans villkor på jorden.

Rationaliseringspolitiken har medfört att lantbruksnämnderna haft i direktiv att enbart främja stordrift, med olyckliga följder för människor och miljö. Det är mycket tillfredsställande att vi nu beslutar att snabbt göra en allmän översyn över rationaliseringspolitiken. Också mindre jordbruk och jordbruk i kombination med andra näringar skall stödjas av samhället. Man har alltså anledning att i långa stycken vara mycket glad över det beslut vi nu går att fatta beträffande jordbrukspolitiken.

Utskottet föreslår inte i detta sammanhang ökat stöd till alternativa jordbruksmetoder, som går in för att minska behovet av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Man anser inte att några tilläggsdirektiv till jordbruksutredningen är erforderliga i denna fråga. Jag utgår ifrån att utskottet i ett senare sammanhang kommer att föreslå andra vägar för att ge ett starkt stöd till dessa metoder. Centerns partimotion nr 1463, som ännu inte behandlats av jordbruksutskottet, uppmärksammar behovet av detta: "Principerna i 1967 års jordbrukspolitiska beslut har genom ekonomiska påtryckningsmedel tvingat fram en hård rationalisering som medfört ett ökat behov av konstgödsling och kemiska bekämpningsmedel. Användningen av kemiska bekämpningsmedel medför redan allvarliga förgiftningsrisker i olika avseenden. Därför måste de ekologiska konsekvenserna av det högmekaniserade jord- och skogsbruket ägnas ökad uppmärksamhet. Forskningen och försöksverksamheten på mera biologiskt inriktat jordbruk måste avsevärt utvidgas så att möjligheterna för mer ekologiskt inriktade brukningsmetoder blir klarlagda. — — — Effektiva gödselvårdsanläggningar är betydelsefulla från bland annat grundvattenssynpunkt."

Det är uppenbart att samhällets stöd är helt otillräckligt till alternativa jordbruksmetoder, t. ex. biodynamisk odling och andra metoder av naturenlig odling. Ibland har man svårt att värja sig för misstanken att samhällets organisationer snarast motarbetar dessa strävanden. Människor som ägnar sig åt jordbruksmetoder som är mer varsamma mot naturen än de konventionella möter föga förståelse från myndigheterna och kan t. o. m. finna sin anställning hos jordbruksmyndigheter ifrågasatt. Detta är chockerande ur många, inte minst demokratiska synpunkter och vittnar knappast om någon öppen och positiv inställning hos dem som

makten och pengarna haver till att fördomsfritt pröva nya vägar.

Jag utgår från att frågan om ett starkt stöd till mera biologiskt inriktat jordbruk kommer att positivt behandlas i annat sammanhang av jordbruksutskottet men vill redan nu instämma i yrkandet om bifall till den reservation som herr Enlund har fogat till jordbruksutskottets betänkande nr 6.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Herr talman! Jag begärde ordet när herr Lothigius anklagade utskottet för att ha tagit litet för lätt på de här frågorna. Det är kanske tvärt om. Vi har anat bakom frågorna så svårlösta problem att vi helt enkelt menar att det inte är stor idé att ta itu med dessa problem förrän vi har löst en hel del av de grundläggande frågorna. Den grunden skall jordbruksutredningen lägga, anser vi, och dit har vi föreslagit att en del motioner skall remitteras.

Någon hörde kanske händelsevis på vad jag sade i remissdebatten, då jag nämnde något om det anmärkningsvärda i att inrikesdepartementets utredning om hushållning med mark och vatten på bara fem sidor avfärdade hushållningen med den icke förnyelsebara naturresursen mark och på alla de övriga 540 eller 550 sidorna talade om att exploatera denna naturresurs för bebyggelseändamål, för fritidsändamål och vad det nu kan ha varit för någonting. Låt oss tänka framåt i tiden ett tag och göra tankexperimentet att inga torrkatastrofer och inga farsoter decimerar världens befolkning och att befolkningsutvecklingen fortsätter som den nu gör. Då kommer den 9 januari år 2624 jordklotet att vara fullsatt, efter vad statistikers sifferlek ger till resultat. En människa per m² fast mark, och jag vågar påstå att det kommer att bli ganska obehagligt på jorden då. Det där kommer att ta sig den formen att vi får några jättelika städer som växer mest på höjden. Den stackars mark som ligger däremellan kommer att odlas sönder, den kommer att nötas sönder. År 2624 är behagligt långt fram i tiden, så behagligt att vi, som bara siktar på nästa val, inte skall behöva ta hänsyn till det.

Men det är inte så förfärligt långt fram i tiden. Låt oss tänka tillbaka ett tag. De av oss som haft förmånen att få gå i den äldre skolan och lära oss att vi har en historia före Per Albin, vi har fått lära oss att om man går tillbaka lika långt, hamnar vi vid Nyköpings gästabad och den tid då Norden hade den enda statsman vi hittills har haft, en statsman som var en kvinna och hette drottning Margareta. Det är ganska nära tillbaka i historien. Lika nära är det fram till den här obehagliga tidpunkten. Det gäller för oss att redan nu sätta i gång och planera för detta.

Även om vi har 600 år på oss måste varenda åtgärd vi vidtar sikta till att trygga vår försörjning i en alltmera tätbefolkad värld. Därvidlag kan man knappast påstå att vi har visat det rätta ansvaret i vår generation. Att exploatera bara för att vi skall få det bättre – allt går ut på detta. Hur våra barn får det är någonting som inte kommer oss vid. Det får de klara upp bäst de vill. Det är de här frågorna som är så allvarliga att allt annat blir ganska smått.

Vi behöver inte gå till år 2624 för den delen; det är väl nu ett antal år sedan FAO publicerade någon beräkning i de här frågorna, där man

Nr 51

Torsdagen den
28 mars 1974

Jordbrukspolitiken,
m. m.

Torsdagen den
28 mars 1974

*Jordbrukspolitiken,
m. m.*

räknade med att om vi fram till år 2000 skall kunna bibehålla dagens försörjningsläge, i vilket bara en tredjedel av jordens befolkning kan äta sig mätt medan två tredjedelar svälter, måste vi ha fördubblat världens livsmedelsproduktion. Vill vi att år 2000 hela mänskligheten skall kunna äta sig mätt, måste vi redan i dag fördubbla livsmedelsproduktionen och till år 2000 ha fyrfaldigat den. I ett sådant läge går vi här i landet och lägger igen prima åkerjord till skog och gör jorden för överskådlig tid framåt om inte helt oanvändbar till livsmedelsproduktion så i varje fall svår användbar. Det är de där småbitarna inne i skogen som är svåra att bruka ekonomiskt som får stryka med i första hand till skada för landskapet och till skada för livsmedelsproduktionen. Det är sådana områden som skulle lämpa sig bra för sådana brukningsmetoder som fru Anér här talade om.

Men vi måste tänka på ett helt annat sätt än vi hittills har gjort, tänka betydligt längre framåt i tiden innan vi tar några definitiva ståndpunkter. Det hjälper inte att tala om några giftfria livsmedel, eftersom något giftfritt jordbruk inte finns. Naturen själv använder gifter i sin egen hushållning. Jag vet inte om några av er haft kontakt med ett ogräs som heter kvickrot. Har man fått in det, så har man just ingenting annat beroende på att kvickroten avsöndrar biocider, en herbicid som heter agropyrin som håller andra saker på avstånd. Naturen har här visat vägen för det moderna jordbrukets bekämpning av ogräs. Jag vet inte om man kan kalla detta för en förgiftande form av jordbruk, men det visar oss i alla fall att naturen själv inte är främmande för att använda gifter. Man behöver inte göra några mera ingående analyser av våra grödor för att komma fram till att man kan hitta giftämnen överallt – även där man tidigare inte använt biocider av något slag.

Därmed är inte alls sagt att vi inte på lång sikt måste syfta till att komma fram just till vad fru Anér här talar om. Vi måste komma till en minskad användning av helt främmande gifter i vårt jordbruk. Men det är också ett så ohyggligt stort problem att vi i jordbruksutskottet inte vågat ta upp det nu utan vi säger att grunden först måste läggas av jordbruksutredningen. Sedan får vi se vart vi kan komma.

Kanske jag får avsluta detta lilla anförande, som utmynnar i ett yrkande om bifall till jordbruksutskottets hemställan, med att uttrycka det önskemålet, att våra kommunalmän, våra lärare måtte tvingas till samma sak som sker i Östtyskland, där man ser på dessa saker på ett klokt sätt. Man har där inrättat en särskild naturvårdsskola, där dessa hedervärda kategorier medborgare skall gå en kurs. Kursen varar en vecka och man har femtio elever åt gången, men det är kurs på kurs stup i ett på den här skolan. Man får lära sig de grundläggande sakerna om ekologi och markhushållning, vattenhushållning osv.

På dessa områden brister det mycket hos oss. Så fort miljövärden eller naturvärden kommer i konflikt med kommunens behov av mark för att bygga hus eller sådant, får alltid naturvärden stå tillbaka. Kommunalmännen har bara en sak i tankarna: ökade skattekronor för att få fram kommunen till en mönsterkommun. Det är hedervärt i högsta grad, men vi kan inte hålla på så i längden. Vi måste tänka om. Det är inte bara domedagsprofeter som talar om detta, det börjar klarna för allt fler nu.

Det vore inte dumt med kurser i naturvård för de flesta, men jag förstår inte hur vi skall kunna komma dit. Till sist vill jag upprepa vad jag sade i remissdebatten : Våra valkampanjer är tyvärr upplagda så att det gäller att värvå röster till våra partier. Skall vi hushålla med mark och vatten på ett sådant sätt att vi inte gör det svårare för våra efterkommande att leva, får vi inte fortsätta med den hårdexploatering som i dag försiggår. Då måste vi tänka oss att bromsa ökningen i levnadsstandarden. Var och en förstår hur det skulle gå om man sade i en valkampanj: Rösta på mig, då ska ni få se på en sänkning av levnadsstandarden! Det vore politiskt självmord.

Men vi måste. Jag kan inte förstå att vi kan få bukt med detta på annat sätt än att samlas alla partier vid en rundabordskonferens genast efter ett val, så att vi har ett par år på oss att tänka framåt. Där skall vi försöka klara ut dessa problem: Hur långt skall vi våga gå? Var skall det bli stopp för den här exploateringen?

Herr talman! Jag har sagt detta med anledning av herr Lothigius' påstående att vi inte skulle ha tänkt på dessa allvarliga saker. Det har vi verkligen gjort. Vi har tänkt så att vi har blivit rädda för framtiden. Det är bättre att se till att något blir gjort än att vi tar på oss problem som är så stora att vi inte går i land med dem.

Av den orsaken yrkar jag bifall till jordbruksutskottets betänkande.

I detta anförande instämde herr Adolfsson (m).

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Det skulle vara mycket frestande att knyta an till herr Wachtmeisters intressanta inlägg här, men vi kommer att ha en jordbruksdebatt om någon vecka, så jag skall inte bli långrandig nu! Och inte sedan heller, förresten.

Det var när jag blev medveten om att utskottets ordförande skulle tala en kvart som jag blev orolig. Även om herr Larsson i Borrby är en rättskaffens man, kan man inte i förväg säkert veta vad han hittar på när han får en kvart i en talarstol.

Nu höll han sig ganska exemplariskt inom ramen för utskottets enhälliga beslut, så jag behöver inte bli polemisk.

Min partigrupp är för stöd till de jordbrukare som brukar sina egna gårdar. Vi stöder de åtgärder som krävs för en effektivisering av familjejordbruket. Men det räcker inte. Utvecklingen är i många hänseenden oroande och ställer problem som inte kan lösas utan energiska åtgärder efter nya linjer. Men om jag skulle börja tala om dessa linjer skulle jag dra i gång en lång debatt, och jag misstänker att jag inte skulle göra mig särskilt populär med det.

Jag inskränker mig därför till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Under allmänt hänsynstagande till riksdagens och varandras arbetsformer måste jag ändå – för att i någon mån leva upp till de bedömningar om spänst och annat som tillvitats mig av herr Lothigius – ta risken att kort kommentera de inlägg som har riktats mot utskottet.

Jag kunde göra det bekvämt och kort med att säga att jag anser att alla de fina och riktiga önskemål som framförts från talarstolen i dag angående jordbrukspolitiken framtida inriktning är väl tillgodosedda i föreliggande utskottsbetänkande. För övriga önskemål, inlägg och funderingar har det inte funnits sakligt underlag för att baka in dem i ett riksdagsbeslut. Därmed har jag klarat undan så gott som samtliga talare.

Låt mig säga att ingenting är så bra att det inte kan göras ännu bättre. Det är jag helt medveten om, och det gäller också det riksdagens beslut som vi hoppas snart skall kunna fattas i dessa framtidsfrågor, som är mycket väsentliga inte bara för jordbruket utan för vårt lands försörjning över huvud taget och för vår lilla roll i det globala perspektivet.

Herr Lothigius säger att det som inte är uttalat i utskottsbetänkandet dock "andas" ur det. Han har egentligen ingenting att angripa men han gör en rad påståenden. Han säger bl. a. att jordbruksutskottet tydligen vill fortsätta att lägga ner gårdar och importera livsmedel. Var står det, och vad finns det för stöd för den uppfattningen att utskottet skulle ha uttalat något sådant? Det finns inte.

Herr Lothigius har tydligen inte uppfattat att det här gäller en förhandling, en kompromiss, ett sätt att leda 32 motionsyrkanden till en realistisk och konstruktiv lösning och att det är en skillnad mot tidigare behandling av dessa frågor. Jag tycker det är en viktig skillnad.

Det är klart att herr Lothigius kan ha sin uppfattning om vad som andas ur ett utskottsbetänkande. Vi har bara möjlighet att stå till svars för vad vi har skrivit, och det är vi faktiskt beredda att göra på varje punkt, även om jag gärna erkänner att betänkandet i långa stycken är produkten av en kompromiss, men en kompromiss som vi ställer oss bakom.

Utskottet har inte sett vad som händer, säger herr Lothigius. Vad finns det för stöd för detta i betänkandet? Vi har nog sett vad som händer. Vi har sett att det finns jordbrukare som varken använder konstgödsel, annan gödsel eller kemiska bekämpningsmedel. Vi har också sett vad som produceras på sådana gårdar. Det är ingenting nytt, sådana jordbrukare har funnits i alla tider.

Herr Lothigius säger också att hans åsikter är mer balanserade än de som finns i utskottets betänkande. Jag tycker han har rätt att ha den uppfattningen, men han har också ett visst krav på sig att lämna stöd för den. Vi tycker att bedömningarna i utskottsbetänkandet är väl balanserade.

Beträffande de nya tankegångar som har framskyntat i samtliga inlägg, speciellt de av fruarna Anér och Hambræus, vill jag gärna säga att detta är mycket väsentliga och angelägna frågor som vi i vårt land liksom överallt i världen på sikt måste hantera mycket seriöst. Vi måste ta oss an dem mer och mer. Låt mig vara så pass uppriktig att jag efter de här bedömningarna lämnar det svaret, att med den relativt ringa bakgrundsargumentering, med det ringa faktaunderlag som fanns för detta motionsyrkande, fanns det ingen möjlighet att få en utskottsmajoritet att ställa sig bakom en utredning i denna form. Jag tror att de här tankegångarna måste komma igen, och det måste skapas mer underlag för dem. Jag skulle till skillnad från fru Anér -- som gärna vill yrka bifall till

ett utskottsbetänkande nästa år — kunna fråga: Varför inte ställa förhoppningarna litet högre och kanske rent av nästa år få yrka bifall till en proposition på den punkten?

Sedan händer det ju ändå en massa saker på det här området. Låt mig bara ta ett exempel, fru Anér. Jag tänker t. ex. på resistensbiologisk forskning och arbetet på att få fram resistent sorter och stammar samt undvika bekämpningsmedel. Det finns möjligheter att redan nästa vecka hjälpa till och stödja de anslagsäskanden som finns på detta område och som kommer upp till avgörande i samband med behandlingen av huvudtiteln för jordbruket.

Jag är, herr talman, medveten om att ingenting är så bra att det inte kan göras ändå bättre. Jag tar mig dock friheten att påstå att det föreliggande utskottsbetänkandet är en bra bit på väg mot konstruktiva lösningar i — som utskottsmajoriteten tror — riktiga banor för den framtida jordbrukspolitikens inriktning.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag erkänner att jag varit litet aggressiv och provokativ i den här frågan. Men jag har gjort det med avsikt, eftersom jag ville ha reda på litet mer av innehållet i utskottets betänkande än vad som står där. Jag är medveten om att det kanske är svårt att balansera mellan de olika intressena när man nu fått våra vänner socialdemokraterna med i ett enhälligt utskottsbetänkande. Men jag vill ändå veta vad det egentligen är utskottet säger. Hur ser man på de här mycket viktiga frågorna, och vad är det man önskar att 1972 års jordbruksutredning skall göra? Nu har jag fått reda på detta av herr Larsson i Borrby och då är jag mycket tacksam och glad över detta. Då behöver jag inte vara så aggressiv längre. Den anda som jag ansåg här lyste igenom är den som under många år har företrätts av den socialdemokratiska majoriteten här i riksdagen. Men jag vet att många av utskottets ledamöter har en annan syn.

Jag vill säga till min vän Hans Wachtmeister att jag tycker att det är lugnande att han sitter i jordbruksutskottet med den uppfattning som han har. Det sätt på vilket han diskuterar innebär naturligtvis litet av en skrämselfpropaganda, men det kanske behövs. Jag är större optimist, herr talman, med tanke på framtiden. Jag tror nämligen att om människorna har lärt sig vilka fel de gör så kan de också medverka till att rätta till dessa fel så att vi skapar en framtid som för den unga generationen kan vara värd att leva i och som den kan vara optimistisk inför. Jag tror att det är mycket viktigt att vi handlar så i fortsättningen om den unga generationen skall tro på oss.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1, 2 och 3 a

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Enlund, och förklarades den förra propositionen

Torsdagen den
28 mars 1974

Jordbrukspolitiken,
m. m.

vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Enlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 3 b röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Enlund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Enlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	279
Nej	—	39
Avstår	...	3

Punkterna 3 c och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 20 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 9 i anledning av propositionen 1974:58 angående ökade livsmedelssubventioner jämte motion.

Sedan kammaren bifallit utskottets framställning om att ärendet skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning, bifölls vad utskottet i övrigt hemställt.

§ 21 Interpellation nr 62 om lokaliseringstöd till industriella nyetableringar utanför stödområdet

Ordet lämnades på begäran till

Herr ALSÉN (s), som yttrade:

Herr talman! Flera kommuner inom framför allt Stockholms- och Göteborgsområdet samt Uppsala län kan uppvisa en besvärande obalans i vad gäller sysselsättningsutbudet. På senare år har en markant minskning av industrisysselsättningen -- i såväl relativa som absoluta tal -- kunnat iakttagas. Detta förhållande är synnerligen allvarligt från flera utgångspunkter. Dels blir befolkningsammansättningen på sikt helt onormal med de många sociala konsekvenser detta medför, dels kan de ungdomar, som lämnar gymnasieskolornas yrkesbetonade linjer, ofta inte erbjudas anställning på sina hemorter. Det senare gäller t. o. m. i mycket stora kommuner. En sådan är t. ex. Uppsala. Denna kommun har under de senaste tio åren fått vidkännas en stark minskning av andelen industrisysselsatta, som nu omfattar endast drygt 10 procent av de yrkesverksamma. Mot bakgrund av att riksgenomsnittet industrisysselsatta uppgår till omkring 30 procent är det påtalade förhållandet ytterst betänkligt. Bl. a. genom utlokalisering av statlig verksamhet har ändock sysselsättningen kunnat hållas på en relativt hög nivå. På senare tid har dock

antalet lediga platser minskat kraftigt med en allvarlig ökning av antalet arbetslösa ungdomar som följd.

För att ernå en bättre balanserad arbetsmarknad i de berörda kommunerna måste givetvis stark kommunal aktivitet utvecklas. Så är också förhållandet på många platser. Trots dessa insatser, som tar sig olika uttryck, synes medverkan från statsmaktens sida vara erforderlig. En utväg som därvid enligt mitt förmenande bör prövas är ett statligt lokaliseringsstöd i lämpligt avpassad form.

Med hänvisning till det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr arbetsmarknadsministern få rikta följande fråga:

Är arbetsmarknadsministern beredd att positivt pröva lokaliseringsstöd till företag som har för avsikt att etablera industriell verksamhet inom kommuner utanför stödområdet med allvarlig obalans på arbetsmarknaden?

Denna anhållan bordlades.

§ 22 Interpellation nr 63 ang. kreditvärigheterna vid vissa planerade företagsetableringar

Ordet lämnades på begäran till

Herr LINDBERG (s), som yttrade:

Herr talman! I förslaget till regionalpolitiskt handlingsprogram (proposition 1972:111) gjorde departementschefen bl. a. följande uttalande angående ortsstrukturer:

”Sysselsättningsmöjligheterna i kommuncentra i glesbygderna bör i viss utsträckning kunna förbättras genom regionalpolitiskt stöd. — —

Viss förbättring av serviceunderlaget i dessa kommuner uppnås genom den stimulans till näringslivet som insatser i form av bl. a. lokaliseringsstöd och sysselsättningsstöd kan ge.

I prop. 1970:75 uttalade jag att huvuddelen av de offentliga investeringarna och i stor utsträckning även de lokaliseringspolitiska stödåtgärderna borde koncentreras till ortstyper som jag här har betecknat primära centra och regionala centra. Detta innebär inte, vilket har framgått av den beskrivning av den framtida regionala strukturen som jag har lämnat, att näringslivet i övriga ortstyper inte skall beaktas. Tvärtom vill jag starkt betona att initiativ till utveckling av näringslivet där bör understödjas med lokaliseringsstöd och andra samhälleliga åtgärder, om utbyggnaden svarar mot ortens storlek, serviceutrustning och förutsättningar i övrigt.

I den regionala struktur jag har förordat kompletterar de olika orterna varandra. Det innebär att positiva åtgärder i en ort i många fall får positiva effekter också på andra håll.”

Mot det sagda hade inrikesutskottet och riksdagen inga invändningar.

Av citerade uttalanden torde med önskvärd klarhet framgå, att även andra orter än primära centra och regionala centra skall kunna bli föremål för lokaliseringspolitiska insatser.

Konkreta fall från det praktiska arbetet med företagsetableringar till

orter med låg eller ingen prioriteringsgrad har påvisat svårigheter att nå upp till uttalad målsättning på grund av vissa kreditinstituts obenägenhet att bevilja krediter till bl. a. industrilokaler i kommuncentra och andra orter som rimligen kunde bli föremål för företagsetableringar. Fall har inträffat då kreditinstitut förutom vägran att bevilja lån även har avrått företaget att etablera sig på orten trots att marknadsundersökningar och företagsekonomiska förhandsundersökningar har visat goda förutsättningar.

Redan i en sådan obefogad avrådan ligger en uppenbar fara för att önskvärda företagsetableringar inte kommer till stånd i lägre prioriterade eller oprioriterade orter. Konsekvenserna blir att samhällets klart uttalade målsättning i denna fråga motarbetas av vissa kreditinstituts inställning. Företagsetableringar i angivna ortstyper borde uppmuntras i stället för att försvåras.

Med hänvisning till anförda motiveringar anhåller jag om kammarens tillstånd att få ställa följande två frågor till statsrådet och chefen för arbetsmarknadsdepartementet:

Har statsrådet observerat de kreditsvårigheter som föreligger vid planerade företagsetableringar i lägre prioriterade orter som kommuncentra och oprioriterade orter, och avser statsrådet att vidtaga åtgärder som underlättar kreditgivning för sådana etableringar?

Denna anhållan bordlades.

§ 23 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 81 med förslag till ändrad lagstiftning om rätt att döda annans hund, m. m.

§ 24 Anmälades och bordlades motionen nr 1654 av herr *Dahlberg m. fl.* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:67 angående förberedelser för folk- och bostadsräkning 1975.

§ 25 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 135 Herr *Svensson* i Malmö (vpk) till herr justitieministern om rättshjälp för kostnad för skiftesman:

Av vilken anledning har man avstått från att låta kostnad för skiftesman omfattas av nyligen beslutad lag om rättshjälp?

Nr 136 Herr *Sivert Andersson* i Stockholm (s) till herr socialministern om ATP-pension för utländska medborgare vid arbete i Sverige:

Är statsrådet beredd vidta åtgärder för att säkerställa icke svenska medborgares rätt till ATP-pension i de fall denna förvärvats genom arbete i Sverige?

Nr 137 Herr *Hugosson* (s) till herr justitieministern angående privat dataregistrering av telefonsamtal:

Vad anser justitieministern ur integritetsskyddssynpunkt om privat registrering av telefonsamtal med hjälp av datateknik?

Nr 51

Torsdagen den
28 mars 1974

Nr 138 Herr *Leuchovius* (m) till herr kommunikationsministern om förslag till riksdagen beträffande stängselskyldighet vid järnväg:

Är statsrådet, med hänsyn till att allt fler nya bostadsområden växer upp i direkt anslutning till ej inhägnade järnvägslinjer, beredd vidtaga sådana åtgärder att redan innevarande års riksdag föreläggs proposition med anledning av det i november 1973 avgivna utredningsförslaget angående stängselskyldighet vid järnväg (DsK 1973:7)?

§ 26 Kammaren åtskildes kl. 17.37.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert